szolgálat

A NŐK AZ EGYHÁZBAN

A tartalomból:

Változó felfogások a nők helyzetéről a társadalomban és az Egyházban

Női sorsok női szemmel

A nők szerepe az Egyház életében

Mirjam és Mária

Tegyétek, amit mond!

Ki tudja szeretetét mindig megfelelő szavakba önteni?

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

77. szám 1988 Húsvét

TARTALOM

A nők az Egyházban 3

TANULMÁNYOK

Ernst Gutting: Változó felfogások a nők helyzetéről a társadalomban és az Egyházban 5
Női sorsok női szemmel:
Boór Márta: Nők a nőgyógyász rendelőjében 11
Anna Haiden: Segédmunkásnők ipari üzemekben 16
Solti Gyöngyi: A nők szerepe az Egyház életében 18
Baternay Ágota: Mirjam és Mária 34
Puskely Mária: Tegyétek, amit mond! 39
Sólyomváry Ilona: „Ki tudja szeretetét mindig megfelelő szavakba önteni?" 50

AZ EGYHÁZ SZAVA

A nők pappá szenteléséről az Anglikán Közösségben 58
A Mária-évre (Svájci püspökök) 67

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

Világiak szentté- és boldoggáavatása a püspöki szinóduson (Ipacs Katalin) 71
Elmélkedés a felolvasókról (Andreas Knapp) 73
A világegyház közel került hozzánk (Zsófia nővér) 77
A tabernákulum előtt (Alexia) 79

Levelesládánkból (Bódi László és Edith) 80
Levelek a missziókból 83
Püspöki kinevezés és papi jubileumok 87

KÖNYVSZEMLE

Feminista teológia (Péteri András) 88
Szántó Konrád: A katolikus egyház története. III. (Szilas László) 89
Gyetvai Péter: Egyházi szervezés (Teleki Béla) 90
Két új könyv Batthyány-Strattmann Lászlóról (Puskely Mária) 91
Carlo M. Martini: Minden utamon Te vezettél (Benkő Antal) 92
Basil Hume: A vándor útja (Eke B. Antal) 93

HALOTTAINK 94

Dr. Belon Gellért (Galántai Mária) 95
Horváth Sándor S. J. (Béky Gellért) 96
Krischker Hugó (Gy. G.) 98
Dr. Sobotka Rudolf (Richter Aladár) 98
Takáts Sándor S. J. (Rendtársa) 99

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. Eigentümer, Herausgeber und Verleger: Trägerverein der Unio Cleri Hungarici. Präsident: DDr. Stefan László, Bischof von Eisenstadt, Obmann und Redakteur: Dr. Antonius Benkő S. J., Administrator und Herausgeber: György Hegyi. Alle: A-1030 Wien, Gerlgasse 10/3. Erscheinungsort: A-1030 Wien, Postamt: 7000 Eisenstadt. — Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisenstadt. — Levelezési cím: Hegyi György, A-1030 Wien, Gerlgasse 10/3. — Druck: Eisenstädter Graphische GesmbH, A-7000 Eisenstadt, Haydng. 10, Österreich.

A NŐK AZ EGYHÁZBAN

„‚Nincs többé zsidó vagy görög, rabszolga vagy szabad, férfi vagy nő, mert mindannyian eggyé lettetek Krisztus Jézusban' (Gal 3,28). Ezeket a szavakat emeltétek ki, amikor a nők egyházi helyzetéről beszéltetek. Gyakorlatilag ma minden társadalomban átértékelik a nők helyzetét; szerepük új vizsgálat tárgyát képezi. Ez a tény a keresztényekben felveti a kérdést, vajon helyesen töltöttük-e be az Úr akaratát. Az adott történelmi pillanatokban megnyilvánuló társadalmi felfogások nem az igazság szeszélyei, hanem arra ösztönözhetnek, hogy — az Egyház ismérvei alapján — szigorúbban vizsgáljuk meg, vajon elfogadtuk-e az isteni kinyilatkoztatástól megkívánt teljes igazságot. Vagy talán nem áll, hogy a nők tehetsége, képessége és sajátos jellegzetessége gazdag adomány az Egyház egész működésében és küldetésében? Ne feledjük azt sem, amit annyi szent nő — kezdve Szűz Máriától, az Isten anyjától — művelt az Egyház történelme folyamán. A jelen körülmények között azonban sok mindent kell még tennünk, hogy a nők teljesen megfelelhessenek küldetésüknek, s így vállalhassák azokat a feladatokat, amelyek joggal illetik meg őket az Egyház életében." (II. János Pál 1985. május 13-án, Utrechtben, Hollandiában, az ökumenikus találkozón).

A történelem felszólításai mindenkit arra köteleznek, hogy vizsgálja meg, mennyire éli az isteni kinyilatkoztatástól megkívánt teljes igazságot. A lelki életben nincs és nem is lehet megállás, hangoztatják az aszketikus írók. Mi magunk változunk a korral, s környezetünk váratlan és előre nem látott helyzeteket teremthet. Aki tehát komolyan akarja élni krisztusi hivatását, annak szembe kell néznie az idők jeleivel. Korunk jelentős, örömteljes és fájdalmas, tisztázott és tisztázatlan kérdéseinek szükségszerűen visszhangra kell találniuk imáinkban, elmélkedéseinkben, lelkipásztori törődésünkben.

A pápa fent idézett szavai olyan területre irányítják figyelmünket, amiről bizonyára mindannyian hallottunk, hallunk, de talán még egyáltalán nem, vagy csak felületesen gondoljuk át Isten előtt. Felelősségünk, vagy legalábbis az Egyház iránti hűségünk ellen véthetünk azonban, ha figyelmen kívül hagyjuk a nők egyházi helyzetének kérdését.

Századunk elején a nők egyenjogúságáért folyt a küzdelem, később a patriarchátus igazságtalanságainak kiküszöböléséért. Egy többé-kevésbé bevett és megszokott rendszer s életmód átalakítása érzelmek és érdekek hullámait kavarhatja föl mindazokban, akik a változást követelik, de azokban is, akik a régi formákat védelmezik. Az érzelmi telítettség pedig szélsőségekre ragadhat: látni és hallani nem akaró tagadásokra,

szemellenzős védekezésekre illetve agressziv kirohanásokra. A pápa tanácsa szerint az eddiginél szigorúbban kell megvizsgálni a nők szerepét és helyzetét az Egyházban. Szociológiai szempontból ugyanis patriarchálisnak tekinthető az egyházi élet. Nem csodálkozhatunk tehát, ha — főképp a teológiailag képzett nők között — kialakult a feminista teológia, amely ennek az állapotnak megszüntetésére törekszik. A Lélekkel való őszinte közreműködés mindenekelőtt megkivánja, hogy nyílt szívvel hallgassuk meg a „másik" álláspontját, érveit. Felfogásunkat pedig az egész Egyházban már kiforrott vagy kialakuló tanításnak vessük alá. Hogy milyen higgadt teológiai elemzésekre kell itt figyelni, jól szemlélteti az Egyház szava rovatunkban közölt levélváltás II. János Pál pápa illetve Willebrands bíboros és Robert Runcie canterbury-i érsek között a nők pappá szenteléséről egyes anglikán közösségekben.

Tanulmányainkat, egy kivételével, nők írták. Boór Márta, *az NSZK-ban működő nőgyógyász és* Anna Haider, *ausztriai munkásnő a még ma is oly gyakran félreértett égető kérdésre hívják fel a figyelmünket: a nők társadalmi és családi helyzetére.* Solti Gyöngyi *idegorvosnő és kandidátus a leányfalusi lelkigyakorlatos házban kitöltött kérdőívek alapján ismertet néhány problémát és magatartást a nők egyházi helyzetéről és szerepéről.* Baternay Ágota, *biblikus és a bécsi egyházmegye katolikus továbbképző intézetének (Bildungswerk) igazgatója a feminista teológus szemszögéből elemzi Mirjam és Mária alakját. Az ismert író- és szerzetesnő,* Puskely Mária *a lelkivezetés példáján érzékelteti, hogy mekkora szerepet kaphatnak a nők a krisztusi élet kiteljesítésében.* Sólyomváry Ilona, *a Pax Romana bécsi tagozatának vezetője Ida Friderike Görres arcélét rajzolta meg, akinek elég sokat kellett szenvednie, mert rendíthetetlenül és határtalanul szerette az Egyházat. A nőkérdés fejlődésének főbb állomásait pedig* Ernst Gutting, *speyeri segédpüspök (a német püspöki karnak a nők lelkipásztorkodásával megbízott tagja) vázolja.*

Reméljük, hogy számunk témája elmélyíti és kiszélesíti lelkipásztori elkötelezettségünket. Egyházmegyéinkben és egyházközségeinkben pedig előmozdítja, hogy a nők még teljesebben, még aktívabban bekapcsolódhassanak a krisztusi örömhír átélésébe és továbbadásába.

TANULMÁNYOK

Ernst Gutting

VÁLTOZÓ FELFOGÁSOK A NŐ HELYZETÉRŐL A TÁRSADALOMBAN ÉS AZ EGYHÁZBAN

XXIII. János pápa, az egyházi „aggiornamento" úttörője a „Pacem in terris" enciklikájában az idők jelei közé sorolta a nők felemelkedését a modern társadalomban. Megállapította, hogy „a nő ma részt vesz a nyilvános életben, ami valószínűleg gyorsabban nyilvánul meg a keresztény népeknél, és lassabban, bár feltartóztathatatlanul a más hagyománnyal és kultúrával rendelkezőknél". Evvel fel is vetettük a kérdést: Gyakorolt-e különösebb befolyást a nők felemelkedésére a keresztény világnézet?

Az emberi fejlődés mélyreható és irányt szabó folyamatai közé tartozik az a változás, amit a patriarchális rendszerből a partneri, társi rendszerbe való átmenetnek tekintünk. Elméletben már elfogadtuk az újat, de a gyakorlatban még messziről sem jutottunk túl a régin, amit egy ismert dél-amerikai nagybirtokos így fogalmazott meg: „Isten minden embert egyenlőnek teremtett, tartozzék bármilyen fajhoz vagy valláshoz. Egyeseket azonban arra rendelt, hogy uralkodjanak, másokat pedig, hogy engedelmeskedjenek." A napjainkig nyúló patriarchális rendszerben a nők természetszerűen az utóbbiak közé tartoznak, az elnyomottak és kiváltság nélküliek csoportjába. Ezért, átlagban, mind a nyilvános életben, mind pedig a családban, egyházban és a társadalomban csak alárendelt szerep illette meg őket. Az úgynevezett „női emancipáció" mozgató erőit azok a helyes és téves, sikeres és sikertelen kísérletek alkották, amelyek meg akarták szüntetni a nők mindennemű elnyomását.

A jólét gyorsan — s sokszor hátrányosan — elfelejtette sok emberrel a nehéz háborús és háború utáni éveket. Sajnos más esetekben is ködbe vesznek a fejlődés kiindulási pontjai és háttéri oka, amelynek ismerete elősegíthetné a még fennálló feladatok megoldását. Ezért tájékozódásunkra felidézek néhány a nők felemelkedésével kapcsolatos időpontot és tényt.

Akinek csupán engedelmeskednie kell, annak nincs szava a döntések hozatalakor. Ma már természetes, hogy a nők is szavaznak, s így együtt döntik el a férfiakkal, hogy kik határoznak majd azokról a körülményekről, amelyek megszabják életüket. De talán maguk a nők sem gondolnak már arra, hogy mióta van erre joguk. Már 1869-ben szavazati jogot nyertek a nők az egyik északamerikai államban, de csak azért, mert egyébként nem lett volna elegendő

szavazat az Egyesült Államokhoz való csatlakozáshoz. Svájcban csak 1971-től van általános szavazati joga a nőknek.

Vessünk egy rövid pillantást arra az útra is, amelyet az elmúlt évszázadban megtett a világméreteket öltött nőmozgalom az emancipációért vívott harcban.

Csak lassan és kitartással érték el, hogy képezhessék magukat, s erre egyforma jogaik legyenek a férfiakkal. 1951. június 19-én írja alá a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal a megállapodást, hogy ugyanazért a munkáért egyforma bért kapjanak a nők és férfiak. 1952. december 20-án szavazza meg — nagy többséggel — az ENSZ a megállapodást a nők politikai jogairól. Evvel azonban még nem hidalták át az elmélet és gyakorlat közti szakadékot sem politikai, sem gazdasági, sem pedig kulturális téren.

Az egyházban tapasztalható helyzet összefüggésben áll a társadalmi fejlődéssel. A hívők egyidejűleg tagjai a társadalomnak is. Az egyház és a társadalom nem egymástól elszigetelt, hanem egymásba nyúló és egymást befolyásoló közösség. Egyébként hogyan tölthetné be küldetését az egyház, hogyan lehetne az emberiség sója, kovásza és világossága? Az egyes esetek vizsgálatánál szorgosan meg kell tehát nézni, mikor befolyásolta tartósan az egyház a társadalmat, és mikor a társadalom az egyházat.

Amikor kutatjuk, hogy a történelem folyamán milyen megértést tanúsított az egyház a nőkkel és szerepükkel szemben, megállapíthatjuk — anélkül, hogy igazságtalanságot követnénk el —: az egyház a nőkről s szerepükről messzemenően a társadalomban elfogadott elképzeléseket és magatartásokat követte. Nem egyszer pedig éppen az egyházi vezetőség szükségtelenül támogatta a nők kibontakozását ellenző irányokat. Ekkor hűtlen lett saját, a kinyilatkoztatásnak és Jézus magatartásának megfelelő alapjaihoz. Másrészt azonban azt is meg kell állapítanunk, hogy a kinyilatkoztatásból és Jézus példájából eredő indítékok nélkül a nőkérdés soha sem érte volna el, hogy a keresztény országok jelentősen előbbre legyenek a többieknél.

Nincs szükségünk hosszú idézetekre, hogy bemutassuk a szentatyák és jeles teológusok patriarchális felfogását. Elég emlékeztetni egyetlen mondásra, amelyet ma talán csak megmosolygunk, jóllehet jól felfedi a múlt gondolkodásmódját: „A férfiak legnagyobb szenvedélyei mindig jobbak a nők legkiválóbb erényeinél."

Szinte csodaszámba megy, hogy egy ilyen veszélyes személyt szabad volt befogadni a plébániára házvezetőnőnek. Ez, a nőket lealázó gondolkodásmód nem szemlélteti jól, hogy nem az igazságot kereste, hanem önző magatartás és a meglevő rendszer igazolását fürkésző felfogás szülötte? Figyelmeztetésül is szolgálhat, hogy kerüljük az ideológizáló igazolásokat. Igazságtalanul járunk el azonban akkor is, ha célzatosan fordítjuk Aquinói Szent Tamás egyik kifejezését, miszerint: „A nő hiányos férfi", s mondását a nőről alkotott felfogásának egyetlen ismérvévé tesszük.

Kifejezésével ugyanis arra akart utalni, hogy a nő nem tökéletes, mivel lényével a férfira utal s arra szorul, amint a férfi sem tökéletes, mivel a nőre utal s erre szorul. Így érthető, hogy Szent Tamás nem vonja kétségbe a férfi és a nő egyenlőségét, sem a nők képességét a politikai vezetésre. Evvel ellentétben áll Sigmund Freud, a pszichoanalízis zseniális felfedezője. Magától értetődő igazságnak tartja a nők patriarchális leértékelését és elnyomását. 1973-ban Párizsban megjelent „La femme majeure. Nouvelle feminité, nouveau feminisme" (A felnőtt nő. Új nőiesség, új feminizmus) c. gyűjtőkötetben pedig a következő tudományos, biológiai tárgyú idézetet találjuk: „A nő mint nőstény a szaporodásra, mint emlősállat a gyermeknevelés biztosítására, mint emberszabású lény pedig a férfinak van alárendelve." Sajnálatos az is, hogy egy 1953-ban megjelent egyházjogi szótár a „nő" címszónál két kifejezéssel nyilvánítja ki álláspontját: „alacsonyabbrendűség és képtelenség" (Dictionnaire de droit canonique, Paris, Letouzey, 1953, Vol. III).

1908-ban azonban P. Sertillanges O. P. kiadta „A nőkérdés és a kereszténység" című előadás-sorozatát. Egyik következménye az volt, hogy több országban nagyobb politikai jogokat kaptak a nők a társadalmi életben. A másik, negatív eredménye pedig az, hogy Angliában letartóztatták a suffragetteket (a politikai egyenjogúságért, főleg a választójogért harcoló nőket). Meglepő, hogy milyen nyíltan és bátran próbálta P. Sertillanges a keresztény világnézet talaján megoldani a nőkérdést már akkor. A mai teológusok elismerik, hogy érvei találóak, eljárásmódja helyes. Támasszuk alá felfogását a nők helyzetéről a kinyilatkoztatásból merített kijelentések megfontolásával.

A kinyilatkoztatás a nőkérdésben teológiai háttér vagy hátráltató?

P. Sertillanges előadásai elég korán bizonyítékul szolgáltak a nőmozgalomnak, hogy a patriarchális felfogás a nőkről teológiailag mégsem olyan biztos, mint ahogy nemzedékek gondolták századokon át.

Néhány példát szeretnék kiemelni azok életéből, akik függetleníteni tudták magukat a korszellemtől, s lelkiismeretük és a Szentlélek szavát követve úszni mertek a korukra jellemző árral szemben. Elsősorban a szentekre gondolok. Küldetésük utat mutat, amikor kettősség lopózkodik be magatartásunkba.

Az egyház tanúságot tett haladó álláspontjáról a nőkkel szemben, amikor egyházdoktornak nyilvánította Sienai Szent Katalint. A mai napig férfiaktól kormányzott egyház egyik siralmas szakaszában Krisztus olyan küldetést ruházott Katalinra, ami éles ellentétben állt a nők akkori szerepével. Panaszkodott is Urának a megbízatással kapcsolatos gátlásairól és kételyeiről: „... Nemem csak akadályt jelent." Krisztus azonban így felelt neki: „Kegyelmemet annak ajándékozom, akinek akarom; nincs se férfi, se nő, se polgár, se nemesember, mert előttem mind egyenlők."

Magánkinyilatkoztatásról van szó, ez igaz. De az is, hogy egy egyháztanító kapta. Ha ezt szem előtt tartjuk, legalábbis óvatosak leszünk egyes, nőkre

vonatkozó Szentírás-magyarázatokkal szemben. Miért nem idézik gyakrabban az egyházi dokumentumok ennek, életszentsége és egyháztanítói címe által elismert tekintélynek a hangját? Nem hivatkoznak néha ezek a dokumentumok kevésbé jelentős s még ismeretlenebb tekintélyekre?

Lisieux-i Kis Szent Teréz jegyezte fel római zarándoklatának emlékei között — vagyis jóval azelőtt, hogy az egyház hivatalosan felemelte volna szavát a nők lekicsinylése és elnyomása ellen: „Szegény nők, mennyire megvetik őket (ilyen erős kifejezést senki sem mert használni a mai napig!) ... S mégis sokkal többen szeretik közülök a jó Istent, mint a férfiak közül. A nők bátrabbaknak mutatkoztak Urunk szenvedésekor, mint az apostolok, mert dacolni merészeltek a katonákkal szemben, s letörölték Jézus imádásra méltó arcát.... Kétségtelen, ezért engedi meg, hogy a földön megvetésben részesüljenek, ezt a sorsot választotta ugyanis saját magának..."

Kis Szent Teréz a Krisztus-követés erényévé alakította át a nőkkel szemben az egyházban is tapasztalható helytelen magatartást. Megcsodálhatjuk azt is, hogy a még ma is uralkodó nő-kép előítéleteitől mentesen képes írni papi hivatásának lehetőségéről. Egyik legjelentősebb írásában található ez a részlet, ahol kifejti, hogy felfedezte hivatását az egyház szívében. „Úgy érzem, hogy papságra vagyok hivatva. Mekkora szeretettel vennélek kezembe, Jézusom, ha szavamra szállnál le a mennyből... Mekkora szeretettel nyújtanálak a lelkeknek. De bármennyire is szeretnék pap lenni, megcsodálom és irigylem Assisi Szent Ferenc alázatát, s indítást érzek, hogy utánozzam abban, hogy lemondok a magasztos papi méltóságról." Az utolsó szavakra hivatkoznak azok, akik azt állítják: Kis Teréz mégsem gondolt arra, hogy pap legyen. Mindenesetre női mivolta nem jelentett számára akadályt a papsághoz vezető úton, egyébként határozottan s más fogalmazással fejezte volna ki magát. Teréz, Assisi Szent Ferenchez hasonlóan, alázatosságból mond le a papságról.

Ha pusztán elvontan igyekszünk válaszolni a kérdésre: „Ki az ember, a férfi, a nő?" — könnyen adunk egyoldalú, sőt helytelen feleletet. Egyidejűleg tehát arra is válaszolni kell: Miben mutatkozik meg az ember, a férfi, a nő? Tudjuk, hogy Isten éppen a szentekkel válaszol erre a kérdésre. Meggyőződésünk, hogy a szentek éppen úgy megjelenítik közöttünk Istent, mint a kinyilatkoztatásban magát kijelentő Isten; a két kinyilvánítás között nincs ellentét, mert ugyanattól az Istentől ered.

A Teremtés könyve (1,27) világosan kijelenti: „Isten megteremtette az embert, saját képmására alkotta, férfinak és nőnek teremtette." A férfi és a nő tehát egyértékűen tükrözi Isten képét. Mindkettejük képmás volta közvetlen Istenben gyökerezik. Ezt a képet akarja Isten bennünk kiteljesíteni azáltal, hogy Jézus Krisztusban önmagát adja az emberiségnek. Jézus Krisztus alkotja tehát a velünk magát közlő Isten kinyilatkoztatásának csúcspontját.

Ebben a távlatban teljesen másodrangú az a tény, hogy Jézus Krisztus férfiként élte közöttünk emberi létét. Ebben a háttérben érthető, miért írhatta Szent Pál a Galatáknak: „Nincs többé zsidó, vagy görög, rabszolga vagy sza-

bad, férfi vagy nő, mert mindannyian eggyé lettetek Krisztus Jézusban" (Gal 3,28). Ahogy Lukács evangéliumában olvashatjuk, Jézust nők is követték, akiket megszabadított a gonosz lélektől; ők pedig „vagyonukból gondoskodtak róla" (Lk 8,1-3). Egy zsidó rabbinak ez elképzelhetetlen volt. A betániai Mária odaült Jézus lábaihoz és leste szavait. Emiatt Márta — közvetve — Jézust is korholja: törvényellenes volt nőket oktatni. Csak férfiak leshették a szavakat a mester ajkáról. Erre is utalhat a kifejezés: „a jobbik részt választotta". Jézus számára azonban nem érvényes a rabbik szabálya, miszerint: „Aki lányának a tórát tanítja, kicsapongásra tanítja."

Még kihívóbb Jézus beszélgetése a szamariai asszonnyal. Először is nyilvánosan beszél egy asszonnyal; másodszor egy szamariaival, a zsidó nép ellenségével. Harmadszor, olyannal, aki túllépte a válások legfelsőbb fokát — mivel a zsidó tanítók legfeljebb ötszöri válást engedélyeztek. Negyedszer, vallásos témáról folyik a szó. Elfelejtette Jézus, hogy a nők nem voltak kötelesek bizonyos imák elmondására sem? Hiszen a rabbi Jehuda (Kr. u. 150 körül) így imádkozott: „Hála neked, Isten, nem teremtettél se pogánynak, se nőnek, se tudatlannak."

A szamariai asszonyról mondja Theophilaktus Szent János evangéliumához írt magyarázatában: „A szamariai asszony apostollá lett; hite, mely megragadta szívét, pappá szentelte. Tanította az egész várost." Origenész pedig a következőket írja ez eseményről: „Krisztus apostolaként küldi ezt az asszonyt a város lakóihoz, mert szavaival lángra gyújtotta. Egy asszony hirdeti Krisztust a szamariaiaknak. Az evangéliumok végén pedig egy asszony — aki elsőnek látta őt — viszi hírül Krisztus feltámadását az apostoloknak."

Hippolitusz így beszél az asszonyokról, akik elsőnek hirdetik a Feltámadottat: „Éva apostollá lesz. Isten apostolai nők." Szent Ágoston megismétli ezt az igazságot: „A Szentlélek az apostolok apostolává tette Mária Magdolnát." Később pedig így nyilatkozik Szent Bernát: „Az angyaltól kapott küldetéssel evangélista munkáját végzik. Az apostolok apostolnői lesznek, mivel sietnek, hogy kora reggel hirdessék az Úr üdvösségét."

Amikor ezeket a kijelentéseket halljuk és értelmüket a mába helyezzük, szinte fölöslegessé válnak jelenkori egyházi dokumentumaink nyilatkozatai a nők helyzetéről és feladatairól az egyházban.

Egyházi nyilatkozatok XXIII. János pápa után

Már említettem, hogy XXIII. János a nők felemelkedését az emberiség fejlődésének jelei közé sorolja. Ilyen összefüggésben írta „Pacem in terris" enciklikájában: „A nő, akiben ma egyre inkább tudatosul emberi méltósága, nem akarja, hogy lelketlen dolognak vagy puszta eszköznek tekintsék. Mindjobban megköveteli, hogy mind a családi életben, mind pedig az államban az emberi személyt megillető méltósággal kezeljék."

A megkülönböztetés ellen s az egyenlőség mellett nyilatkozott a II. Vatikáni Zsinat is, főként lelkipásztori konstitúciójában az egyház és a mai világ

viszonyáról: „A nők követelik a férfiakkal való jogi és gyakorlati egyenlőséget ott, ahol még nem vívták ki" (GS 9). Egy másik helyen így nyilatkozik: „A személy alapvető jogai tekintetében azonban le kell küzdeni és ki kell küszöbölni az Isten szándékaival ellenkező mindenféle társadalmi vagy kulturális megkülönböztetést, akár nem vagy faj, akár bőrszín vagy társadalmi helyzet, akár nyelv vagy vallás miatt" (ib. 29). A konstitúció 60. pontjában pedig sürgeti: „...olyan döntő határozatok szülessenek, amelyek mindenütt és mindenki számára, a faj, a nem, a nemzetiség... megkülönböztetése nélkül, elismerik és érvényesítik a személy méltóságának megfelelő jogot a kultúrához és civilizációhoz." Ebből vonja le: „...törekedni, kell, hogy magasabb szintű tanulmányokat mindenki folytasson, akinek megvan hozzá a tehetsége: mégpedig úgy, hogy a lehetőség szerint el is érje a társadalomban a képességeinek és szerzett tudásának megfelelő tisztséget, hivatalt, vagy szolgálatot."

Az idézett szövegekből látjuk, hogy a kijelentések csak a nőknek a társadalomban elfoglalt helyzetére vonatkoznak. Hogy egyházi téren is ki kell terjeszteni a nők hatókörét, elsőnek a „Világi hívek apostolkodásáról" készült határozat említi: „Mivel pedig napjainkban egyre fokozódik a nők tevékeny jelenléte a társadalom életében, igen fontos, hogy egyre nagyobb szerep jusson nekik az egyház apostolkodásának különféle területein is" (AA 9).

Végül arra kívánok rámutatni, hogy mi a jelentősége ezeknek a kijelentéseknek a plébániai házvezetőnők egyház-szolgálatában. Ide illenek VI. Pál pápa szavai, amiket a nőknek az egyházban és társadalomban betöltött szerepét vizsgáló Tanulmányi Bizottság záróülésén mondott. Átfogó képet nyújt azokról az apostolkodási lehetőségekről, ahol a nők működhetnek. „...Azonban a nők egyre inkább kötelezzék el magukat az egyházban és a hithirdetés mérhetetlenül nagy feladataiban. Már eddig is nagyon hatásosan működnek mindenütt, ahol megfelelő feladatok végzésére kapnak felelős megbízatást. Íme néhány munkakör és működési terület, amely mindenütt nyitva áll a nők számára: A vallásos nevelés és a lelki elmélyítés; a szentségek vételére való felkészítés; azoknak a keresztényeknek oktatása, akik szinte semmit sem tudnak hitükről; párbeszéd a nem keresztényekkel; gondoskodás a szegényekről és más peremre szorult személyekről; együttműködés a Katolikus Akcióban; szerzetesi és papi hivatások felfedezése és ápolása; tevékenység a társadalmi és munkaköri intézmények katolikus szakosztályaiban stb.

Ez a keret emlékeztet arra is, hogy milyen lehetőségek tárulnak fel a plébániai házvezetőnők számára. A papok és a plébániai házvezetőnők együttműködése ugyanis csak egy sajátos példa arra, hogyan alakulhat ki helyes társi kapcsolat az egyházközségi munkában. Pál pápa fentebb idézett beszéde erre is utal: „Manapság az a feladat, hogy minél nagyobb és szorosabb együttműködés jöjjön létre a férfiak és a nők között a társadalomban és az egyházban. Mindegyik járuljon hozzá — saját gazdagságával és teremtő erejével — egy jobb világ építéséhez, amely ne lapos és alaktalan, hanem dinamikus egységet alkosson.

Sokat segíthet tehát a nők előléptetése, hogy igazi egység jöjjön létre az emberek között és békét teremthessünk a világon."

Ez a kijelentés természetszerűen elsősorban magára az egyházra vonatkozik. Hogyan töltheti be feladatát, hogyan lehet jel és eszköz az emberiség megváltására, ha ő maga nem valósítja meg azt, amit a világnak kell nyújtania és átadnia? Minden keresztény kapott hivatást arra, hogy betöltse ezt a küldetést. Főként pedig a nőt kell bekapcsolni ebbe a munkába, hiszen az emberiség felét, az egyháznak pedig — minden nehézség ellenére — a tevékenyebb részét alkotják. A kinyilatkoztatás fent említett kijelentései alapján én úgy értem ezt a bekapcsolódást, hogy a nők egyenlő jogú tagokként még jobban kifejthessék karizmáikat az egyházban, abban a mértékben, amellyel Isten akarata ezeket a karizmákat a tagok rendelkezésére bocsátja. Ezért ismétlem meg a Sienai Szent Katalinhoz intézett szavakat: „Kegyelmemet annak ajándékozom, akinek akarom; nincs se férfi, se nő, se polgár, se nemesember, mert előttem mind egyenlők."

(Forrás: Anzeiger für die Seelsorge, 1988, 1. — rövidítve)

Boór Márta

NŐK A NŐGYÓGYÁSZ RENDELŐJÉBEN

Számos asszony ma talán szívesebben fordul lelki problémával a nőgyógyászhoz, mint a gyóntató paphoz. Nemcsak terhes, fajdalmaktól szenvedő, lázas nők keresik fel a ginekológust, mint a régebbi időkben. Idős asszonyok gyakran bevallják, hogy utoljára szüléskor találkoztak nőgyógyásszal. Édesanyám korabeli nők csak nagy fájdalmak esetén, félve, zavartan jönnek el rendelőmbe. A moder lány és nő — akár 15—16 éves, akár 50—75 esztendős — évente legalább egyszer kér tanácsot nőorvosától. Az orvostudomány fejlődése lehetővé tette, hogy a családtervezésben, a meddőség gyógyításában, a fejlődési és szexuális zavarok megszüntetésében, a rákszűrésben és a változó kor megkönnyítésében is hathatós segítséget nyújtsunk; ne csak a vajúdó anyáknak, mint régebben.

Az első panasz a rendelőben rendszerint valamilyen szervi zavar, de a beszélgetés során majdnem mindig kiderül, hogy a háttérben lelki problémák rejtőznek. A páciens nem is azért jött el, hogy valami tablettát kapjon, hanem azért, hogy kibeszélhesse magát. Lássunk néhány jellemző példát a női élet különböző szakaszaiból.

1.

17 éves, vékony nagyszemű kislány ül velem szemben. Édesanyja kíséri. Mindkettő jól öltözött, ápolt külsejű, jómódú. A lány 35 kg, nem eszik, egy év

alatt teljesen lefogyott, havi vérzése elmaradt. Arra kérnek, hogy szabályozzam a lány ciklusát. A beszélgetés folyamán lassan kiderül, hogy a lány édesapja nagyon elfoglalt, vallásos édesanyja viszont sokat törődik lányával, talán túlságosan beleszól életébe. A lány fiútestvére utálattal és undorral fordul el tőle, a képeslapok borítóit nem ilyen sovány, hanem teltebb szépségek díszítik. A család nemrégiben átköltözött. A környezet és iskola változással a lány elvesztette régi barátait, és teljesen elszigetelődött, magára maradt. Nemcsak környezete, ő maga sem tudja elfogadni önmagát. Mindenki értetlenül áll vele szemben. Az édesanya pszichoterapeutához jár kezelésre, és reméli, hogy lánya is hajlandó lesz alávetni magát a lélekelemzésnek. Nem könnyű elfogadni és szeretni saját testünket és nemiségünket, felfedezni az odaadás örömét. Ebben a környezet, a család is gátolhat bennünket, máskor viszont nagyon is segíthet. Mennyi szomorú, szenvedő, görcsös fiatal nőt ismerek!

2.

Szélsőséges esetet említek. Fiatal, 22 éves lány sírva, szégyenkezve vallja be, hogy maszturbál, és ez borzasztó, hiszen mindenki biztosan látja rajta. Kéri, operáljam úgy meg, hogy soha többé ne tehesse. A lány nyilván súlyosan neurotikus. Esetében sem az a fő probléma, hogy tulajdonképpen mit is csinálunk, ugyanúgy mint ha valaki fogamzásgátló tablettát szed, hanem hogy miként fogadjuk el és éljük a sexualitást, amellyel a Teremtő megajándékozott bennünket. „Isten megteremtette az embert, saját képmására alkotta, férfinak és nőnek teremtette... Isten látta, hogy nagyon jó minden, amit alkotott" (Ter 1, 27-31). Isten alkotta természetünkkel ellenkezik, ha nemi ösztöneinket és vágyainkat ördöginek tekintjük. Olvassuk el egyszer az Énekek Énekét, amely olyan gyönyörűen magasztalja a kedves szépségét és erotikáját. Milyen szomorú, ha valaki nem képes Isten akarata szerint átélni a nemi találkozás örömét!

Ne csak az előbb említett szélsőséges esetre gondoljunk. Az asszonyok jelentős hányada a nemi életet tartja élete legsivárabb mozzanatának. S nem csupán az idősek, hanem a fiatalok is. A boldogító nemiség nem alakul ki önműködően, feltételez bizonyos emberi érettséget. Ezt nem pótolják a tabletták és más eszközök. Sokszor látszólag minden rendben van, 2—3 gyermek is született a családban, váratlan terhességtől sem félnek, és a házaspár mégsem boldog.

Nagyon becsülöm azokat az asszonyokat, akik nem szégyenlik nehézségeiket kifejezni a nőgyógyász előtt, mert szeretnék házaséletüket harmonikusabbá tenni. Tapasztalatom szerint a nehézségek megfogalmazása már fél siker. A kérdés megbeszélése a legtöbb esetben javítólag hat a partneri kapcsolatra, és közvetve az egész család életére. Nem szeretnénk-e mindnyájan, hogy gyermekeink ne csak jól kereső emberek legyenek, hanem érett, erkölcsös, boldog emberek is? Ezt mozdítja elő a boldog családi élet, amely kis ízelítőt is nyújt

az Istennel való találkozásunkból. Szándékosan írtam ezt időhatározó nélkül, hiszen Istennel mindig is együtt vagyunk, ha nem is „színről-színre".

3.

Fiatal 26 éves mozlim asszony keresett fel. Van már hat gyermeke, egy fia és öt lánya. Nagyon szeretné férjét még egy fiúval megajándékozni. Segíthet-e neki ebben a modern orvostudomány? Csak fiú jöhet számításba. Egyébként elég kimerültnek látszik, panaszkodik szívére, és később ki is derül, hogy szívbillentyűzavara van. Minden oka meglenne a szomorúságra, mert férje szeretőt tart. Felvilágosítom, hogy fiúgyermek születéséről nem biztosíthatom. Gondolkodjék, vállal-e újabb terhességet, akár fiú, akár lány lesz a magzata. Elbeszélgettünk a családtervezés módszereiről, de vallási meggyőződése alapján ezeket nem akarja alkalmazni. Két hónappal később terhesen jelenik meg. Sírva jön rendelőmbe, mert betegnek és fáradtnak érzi magát. Kijelenti, hogy nem tudja kihordani magzatát. Ugyanakkor erősködik, ha tudná, hogy fia van, akkor kihordja, megszüli, még ha bele is hal. Elmondja, muzulmán férje hallani sem akar magzatölésről. A következő vizsgálatra férje is elkíséri, gondoskodóan beszél gyermekeiről, őszintén aggódik feleségéért. Kijelenti, hogy ha asszonya nem tudja kihordani a gyermeket, nem ellenzi a terhesség megszakítását. Jelenlétében egyébként az iskolázott, művelt asszony szelíd és csendes. Megvizsgálja egy belgyógyász és ideggyógyász is, szerintük semmi ok nincs a magzatelhajtásra. Alig közlöm ezt a házaspárral, az asszony elkezd vérezni és megindulnak a fájások. Beutalom a kórházba, az ultrahangos vizsgálatok szerint a magzat él, de másnap romlanak, majd megszűnnek a magzati szívverések, az asszonyt megműtik. Milyen szerepet játszott a magzat elvetélésében az asszony lelkiállapota? Mennyiben mozdította elő a magzat halálát megalázott helyzete? Gyermek utáni vágya kétes értékű volt. Talán fiúgyermek születésétől remélte férje visszahódítását, ugyanakkor nagyon szenvedett kiszolgáltatottsága és megalázottsága miatt.

Nagyon gyakran nem anyagi okokból szeretnék a nők megszakítani terhességüket, hanem a rossz hitvesi kapcsolat miatt. Sokszor az az ok a magzatölésre, hogy az élettársak között megromlott a viszony és a nő nem meri egyedül vállalni a gyermek felnevelését. A kapcsolat a tarsadalmi környezettel, a családdal, a szülőkkel is meggyengülhet vagy megszakadhat.

4.

Felkeresett egy fiatal pár. 19—20 évesek, egymás kezét fogva szomorúan ülnek előttem. „Tanulunk mind a ketten, szeretjük egymást, össze is akarunk házasodni, de most nem tudjuk vállalni a gyermeket" — mondják. Kérdem, nem segítenének-e a szülők kezdetben kicsit anyagilag is, nem gondoznák-e a gyermeket, amíg ők az egyetemen előadásokat hallgatnak. „Nem megy — jelenti ki a lány — a barátom édesanyja vérrákos, én pedig nem merek beszél-

ni az anyámmal, mert nagyon vallásos." Mintha megütöttek volna, úgy néztem rá. Istenem, gondoltam, most segíts! Ez a lányka nem alkothat rólad és a Te barátaidról ilyen képet a szívében. „Nagyon kérem — mondtam neki nyomatékosan — próbáljon beszélni az édesanyjával és egy hét múlva jöjjön vissza." Sokat gondoltam rájuk — imáimban is — egész héten, s mikor bejöttek rendelőmbe, mosolyogva közölték, hogy számíthatnak a szülők lelki és anyagi támogatására.

Bizalmatlanság, félelem, rettegés lepi el azokat az asszonyokat is, akik 40—42 évesen esnek teherbe. Az asszony 40. életévétől ugrásszerűen emelkedik a magzati rendellenességek valószínűsége. A mai orvostudomány segítségével a terhesség elején meg lehet állapítani, hogy egészséges-e a magzat vagy nem. A szülők döntenek, hogy vállalják-e a fogyatékos gyermeket. Nekünk, nőgyógyászoknak az a kötelességünk, hogy közöljük velük a döntésüknél figyelembe veendő tényeket. Ők döntenek, és azok az orvosok, akik esetleg az állam által előírt törvényes keretek között hajlandók eljárni. Katolikus meggyőződésünk a bontakozó élet nagyobb tiszteletére kötelez bennünket, mint az állami előírások, amelyek a társadalmilag elfogadható legkisebb közös nevezőn alapulnak. Végső soron arról van szó, hogy szabad-e manipulálnunk vagy halálra ítélnünk más leendő vagy érett ember életét. Ugyanakkor ki ítélhetne el egy anyát, egy apát, mert nem érzi elég erősnek magát egy testileg vagy szellemileg fogyatékos gyermek ápolására és felnevelésére, főleg, ha még más gyermekek is rászorulnak.

Rendelőmben megismertem egy négygyermekes anyát, aki 43 éves korban lett újból terhes, és nyugodtan, szelíden utasította el a szülés előtti korismézés (prenatalis diagnosztika) lehetőségeit. „Nem, nem akarom előre tudni, hogy sérült-e magzatom vagy nem — mondta akadozva —, bízom a jóságos Istenben, hogy akármilyen lesz, erőt és szeretetet önt belém felnevelésére." A mai napig csodálom hitét, bizalmát, amellyel Isten kezébe tette sorsát. Ilyenkor villan fel bennem sürgő-forgó mindennapi életemben valami és megtorpanok. Szinte megbizonyosodom az evangéliumi kijelentés igazságáról: „Mi haszna van az embernek, ha az egész világot megszerzi is, de lelkében kárát vallja" (Mt 16,26). — Isten egészséges gyermekkel ajándékozta meg az asszonyt.

5.

Milyen reménykeltők és félelmetesek az orvostudomány felfedezései a mesterséges megtermékenyítés terén! (Vö. Mérleg, 87/2. 149—174. o.) Szerintem itt elsősorban az emberi kapcsolatok minősége mérvadó. Mennyire kétélű a gyermek utáni, minden áron való vágy! Szerintem az a döntő itt, hogy mennyiben vezet bennünket a szeretet és nem a bírvágy, ezúttal egy ritka „áru", a gyermek megszerzésére. Egy nőnek — biztos — a legnehezebb lemondani az anyaságról, mert ez szíve legmélyebb vágya!

Minden nő életében kritikus korszak a változó kor. Az 50. születésnap mindnyájunk életében mérföldkő. Még sincs ok az aggodalomra. Nagyanyáink úgy gondolták, hogy ebben az életszakaszban természetes rendeltetésünk a depresszió, a hőhullámok, az álmatlanság. Örülök, hogy a modern orvostudománynyal segíthetek asszonytársaimnak. Persze még küzdeni kell a hormonkezeléssel szembeni előítéletek ellen. Könnyű és kényelmes dolog „beletörődni a valtoztathatatlanba", elhagyni magunkat, felhagyni a szellemi érdeklődéssel és testmozgással, a férjet csak eltűrni — és ráadásul sajnáltatni magunkat.

Tudatosítsuk sajátos női hivatásunkat, hogy testünkben-méhünkben élethalál forrása lehetünk, és Isten teremtő ereje rajtunk keresztül árad ki a világra!

Fájdalmak között születtünk, vajúdva szülünk gyermekeket. Sok asszony sajnálja, hogy császármetszéssel hozta világra magzatát, és nem élte át tudatosan a szülést. Nincs nagyobb öröm, mint kimerülten, vajúdások között meghallani az újszülött első kiáltását. Ilyenkor mintha a titokzatos Isten mutatná meg rejtett arcát.

6.

Végeredményben a nőgyógyászati gyakorlat is alátámasztja, hogy az ember osztatlan egész, test és lélek, anyag és szellem, teremtmény, akiben felcsillan Isten. Ha beteg a lelke, az egész ember szenved, testében is, és fordítva. A mondottakból nem következik, hogy minden betegség kizárólag lelki eredetű, és a lelkivezető vagy pszichoterapeuta meggyógyíthatja. Fontosnak tartom, hogy a lelkigondozó szorosan együttműködjék a szakorvossal, amit persze könnyebb sürgetni, mint megvalósítani. Ismerje a pap az orvosi és lélektani szempontokat, de ne igyekezzék az orvos vagy a pszichológus helyére lépni, ha nincs erre szakképesítése. Mint papnak e nélkül is megvan az egész embert kitöltő küldetése. Az különösen káros, ha az igehirdető meggyőző morálteológiai gondolatmenetek helyett tudománytalan nézetekkel (pl. a „hormonok veszélyességével") igyekszik indokolni az egyház erkölcsi tanítását. Minden szakorvos, főleg a nőgyógyász is rászorul jól képzett és mély lelki életet élő papok támogatására. Nemcsak a nap-nap után felvetődő orvosi etikai kérdések közös megbeszélését ajánlom; ebben még morálteológiailag tajékozott világiak is segíthetnek. Ennél lényegesebb az igazi és nem neurótikus bűntudatban élő ember kiengesztelése a jóságos Istennel, aki érdemeinkre és bűneinkre való tekintet nélkül újra és újra hív a vele való közösségre. Sok nő érez magában bűntudatot, és szíve mélyén sejti, hogy ettől csak Isten és az ő szolgája oldozhatja fel. Ha mi nőorvosok, lélekgyógyászok és gyóntató papok egymással együttműködve, egymást kiegészítve, így gyakorolnánk hivatásunkat, akkor a nők újra otthonukra találnának az egyházban.

Anna Haiden

SEGÉDMUNKÁSNŐK IPARI ÜZEMEKBEN

Alsó-ausztriai fémcsiszoló üzemben dolgozom. Huszonhat éve a vállalat teljesítménybérezési ellenőre vagyok. A kedvezőtlen munkakörülmények miatt (por, huzat, zaj) a kolléganőim műanyagból készült kezeslábast viselnek, fülvédőt hordanak, s kezüket is bebugyolálják. A földtől számítva félméter magasan ülnek, s forgókorongon dolgozzák meg az erőt és ügyességet igénylő fémrészeket.

Már pusztán az a tény is elgondolkoztathat, hogy egyes tárgyakból (például ajtókilincsből) 27 évvel ezelőtt egy óra alatt 18 darabot készített el az átlagmunkás, ma pedig — természetesen az új technikai eljárások alkalmazásával — száznegyvenet! Az egyre drágább és hatalmasabb gépek azonban állandó nyomást is gyakorolnak a munkásokra, munkásnőkre. Üzemünkben még sok mindent kézzel kell előállítanunk. Helyesebben: még temérdek dolgot kézzel állíthatunk elő. Ezáltal ugyanis a vállalatnak lehetősége nyílik arra, hogy kisebb, de nélkülözhetetlen darabokat szállíthassanak a vevőknek. Az ilyen megrendelésekre — legalábbis „egyidőre" — nem éri meg, nem „racionális" drága gépeket beszerelni. A veszély azonban fennáll, mert a technika ugrásszerű fejlődése hamarosan lehetővé teszi az automata gépek felállítását, s az ilyen darabok gombnyomásra készülnek majd el. Csak addig mond le a cég a további automatizálásról, míg az emberi munka olcsóbb a gépi előállításnál.

A kereskedelmi és termelési verseny egyre nagyobb teljesítményt követel, s nemcsak az egyes vállalatoktól, hanem munkásaiktól is: csak így biztosíthatják fennmaradásukat a piacon. Nem egy területen már hatalmas, ember nélküli gépcsarnokok működnek, pár tagú ellenőrző-felügyelő személyzettel. Néhány évvel ezelőtt meglátogattam egy öntödét, ahol akkor még 70—80 embert alkalmaztak. Ma alig 10—15 elsőrangúan képzett technikus elegendő, hogy jobb és értékesebb öntvényeket állítson elő.

Aggódva kérdem tehát: Hol a helye az embernek ebben a folyamatban? Valóban áldásos ez a technika és haladás? Vagy pedig le kell mondania róla az embernek, s agyműködését tartalékba helyezve kell tovább botorkálnia? Mi legyen azokkal, akik kisebb értelmi képességgel rendelkeznek, s emiatt két kezükkel kell megszerezniük a kenyerüket? Varázslók inasai lettünk, akik nem képesek szabadulni a megidézett szellemtől? Mit tehetünk mi, munkásnők, főleg pedig az egyedülálló anyák a problémák egyre kuszáltabb szövevényében? Helyzetünket szeretném röviden jellemezni.

A darabbérért dolgozó munkásnő rendszerint egyedül áll és védtelen. Nap mint nap megpróbálja a lehető legjobban elkészíteni a megszabott száz vagy ezer darabot, de azt is megkísérli, hogy néhánnyal még többet is termeljen. Derekasabb munkásnő szeretne lenni, mint kolléganői. Gyakran megesik te-

hát, hogy túlterheli magát, ő maga lép túl teljesítőképessége határain. Pusztán a csekély keresettöbblet vagy inkább az önérzet ösztönözné erre a bevetésre?

Minden ember — így a munkásnő is — igényli, hogy néha legyen sikerélménye. Szerintem mindig el kell ismerni a teljesítményt, bárkitől és bárhonnan is jöjjön az!

Az előbbiekből adódik egy második kérdés: Hogy viselkedik a társadalom, a család, az élettárs az egyszerű munkásasszonnyal, anyával szemben? Legtöbbször — sajnos — csak megnehezíti életét, társadalmi beilleszkedését; ahelyett, hogy elismeréssel adózna ennek a többszörös teherrel megrakott aszonynak. Aki már a saját bőrén tapasztalta, csak az tudja, milyen kevésre becsülik a „segédmunkásnőt" a hivatalokban, az orvosi rendelőben s egyebütt. A társadalom alapsejtjében, a családban is elvárják, hogy a nő, az anya, a munkásasszony kenyérkereső legyen, de nem méltányolják rendkívüli kemény bevetését, egyszerű életformáját. Nehézségek adódnak a gyermekekkel vagy az élettárssal? Nem sokáig keresik a bűnbakot: mindenért az asszony a hibás. Ezeket a negatív kortüneteket megfontolás nélkül és szívtelenül a nők megváltozott társadalmi szerepének rovására írják, s nem is gondolják, hogy hamis a magyarázat. Elfelejtik, hogy a nők is Isten teremtményei, akiknek saját gondolataik és értékrendjük van. Kétségtelen, hogy aki elfogadja a kereszténység alapértékeit, az teherbíró képessége határáig megpróbálja elviselni a feszültségeket, ha élettársával kapcsolatban nehézségek merülnek fel. Vajon helyes addig várni türelemmel, míg csak szét nem bomlik saját egyénisége? Helyes, ha — amint gyakran megesik — a gyereket használják fel a partner, az élettárs megsebzésére? Nem felelősségteljesebb-e — bár gyakran nehezebb — meghatározott esetben őszinte s világos döntést hozni?

Rendkívüli megterhelést okoz a magányos nőnek, hogy ha a vázolt helyzetek következtében a gondjaira bízott fiatalkorú személy fejlődése megzavarodik, s büntetendő cselekményt követ el. A társadalomnak ilyen esetben elsősorban segíteni s nem ítélkezni kell, hogy a szorult helyzetbe került fiatalok ismét hasznos és békés állampolgárok legyenek. Legtöbbször azonban a dolgozó anya, aki már amúgy is azzal vádolja magát, hogy csődbe jutott, szemrehányást, szerencsésebb esetben csak jótanácsokat kap polgártársaitól. Mintha azok megjegyzései hasznára lennének, s kisegítenék a bizonytalanságból és a gondból! Fáradsággal és bajokkal teli munkás mindennapjaiba bezárva, tehetetlenségének tudatában várja az igazán együttérző és cselekvő segítséget.

Tisztelt hallgatóim! Ne tagadják meg támogatásukat tőlünk, munkásasszonyoktól, főleg azoktól, akik egyedül nevelik gyermekeiket. Ritkán van alkalmunk arra, hogy nyíltan és őszintén terítékre tehessük gondjainkat és szükségeinket. Kolléganőim nevében is szívélyes köszönetemet fejezem ki a rendezőknek, akik lehetőséget adtak arra, hogy ezt itt megtehettem.

(Az Osztrák Lelkipásztori Napokon elhangzott felszólalás. Bécs, 1987. dec. 28-án)

Solti Gyöngyi

A NŐK SZEREPE AZ EGYHÁZ ÉLETÉBEN

Bevezetés

Korunk a pluralizmus kora, s csak manapság vesszük észre, hogy a régebben olyan merevnek és szűknek hitt dogmatikai korlátok milyen tág teret biztosítanak a nézetek és eszmék taglalásához, megadva ezzel az egyén önkifejtésének szabad lehetőségét is. Mindezzel együtt megváltozott és egyre inkább megváltozik a nők társadalmi szerepének értékelése is. Ilyen törekvések a legfejlettebb ipari országok ún. feminista mozgalmaiban már a múlt század utolsó évtizedeiben megfogalmazódtak, de mind a mai napig újabb és újabb problémák formájában fel-felbukkannak még azokban a társadalmakban is, ahol pedig a női egyenjogúság befejezett, törvénybeiktatott és elfogadott valóság. Mindezen törekvések természetes részjelensége, hogy a nők keresik helyüket, szerepüket és lehetőségeik új megfogalmazását az Egyházon belül is. Az Egyház — a lehetőségek határain belül — teret biztosít ezen irányzatnak. Teszi ezt, mert a nők mindig is ott voltak, mint cselekvő résztvevők, Jézus Krisztus mellett, majd az Ősegyházban: ők is befogadói és terjesztői a krisztusi tanításnak, sőt Magdolna személyében evangelizálói maguknak az apostoloknak is!

Teszi ezt a II. Vatikáni Zsinaton megújult Egyház azért is, mert alapvető feladata a létező és megváltozott társadalmi valóság megszentelése. Így tehát a társadalmi hivatásban élő, dolgozó nő szerepe természetszerűen megváltozik az egyházi életben is, melyre hazánk csak szerény — a nyugati egyházközségi élet sokkal gazdagabb — példákkal szolgálhat, különösen azokon a területeken, ahol a paphiány kiemelkedő. Mégis hiba lenne e változások okát kizárólag a paphiányban keresni. Sokkal inkább arról van szó, hogy a paphiány a Gondviselés eszköze, amely ezen kérdésekre az Egyház megfelelő válaszát mintegy „kikényszeríti".

A kérdés alapvető vizsgálatakor azonban két szempontot kell egymással összefüggésben figyelembe venni: a) az egyenjogúság és egyrangúság kategóriáinak eltérő ismérvét, és b) azokat a biológiai adottságokból származó különbségeket férfi és nő között, melyeket a Szentírás így fogalmaz meg: ... „férfivá és nővé teremtette őket" (Gen 1,27). A filozófiai ismérvek részletes kifejtése nem lehetséges e munka keretein belül. Mégis világos, hogy az azonos jogokkal nem szükségszerűen járnak együtt az azonos rangok, vagyis valamilyen társadalmi formáción belül betöltött szerepek. Minden társadalmi képződmény szilárdsága azon áll, vagy bukik, hogy rendelkezik-e valamilyen szerkezettel, amely szükségképpen megszabja tagjai szerepét. Eltérő szerepek azonos jogok mellett is fennállanak és kellő rugalmasság, azaz a szerepek átcsoportosíthatósága mellett biztosítják a képződmény létét és fennmaradását. Ugyanakkor a struktúrelemek alapvetően, a szétesés veszélye nélkül nem cserélhetők fel egymással. Számtalan élő és élettelen szervezet és szerkezet

szolgálhat példaként ezekre a rendszerelméleti alapozottságú fejtegetésekre, de elegendők a biológia alapvető példái. A rendszeren belüli részstruktúrák, mint különleges szerveződések, meghatározott funkció teljesítésére alkalmasak, másokra nem: pl. májunk szerkezete számtalan dologra képes, de nem alkalmas az agy vezérlő működésének átvételére stb.

Mindebből szükségszerűen következik, hogy a nők Egyházon belüli szerepének újraértelmezése csak akkor kecsegtet sikerrel, ha harmonizál az alapvető biológiai adottságokkal. Más szavakkal, valamennyi nőnek és férfinak meg kell értenie és el kell fogadnia az isteni elgondolás látszólagos paradoxonját: biológiai léte és szerepe feltárja és egyben korlátozza a társadalmi önmegvalósítás lehetőségeit és módozatait. Másrészt azonban alapvető hiba biológiai feltételezettségűnek nyilvánítani a mereven értelmezett tradíciókból, előítéletekből származó nézeteket és szerepkorlátokat, illetve a túlzásokkal együtt elvetni a nemes és irányító erejű hagyományokat is.

A jelen munka alapvető kérdése

Hogyan látják a nők Egyházon belüli helyzetét és szerepét a feltehetően cselekvő keresztény életet élők? Ennek felmérésére kérdőíves módszer került alkalmazásra a Leányfalun működő róm. kat. lelkigyakorlatos házban, 1987 III. negyedévében az ott lelkigyakorlatozók között. Összesen 131 kérdőív került értékelésre. Ez utóbbit a szerző végezte el.

A kérdés bonyolultsága és a beérkezett válaszok viszonylag alacsony száma csak egyszerű statisztikai és kommentatív értékelést tett lehetővé, hiszen a vizsgált csoport csak reprezentatív mintának tekinthető.

1. Az első, a második és harmadik kérdés

   1. A világi életben a nőknek kevesebb, azonos, több jogai vannak mint az Egyházban?
   2. A férfiakhoz viszonyítva a nők az Egyházban a) hátrányban, b) azonos helyzetben, c) előnyben vannak?
   3. Az egyházi életben a férfiakkal szemben a különbség főleg a következőkben mutatkozik.

Az első kérdés a válaszoló személy ún. jogélményi világát vizsgálja, azaz a kérdés alanyi vonatkozását; hogyan ítéli meg az ember önmaga vagy másvalaki jogi helyzetét. A második kérdés a férfiak és nők Egyházon belüli jogi helyzetének alanyi megítélését kutatja. A téma tartalmi vonatkozásait a harmadik kérdésben fejthették ki a megkérdezettek.

A válaszok értékelésénél figyelembe kellene venni a különböző szociális mutatókat és iskolázottsági adatokat. Nem kevésbé fontosak az életkori és lakhely szerinti mutatók. Sajnálatos módon az iskolázottság felmérésére a kérdőív nem terjedt ki, a lakhely szerinti mutatók pedig a fővárosi lakosság többségét jelezték. A megkérdezettek 65 %-a (a férfiak 70, a nők 60 %-a) budapesti lakos. További jelentős hányaduk vidéki városban és elenyésző kisebbségük falun él. Így tehát a vizsgálat elsősorban a városi lakosság véleményét mu-

tatja be. Pontos adatokkal rendelkezünk az életkori mutatókat illetően (korcsoportok szerint).

1. táblázat

A válaszolók megoszlása nem és életkor szerint

Nem	Életkor									
	< 30		31—45		46—60		60 >		összesen	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Férfi	7	15	7	15	17	37	15	33	46	100
Nő	12	14	20	24	28	33	25	29	85	100

A táblázatból leolvasható: a választ adók legnépesebb csoportja az ún. középkorúak, de jelentős a 60 felettiek aránya is. Vagyis a válaszok elsősorban a már felnőtt-, vagy nyugdíjas kort elértek véleményét jelenítik meg.

Az első kérdésnél a választ adó férfiak 63 %-a (n = 29) és a nőknek pedig 62 %-a (n = 53) úgy véli, hogy a nők az Egyházon belül kevesebb joggal rendelkeznek, mint a világi-, társadalmi életben. Nem hanyagolható azonban el azok aránya sem (a nők 38, a férfiak 37 %-a [n = 33 és 17]), akik úgy vélekednek, hogy a nők Egyházon belüli jogai azonosak, vagy meghaladják a polgári életben gyakoroltakat.

A második kérdés válaszait két lépésben vizsgáltuk: az összes válasz megoszlását nemek szerint; s az életcsoportok szerinti tagolást. Az összes válasz nemek szerinti megoszlását mutatja be a 2. táblázat.

2. táblázat

A nők helyzete az Egyházon belül a férfiakéhoz viszonyítva

Helyzet	Férfiak		Nők	
	n	%	n	%
A nők hátrányban vannak	24	52	56	65
A nők helyzete a férfiakéval egyenlő	21	46	27	32
A nők helyzete előnyösebb mint a férfiaké	1	2	2	3
Összesen	46	100	85	100

A 2. táblázatból leolvasható, hogy a válaszadó férfiaknak csaknem fele, nőknek pedig 1/3-a a nők helyzetét az Egyházon belül azonosnak, míg 2—3 %-uk a férfiakénál még előnyösebbnek is véli. — A többség (férfiak 52 %-a, nők 65 %-a) szerint azonban a nők Egyházon belüli hátrányos jogi helyzete nem képezheti vita tárgyát (hiszen pl. a férfiaknak van, a nőknek nincs joguk pappá lenni).

A 2.sz. kérdés válaszainak megoszlása életkori csoportok szerint.

"a" válasz: a nők az Egyházban a férfiakkal szemben hátrányban,
"b" válasz: egyenlő helyzetben,
"c" válasz: előnyben vannak.

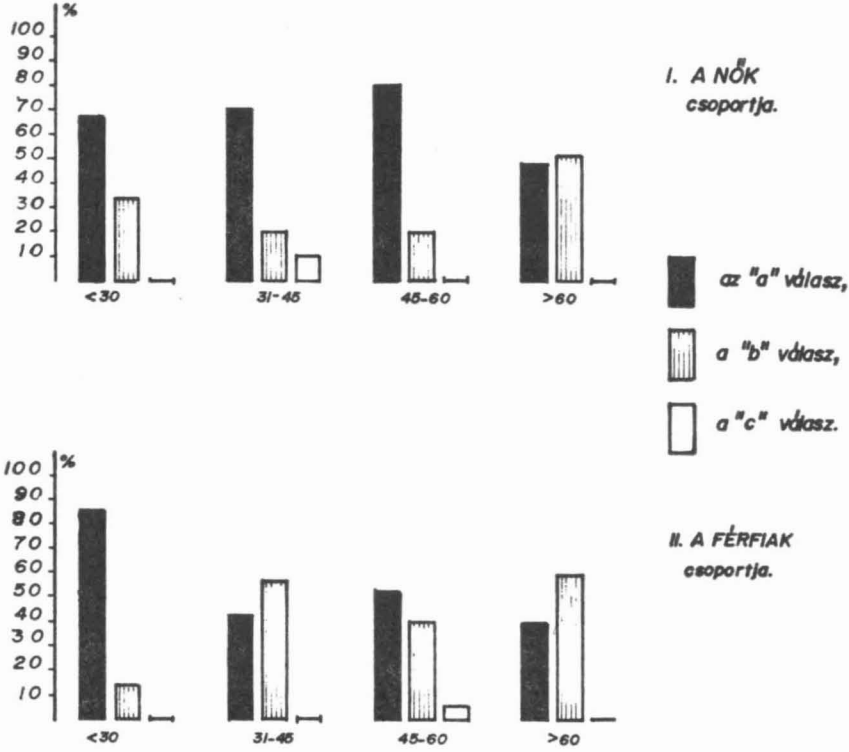

I.sz. ÁBRA.

A kérdés nemek és életkori csoportok szerinti megoszlása. Az eredményeket az 1. sz. ábra tünteti fel. A 30 éves életkor alatti résztvevők között összesen egy férfi akad, aki a nők jogi helyzetét a férfiakéval azonosnak véli. A 31 és 45 közötti korcsoportban ez az arány ugrásszerűen megváltozik és az ugyancsak 7 megkérdezett közül már négyen látják azonosnak a nők és férfiak jogi helyzetét. A 46 és 50 év közötti korcsoportban a 17 résztvevőből 9 a nők jogi hátrányát, de heten a jogazonosságot vélik megállapíthatónak. A 60 éves életkor 9 : 6 arányban jogazonosságot vall.

A nők csoportjában a grafikus ábra egészen más dinamikát mutat: lényegesen alacsonyabb azok aránya, akik jogazonosságot ismernek fel, legalacsonyabb ezek száma a 31—45 év közötti korcsoportban. 40—60 év között számarányuk hirtelen a duplájára nő. A fele-fele arányt csak a 60 év feletti csoport éri el. A csoportok alacsony létszáma miatt a matematikai szignifikancia vizsgálata nem látszott célravezetőnek, mert minden számítás nélkül is belátható, hogy a 30 év alatti csoportjaink létszáma kicsi, s semmiképpen sem alkalmasak a népesség hasonló életkori csoportjainak megjelenítésére. A kérdés személyiség-fejlődési pszichológiai magyarázata mégis megkísérelhető azzal a megszorítással, hogy az csak egy a lehetséges értelmezések közül. A 31—45 év közötti életkor a férfiak életében többnyire a kompromisszumok, a nagyobb lehetőségek megteremtésének, a felelősség és lehetőség ütközésének időszaka. A személyiség ugyan már érett abban az értelemben, hogy alapvető jellemzői kialakultak, de a vélemények, érzelmek morális bátorságot igénylő vállalása gyakran csak aspiráció, semmint valós irányultság. Különösen előtérbe kerülhet ez és okát képezheti illuzionisztikus helyzetmegítéléseknek akkor, ha azok a személyiség javára eltolódtak. Belső, és semmiképpen sem akaratlagos munkamóddal az ezen életkori csoporthoz tartozó férfiak különösen hajlamosak a valós helyzetképet szubjektív módon torzítani. Elképzelhető, bár nem bizonyítható, hogy ezen tényezők magyarázzák a férfiak életkori grafikonjának sajátos és a nőkétől eltérő dinamikáját. A nők ezzel szemben — és e tény talán összefügg az átlagos női gondolkodás ún. katathym, azaz érzelmi-indulati vezéreltségének gyakoribb előfordulásával is — hasonló eljárásra kevésbé hajlanak és korábban alakul ki a személyiség morális bátorsága a vélemények vállalására. A férfiak átlaga ide többnyire csak a 45—60 éves korban jut el. A tradíciók megcsontosodása, az azokhoz való merev ragaszkodás, a valós tényekkel szembeni elzárkózás pedig 60 éves kor után következik, vagy következhet be. E tendencia ismerhető fel — vélhetően — azon tényben, hogy a 60 év feletti megkérdezettek nagyjából hasonló arányban vallják a nők Egyházon belüli jogazonosságát.

Megvizsgáltuk a harmadik kérdésre adott válaszokat és az alábbiakat találtuk:

Nem adott választ a 3. kérdésre:

férfi	15
nő	29

A kérdés értelmezésének logikai munkáját a tartalmi változásokból következően hibásan végezte el:

férfi 3
nő 4

A megkérdezettek közül 28 (9 férfi és 19 nő) a pappá szentelés lehetetlenségében látja a nők Egyházon belüli hátrányos jogi helyzetének lényegét. A nőkkel szembeni bizalmatlanságot pedig összesen 25-en (20 nő és 5 férfi) emelik ki mint fő okot.

12 válaszadó a hátrányosabb jogi helyzet legfőbb okát a nők pszichológiai adottságaiban látja (férfi 8, nő 4) és ezen válaszok túlnyomó többsége (12-ből 11) a nők Egyházon belüli jogazonosságát vallja. E tény már elgondolkodtató, mert olyan szélsőséges vélemények is akadtak, hogy nő létükre úgy vélik, a karitatív és kisegítő (pl. templom-takarítás és díszítés) munkákban vállalt nagyobb szerep már jogazonosságot teremt a nők és a férfiak között. Mások úgy vélekednek, hogy a vezető szerep a képviselő-testületekben pszichobiológiai alapozottsággal a férfiaké. A nők tehát erre ne is tartsanak igényt, mert nem képesek lényeglátásra, az „egész" átfogására, csupán a részletek megragadására. Mások — és elsősorban a nők — tartózkodó, diszkrét megjegyzésekben fogalmazzák meg, hogy teológiai meglátásaikat csak nehezen fogadják el, valamint a férfi-papság nem szívesen választ női munkatársat még akkor sem, ha rátermettsége és megfelelő műveltsége kézenfekvő. Kétségtelenül egyedi megjegyzés, de érdekessége miatt kiemelést érdemel, hogy egy megkérdezett nő úgy vélekedik, hogy a több imádság elsősorban a nők, míg a vezetés elsősorban a férfiak ügye.

Egyesek indulattelített megjegyzésekkel vallják: a hátrányos jogi helyzet oka, hogy a nők nem szentelhetők pappá, de „ne is legyenek soha azok!" Meglepő járatlanságot árul el az a nő, aki úgy véli, hogy nagyobb érdem, ha egy férfi vallásos, mintha egy nő. Furcsa az a nőtársunk is, aki szerint a női szerzetesrendek hiánya óta áll fenn az Egyházon belül a nők hátrányos jogi helyzete, mert addig a férfiak papok, a nők szerzetesnők lehettek; e tény — az ő gondolkodásában — jogegyenlőséget teremtett. Az utóbbi válaszok az aktív vallásos életet élők ismerethiányai miatt érdemeltek említést. Felhívják a figyelmet, hogy az Egyház aktív tagjai is járatlanok lehetnek alapvető kérdések megítélésében, egyszerűen elsajátítható ismeretekben. Sokkal fontosabb azonban, hogy világosan lássuk: a nők vezető szerepre való rátermettségüket a polgári életnek más szintjén bizonyították és a gondolkodás és látásmód egészlegessége, valamint a teológiai ismeretek elsajtíthatósága sem férfiúi előjog. Nem pszichobiológiai alapozottságú adottság, hanem olyan megcsontosodott tradicionális nézet, amelynek fennállása sok jó egyházközségi vezetőtől fosztja meg a plébániák közösségeit. Noha kétségtelen: a nők között az ilyen adottságokkal rendelkezők aránya alacsonyabb mint a férfiak között. Viszont valaki azért, mert férfi, még nem lesz bizonyosan jó vezető. A női mivolt sem jelent vezetésre és intellektuális munkára való képtelenséget!

2. A negyedik kérdés

A prédikációk (hitoktatás) inkább a) a nők, b) a férfiak igényeit tartják szem előtt?

A 4. kérdésben a megkérdezetteknek arra kellett válaszolniuk, hogy megítélésük szerint a templomokban elhangzó szentbeszédek (hitoktatás) inkább a nők, vagy a férfiak, illetve mindkettő igényeit elégítik-e ki? Világos, hogy a kérdés eleve a szubjektív élményi mezőt kívánja vizsgálni. Ezen túlmenően a helyi adottságok az egyedi variációk amúgy is számtalan sorát méginkább felmérhetetlenné teszik. A statisztikai elemzésnek az egész csoportra vonatkozó adatait tünteti fel a 3. táblázat.

3. táblázat

A választott válaszok	Férfiak		Nők	
	n	%	n	%
Elsősorban a nők igényeit veszik figyelembe	16	34	25	29
Elsősorban a férfiak igényeit veszik figyelembe	11	24	10	12
Mindkettőt egyformán figyelembe veszik	12	27	34	40
Nem válaszol	7	15	16	19
Összesen	46	100	85	100

A válaszok életkori csoportok szerinti megoszlását tünteti fel a 2. sz. ábra. A döntést befolyásoló egyéb tényezők igen magas számáról és ezek imponderábilis voltáról már történt említés. Mégis a fentiekhez hasonló tendenciák fedezhetők fel abban, hogy a kompromisszumos válaszok aránya éppen a 31—45 év közöttiek csoportjában ugrásszerűen megnő. Igen érdekes azonban összevetni, hogy a fiatal férfiak csoportja saját igényeit tartja a szentbeszédekben elsősorban kielégítettnek és egyikük sem véli ezt másként. Ezzel lényegében összecseng a fiatal nők ítélete, akik szerint mindkét nem igényei egyaránt kielégítésre találnak. Elgondolkodtató, hogy valamennyi női életkori csoportban a kompromisszumos válaszok aránya a legmagasabb és az utóbbiban talán az kerülhet kifejezésre, hogy a nőkben gyengébb a saját igényeiktől, elképzeléseiktől való elvonatkoztatási képesség. Egyszerűbben, a nők valószínűleg úgy gondolkodnak: ami nekem jó, bizonyára jó másnak is! Egyébként is megfontolandó, hogy a szentbeszédek mint a liturgikus szolgálat részei, valóban és szükségszerűen tagolhatók-e „férfi" és „női" igények szerint; nem arról van-e szó, hogy a társadalmilag éppoly aktív életet élő nők problematikája: kérdéseik, amelyekre választ keresnek, sok mindenben hasonlók vagy azonosak a férfiakéval? Ennek ellene látszik azonban szólni az a tény, hogy a 46—60 év közötti férfiak a nők igényeit vélik elsősorban kielégítettnek.

A 4.sz. kérdésre adott válaszok %-os megoszlása nem és életkori csoportok szerint.

"a" válasz: a prédikációk elsősorban a nők,
"b" válasz: a férfiak,
"c" válasz: mindkét nembeliek igényét tartják szem előtt,
"d" válasz: nem válaszol.

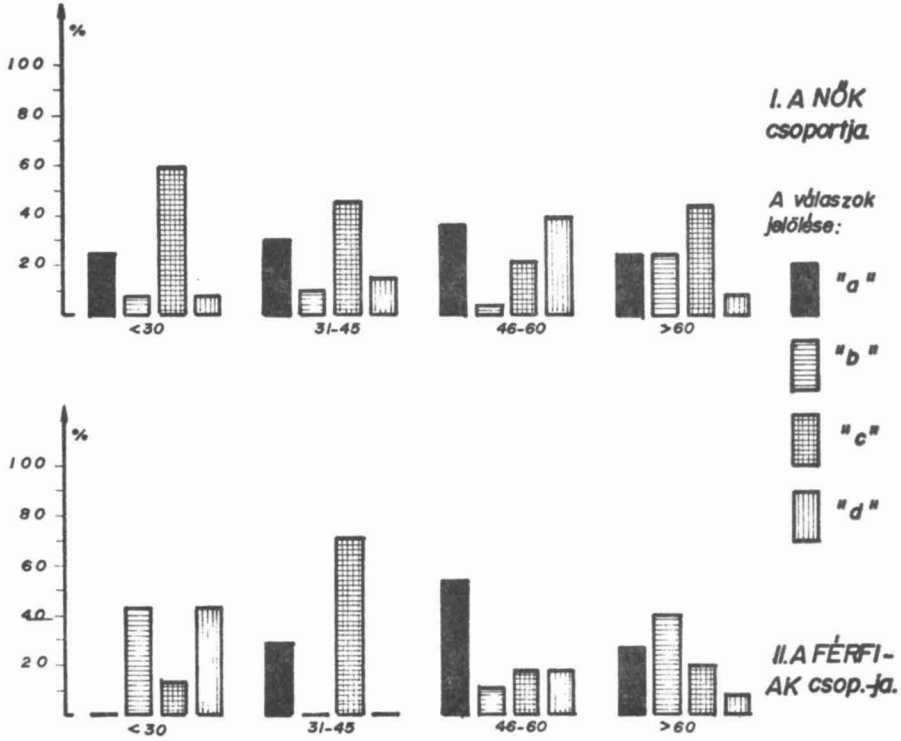

2. ÁBRA.

3. Az ötödik kérdés

Az egyházi vezetők (papok) a) nagyobb, b) kisebb, c) egyforma súlyt fektetnek a férfiak mint a nők közreműködésére az egyházi életben?

A kérdés az egyházi vezetők munkatárs-választását vizsgálja; pontosabban azt, hogy a megkérdezettek hogyan ítélik meg ilyen törekvéseiket.

A válaszok összesített elemzését az alábbi táblázat tünteti fel:

4. táblázat

Az egyházi vezetők munkatárs-választási törekvéseinek megítélése

Válaszok	Férfiak		Nők	
	n	%	n	%
A férfiakat részesítik előnyben	23	50	48	56
Egyforma súllyal választanak férfit vagy nőt	18	40	30	36
A nőket részesítik előnyben	5	10	7	8
Összesen	46	100	85	100

A táblázatból világos, hogy a nők és férfiak kb. fele vallja, hogy a közreműködők kiválasztásában a férfiak részesülnek előnyben az egyházi vezetők részéről. A további kb. 40 % választja a kompromisszumos választ, míg csupán 8, ill. 10 % vallja, hogy a nők részesülnek előnyben. Az életkori megoszlás vizsgálata ettől érdemi eltérést sem a nők, sem a férfiak csoportjában nem hozott, így annak részletezésétől eltekinthetünk.

E kérdésben utalni kell a 3. kérdés elemzésekor már mondottakra, hogy azok, akik az azonosság mellett döntöttek, a kisegítő munkákban való nagyobb női részvételt tekinthetik, ill. tekintik is — állításaik alapján — jogazonosságnak.

Az egyházközségi képviselők között a férfi résztvevők közismerten magas aránya azok igazát támasztja alá, akik a kérdésre az „a" választ húzták alá.

4. A hatodik kérdés

Egyes esetekben nemcsak férfiak hanem nők is segítenek a papnak az áldoztatásban. a) Nem szeretem, ha világi hívő is áldoztat, b) Ha már segítség kell, legyen az férfi, c) Örömmel fogadom a szentáldozást nő kezéből is.

A kérdés vagy szaknyelven szólva „item" a válaszadók érzelmi-viszonyulási irányultságát hivatott vizsgálni. Azt tehát, hogy milyen érzelmekkel képesek fogadni az újat, a szokatlant, a tradicionális megoldások helyett az egyetemes papság értelmezéséből következő „lehetséges" megvalósítását. A két csoport válaszainak összesített eredményeit az 5. táblázat foglalja össze.

5. táblázat

Válaszok	Férfiak		Nők	
	n	%	n	%
a) Nem szeretem, ha világi hívő áldoztat	7	15	18	21
b) Ha már segítség kell, legalább legyen férfi	14	30	12	14
c) Örömmel fogadom a szentáldozást nő kezéből is	22	48	51	60
Nem válaszol	3	7	4	5
Összesen	46	100	85	100

Az összesített eredmények értelmezése azt sugallja, hogy a tradicionális szemlélet, azaz az „a)" válasz aránya a nők csoportjában magasabb, mint a férfiak között, ugyanakkor mindkét csoportban lényegében azonos az új szemléletet vallók aránya: 48 és 60 %.

Az egyes válaszokat életkori bontásban vizsgálva, az „a)" és „c)" válaszok dinamikáját a 3. sz. ábra grafikonjai szemléltetik.

Az első grafikon (I. görbe) nagyjából az előre elvárhatók szerint alakul, számottevő arányban csupán a 60 év felettiek nyilatkoznak a konzervatív, megszokott áldoztatási forma mellett. Meglepő legfeljebb az, hogy a 30 év alatti nők 17 %-a is így válaszol. Ők ketten és mindketten budapestiek! Az új formai megoldások mellett „voksolók" dinamikája férfiak és nők között eltér egymástól. A fiatalok összevethetően azonos, mégpedig 70 %-os arányban vallják, hogy örömmel veszik, ha nő az áldoztató (II. görbe). Ugyanez marad a válaszok gyakorisága még a 60 évet elértek között is, míg a férfiak görbéje a 31—45 év között 47 %-ra csökken. A 46—60 év közötti csoportban ismét meredeken emelkedik, a tradíciókhoz már kifejezetten ragaszkodó, nyugdíjas kort elértek között a „c)" válaszok gyakorisága 20, ill. 24 %-ra esik. Mindez ismételten felveti, hogy az ún. „közbülső" életkor — 30—50 év között —, elsősorban férfiaknál, o kompromisszumos választások problémával terhelt időszaka, ahol az új áttörése még nehezebb, mint az utána következő, már kifejlett morális bátorsággal jellemezhető életszakaszban.

Rendkívül érdekesen jelenik meg a vizsgálatban a választások kettős irányultsága, azaz az ambitendencia. Jelen esetben az új és régi közötti kettősség, mely együttesen reprezentálja az új befogadását és ugyanakkor a régi megtartását is. Ez esetünkben a „b)" válasz. A férfiak között aránya minden életkori csoportban nagyjából azonos, míg a nők között, az egészen fiatalok között éppen előfordul, az ún. „közbülső életkorban" 0 % és a férfiakkal azo-

A 6. kérdés
"a" és "c" válaszainak %-os megoszlása nem és életkori csoportok szerint.

"a" válasz: nem szeretem ha világi hívő is áldoztat, (I. görbe.)
"c" válasz: örömmel fogadom a szentáldozást nő kezéből is. (II. görbe.)

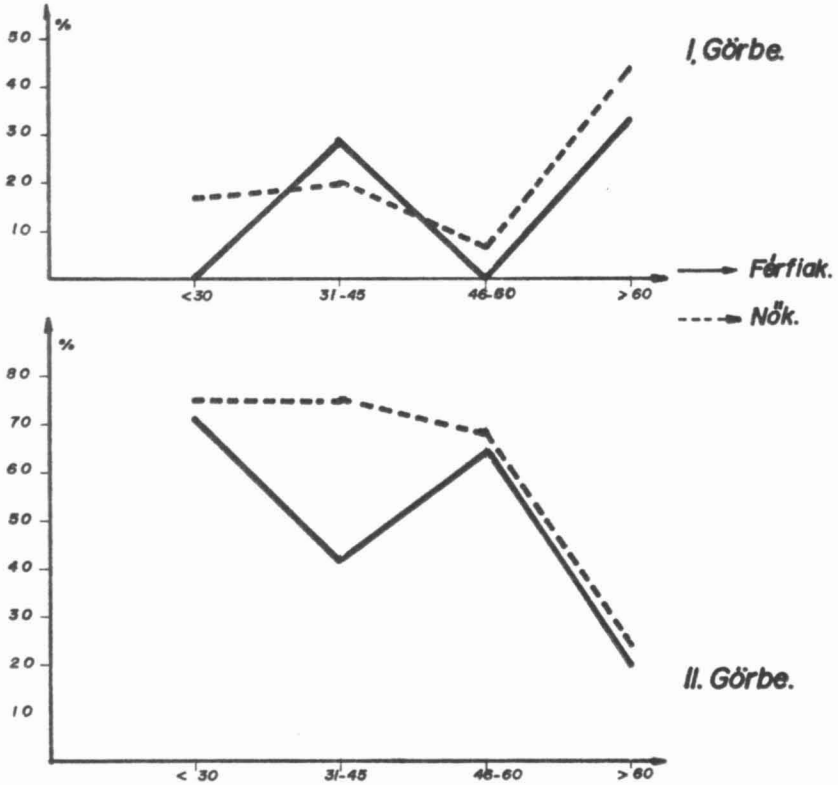

3. ÁBRA.

nos gyakoriságot csak 60 év fölött éri el. A válasz előfordulását életkori bontásban az alábbi táblázat mutatja be:

A 6. kérdés „b" válaszainak megoszlása életkori csoportok szerint:

6. táblázat

Életkori csoportok	Férfiak		Nők	
	n	%	n	%
30 év alattiak	2	29	1	8
31—45 év közöttiek	2	29	0	0
45—60 év közöttiek	5	29	4	14

5. A hetedik kérdés

A püspökök egyre inkább világi hívekre bízzák a pap nélküli plébániák vezetését. a) Fontosnak tartom, hogy a pap nélküli plébánia vezetője férfi legyen, b) Nekem mindegy, hogy férfi-e vagy nő-e a vezető, c) Véleményem szerint a nők jobban megfelelnek ennek a feladatnak.

A két csoport összesített eredményeit az alábbiakban foglalom össze:

7. táblázat

Válaszok	Férfiak		Nők	
	n	%	n	%
a) Férfi legyen a vezető	26	57	29	34
b) Mindegy, hogy férfi vagy nő-e a vezető	15	33	53	63
c) A nők alkalmasabbak	3	6	2	2
Nem válaszol	2	4	1	1
Összesen	46	100	85	100

Vagyis a férfiak 57, a nők 34 %-a kíván a pap nélküli plébániákon férfi vezetőhöz ragaszkodni. Csupán elenyésző %-ban véli mindkét csoport úgy, hogy a nők ezen feladatra alkalmasabbak (ami egyébként általánosságban vitatható is). Míg a nők 63 %-a, azaz több mint fele képes rátermett vezetőnőt is elfogadni, addig a férfiaknak csak legfeljebb 1/3-a. Az életkori csoportok szerinti bontásból kitűnik, hogy az „a)" válaszok gyakorisága az életkor növekedésével párhuzamosan emelkedik. Ezt a jelenséget a 8. táblázat foglalja össze:

8. táblázat

Az „a)" válaszok gyakorisága az egyes életkori csoportokban

Életkori csoportok	Férfiak			Nők		
	n	n-a	%	n	n-a	%
30 év alatt	7	2	29	12	1	8
31—45 év között	7	3	43	20	5	30
45—60 év között	17	10	59	28	9	32
60 év felett	15	11	67	25	14	56
Összesen	46	26	57	85	29	34

n = az életkori csoportok taglétszáma
n-a = az „a)" válaszadók száma

A táblázatból leolvasható, hogy a nyugdíjkort elért férfiak tradicionális törekvése felette áll az ugyanilyen életkorú hölgyek egyébként hasonló törekvéseinek. Viszonylag magas az „a)" válaszadók aránya a 31—45 év közötti életkorban férfiak és nők között egyaránt.

6. A nyolcadik kérdés

A jövőben a) több, b) az eddigi, c) kevesebb befolyást kell biztosítani a nőknek az Egyházban.

A kérdés arra keres választ, hogy milyen legyen a jövőben a nők befolyása az Egyház életében. A kérdőíves vizsgálatok jól bevált módkzerét alkalmazza: a spontán alakuló, de törvényszerűen érvényesülő társadalmi folyamatokról úgy kérdez, mintha azok kizárólag a vezetés akaratlagos irányításától függenének. Teszi ezt azért, hogy a válaszoló — mintegy biztosítandó a jövőt — valódi motivációit, törekvéseit tárja fel a válaszokban.

A két csoport összesített eredményei:

9. táblázat

Válaszok	Férfiak		Nők	
	n	%	n	%
a) Több jövőbeni befolyás	21	46	46	54
b) Fenn kell tartani az eddigi befolyást	20	43	32	37
c) Csökkentett jövőbeni befolyás	2	4	4	5
Nem válaszol	3	7	4	5
Összesen	46	100	85	100

Az életkori bontások elemzése számottevő eltérést nem hozott. Az előreláthatónak megfelelően legfeljebb annyi érdemel említést, hogy az „a)" válaszok gyakorisága a nőknél és férfiaknál egyaránt a legnagyobb a fiatalok, legalacsonyabb a 60 év felettiek csoportjaiban, míg a „c)" válaszok gyakorisága ezzel éppen ellentétes dinamikát mutat. A többi felelet mindvégig jelentős arányban — 25—56 % — szeretné az eddigi női befolyást mintegy fenntartani, konzerválni. Ez utóbbi válaszban sokkal inkább kifejeződik az új, a változtatás elutasítása, mint a „c)" válaszokban, mert a „b)" válasz burkolt, más szavakkal jobban szocializált formában tartalmazza azt.

7. A kilencedik és tizedik kérdés

9. Milyen területen kell több lehetőséget (jogot) biztosítani a nőknek az Egyházban?
10. Milyen egyéb elvárása, javaslata van a nők szerepére vonatkozólag az Egyházban?

A megkérdezettek többsége a két kérdésre együttesen válaszolt és azok egymás kiegészítői is. Ezért egyszerre kerültek értékelésre. Elemzésünkben 6 válasz-csoportot különböztettünk meg:

1. „Kisegítő munkák" alatt foglaltuk össze azon válaszokat, amelyek takarítási, adminisztrációs, felszerelések kezelése és rendbentartása, perselyezés stb. teendőkre vonatkozó feladatokat sürgettek.
2. „Karitatív és hagyományos tevékenység" alá soroltuk azon válaszokat, amelyek a család-, szegény- és beteggondozási, énekkari és énekkar-vezetői, gyermek hitoktatási stb. feladatokat szorgalmazták.
3. „Liturgikus tevékenység" elnevezéssel foglaltuk össze azon válaszokat, amelyek a liturgikus szolgálatba való bekapcsolódás, felolvasói tevékenység kiterjedtebb aktivitását látják elsősorban a nők számára alkalmas területnek.
4. „Originális válaszok" alatt kerültek besorolásra a valóban új lehetőségeket sürgető feleletek. Ilyenek: a felnőtt hitoktatásban való szerep, a pap nélküli plébániák vezetése, áldoztatás stb.
5. „Nem értekelhető válasz" besorolást alkalmaztunk azon ajánlatok esetében, ahol a válaszadó eltért a tárgytól, vagy csak sablonos általánosságokat írt illetve egyéni tapasztalatait sorolta fel, többnyire negatív színezettel.
6. „Nem válaszol" kategória külön magyarázatra nem szorul.

Minden feleletet értékeltünk. Minthogy azonban egy választ adó több javaslatot is adhatott, a válaszok száma meghaladja a tagok létszámát. A férfiak csoportjában 32 választ adótól 56 feleletet kaptunk, az értékelhetetlenek száma 8. A nők csoportjában a válaszolók összelétszáma 68, nem értékelhető 14, így tehát 54 válaszadótól 90 ajánlatot kaptunk.

A férfiak csoportjában nem válaszolt 6, a nőkében 8. A válaszarány a férfiak között 56/32 = 1,75, a nőknél 90/54 = 1,66.

Ez esetben meg kell állapítanunk, hogy a közhiedelemmel ellentétben a férfiak egy kicsivel bőbeszédűbbeknek bizonyultak, mint a nők.

A válaszok összefoglalása:

10. táblázat

1.		2.		3.		4.		5.		6.	
ffi	nő	ffi	nő	ffi	nő	ffi	nő	ffi	nő	ffi	nő
10	11	25	38	3	7	10	20	6	17	8	14

A számok a válaszok konkrét mennyiségét tüntetik fel, tekintettel arra, hogy a %-számításnak jelen esetben nincs értelme, mivel a választ adók számát meghaladja a válaszoké. Az originális válaszokhoz fűzött megjegyzésekkifejtések között figyelemre méltó javaslatok is akadnak. Ilyen pl., hogy az egyházközség közös gondjai a közösség előtt kerüljenek megbeszélésre, ahol felmérhető; ki-ki arra kapjon megbízást amilyen feladat elvégzésére alkalmas. A válaszadó ehelyütt a képviselő-testületen túlmenő nyilvánosságot sürgeti és ebben látja annak lehetőségét, hogy az azokon kívül állókat is bevonják az egyházi munkákba. Másik válaszadó, mint valóban „női" feladatot, a telefonos lelki elsősegély-szolgálat megszervezésének gondolatát veti fel. Többen említik a házasság előtti oktatás megfelelő felkészültséggel rendelkező nőkre bízását és a nők szélesebb körű bevonását az áldoztatásba. Más valaki a teológiai tudományos munkásságban szeretne nagyobb teret adni a nőknek. Ismét mások a hivatás-gondozásban szánnak nagyobb szerepet a női munkatársaknak. Igaz, elképzeléseik kicsit erőszakoltak és illuzionisztikusak, mert úgy gondolják, hogy kisfiúkat mintegy papnak kell nevelni; elfelejtik, hogy a hivatás elsősorban isteni és nem emberi kezdeményezés! Jóllehet az is igaz: a gyermekkor légköre és hatása e tekintetben is meghatározó, segítő, támogató erejű lehet.

Néhányan felvetik a nők pappá szentelésének problémáját. Egyik nő a diakonátus felvételének lehetősége után kérdez. Vannak, akik imaórák tartását javasolják női vezetéssel, mások a pap nélküli plébániára javasolnak megfelelő női vezetőt. Csaknem valamennyien hangsúlyozzák a személyi alkalmasság minden esetben külön vizsgálandó problémáját.

Vannak egymásnak nagymértékben ellentmondó javaslatok. Egyik 60 év feletti kisvárosi férfi egyetlen mondatban veti fel a nők pappá szentelésének túlzóan progresszív kérdését, de még ugyanabban a mondatban kijelenti: a világi hívek szolgálata nem emeli, nem emelheti a lelki színvonalat! Szép számmal akadnak negatív, kritikus, vagy egyszerűen indulatos ellenállást kifejező „javaslatok". Az utóbbiak között a „pálma" egy 45—60 év közötti férfié,

aki csak a 9. kérdésre válaszol, itt is egyetlen szóval. Több jogot adni a nőnek csak a „hallgatásra" kell, summázza nyilvánvalóan értelmetlenül sokat beszélő hölgyek között szerzett negatív tapasztalatait válaszadónk! Egyesek az anyai-családi szerep kizárólagos érvényét értékelik túl, és úgy vélik, a nőnek az egyházközségi életben is csak a „mintegy anya-szerephez" kötött funkciók valók. A félreértett, nem értékelhető válaszok többnyire egyéni negatív tapasztalatokat summáznak, vagy semmitmondó általánosságokat fogalmaznak meg. Egyesek szerint bízzuk a kérdést minden konkrét javaslat nélkül a „Szentlélekre". Sokan fejtik ki összefoglalóan konzervatív törekvéseiket: „Nem kell több lehetőség, csak példamutató életű nők kellenek, egyéb női aktivitás inkább káros, mint hasznos!"

Befejező

A kérdőív 3., 6. és 9. kérdése alapvető szemléleti tényezőkre épül. A válaszok között — amennyiben azok valódi, kiforrott véleményre épülnek és őszinték — összefüggésnek kell lennie. Egy kérdőíves vizsgálat megbízhatósága az ilyen összefüggések közötti párhuzamossággal igazolható, amelyet más szóval konfidencia-mutatónak neveznek.

Minden második kérdőívet kiemelve megvizsgáltuk, hogy milyen volt véleményfelmérő kérdőíves vizsgálatunk konfidenciája és azt találtuk, hogy ez igen magas, 82 %-os eredményre vezetett. Vagyis a vizsgálat ugyan alacsony „résztvevő-számmal", de magas megbízhatósággal jellemezhető. Más szavakkal: A válaszadók nagy része kiforrott véleménnyel rendelkezett a felvetett kérdésekről és azt őszintén mondotta el.

Összegezve: bár vizsgálatunk kisszámú résztvevőre épült, jól tükrözi a vélemények sokrétűségét. Ez a pluralitás nélkülözhetetlen eszköz a megváltozott társadalmi valóságot befogadni és megszentelni akaró Egyház életében, a vélemények kiegyensúlyozott formálásában, a valódi utak ma még csak körvonalazható feltalálásában. Legfontosabbnak azokat a nézeteket kell tartanunk, amelyek felhívják a figyelmet arra, hogy a nőknek jelentős szerep jut és kell jusson az ún. előmisszió területein, vagy ahogyan ők fogalmaznak: ott, ahova a pap nem jut el. Ezen álláspont vitathatatlan érvénye mellett talán rádöbbentő erejű abban is, hogy Krisztus ügye nemcsak az előmissziókban nem kizárólagosan férfi feladat, hanem a kisegítő és karitatív feladatokon túl sem az. Az egyéni példák és panaszok papírra vetése arra irányítja a figyelmet, hogy az egyházi vezetők szemléletváltása egyik leglényegesebb eszköz abban, hogy a nők szellemi aktivitásában rejlő tartalék hozzáférhetővé és termékennyé váljék az egyes plébániai közösségek számára. Megtanítva tagjaikat arra is, hogy a teljesítmény szerint értékeljék munkásaikat, és ne nemük alapján. Sok vitát és szenvedélyt kavaró kérdés napjainkban a nők kizártsága a szolgálati papságból. Ugyanakkor vizsgálatunk eredményei arra figyelmeztetnek, hogy ennél kevésbé problematikus kérdések felvetése is szenvedélyeket, indulatokat mozgosító erejű lehet. Más szavakkal: az érettségnek még alacsonyabb fokán

akarunk „mi nők" „mindent", a reálisan lehetséges helyett, holott ezt kellene kiharcolni. Csak Isten a tudója, lesznek-e valaha is női a szolgálati papságnak, de bizonyos, hogy visszatartottságba, háttérbeszorítottságba temetkeznünk azért nem kell! A bizonyítás kemény harcába került, amíg meggyőztük a világot arról, hogy éppolyan jó orvosok és ügyvédek, egyéb intellektüelek tudunk lenni, mint a férfiak. Bizonyára kemény munkába fog kerülni az is, amíg meggyőzzük közösségeink férfi tagjait, hogy az egyházi életben sem csak a szimbolikus „főzőkanál" mellett van a helyünk. Joggal kérünk részt a magasabbrendű intellektuális és vezetési feladatokban is, hiszen a nők éppúgy részesei az általános papságnak, mint a férfiak. Isten adta képességeik pedig még jószerint az egyházi élet „rejtett tartalékai". Rejtettségét előítéletek és megcsontosodott tradíciók őrzik, sokszor még nőtársaink gondolkodásában is. Meg kell azonban látni, hogy a nők nagyobb szerepre való vágyában, amely világjelenség, a Gondviselés sürgetése rejlik: feltárni nőkre bízott hivatások kibontakozásának és érvényesülésének isteni útjait. Mert Krisztus emberekre, és köztük — igen — nőkre is bízta bizonyos vonatkozásokban ügye szolgálatát. Adja Isten, hogy a nők e téren is betölthessék szerepüket! A szolgálatban: a kisegítő és karitatív munkában éppúgy, mint a magasabbrendűekben. És világossá váljék mindenki előtt, hogy az általános papság valódi és magasszintű aktivitása nem rontja, hanem emeli a szolgálati papság működésének rangját és színvonalát. Azért, hogy teljesebbé váljon és jobban megvalósuljon a Szent Pál-i közösség-eszmény: „Mi ugyanis sokan ... egy test vagyunk" (1Kor 10,17).

Baternay Ágota

MIRJAM ÉS MÁRIA

Német egyházi ének szövegében olvashatjuk: „Szavadban minden kérdésre feleletet találunk" (Antwort auf alle Fragen gibt uns dein Wort).

A Biblia azonban nemcsak válaszol kérdéseinkre, hanem fel is vet kérdéseket, sőt egész felfogásunkat is megkérdőjelezheti. A bibliai elmélkedés mindig kihívás is.

A feminista teológia az utóbbi évtizedben nagyban hozzájárult ahhoz, hogy kérdésessé tegyen néhány megszokott szentírási értelmezést, s problémákat vessen fel ott, ahol eddig talán semmi érdemleges mondanivalót nem találtunk. A feminista teológusok és biblikusok, a társadalomtudományok és a pszichológia hatására, helyesebb képet akarnak nyújtani a nőkről a bibliamagyarázatokban és elmélkedésekben. A patriarchálizmus és a férfiak uralma ellen küzdő nők megállapították, hogy a történelmi események valamint a mindennapok életmozzanatainak értelmezésével a férfiak igazságtalanul vagy

legalábbis egyoldalúan járnak el. Elhanyagolják, s ha nem is tagadják teljesen, másodrendűnek tartják a nők szerepét ezekben a történésekben, s ahányszor csak említést tesznek róluk, saját férfiszemüvegükön keresztül látják működésüket. A Szentírást is szinte kizárólagosan férfiak magyarázták eddig. Vajon elegendő beleéléssel és kielégítően értékelték a Biblia női alakjait? Nem fordulhatott elő például az, hogy a szentírási könyvek redaktorai, szerzői, akik a hagyomány szerint mind férfiak voltak — már a bibliai szövegek végső megfagalmazásával árnyékba szorították a nőalakokat? A korszellem, amelyben a Biblia egyes részeit papírra vetették, nemcsak a természeti képek milyenségében, hanem a társadalomnak a nőkről alkotott felfogásában is tükröződik.

Elmélkedésünk a Szentírás két szereplőjét, Mirjamot és Máriát helyezi megfontolásunk középpontjába. Első pillanatra mintha csak névrokonság állna fenn a két nő között. Reméljük, hogy közelebbről megvizsgálva néhány más közös vonásukat is felfedezzük, amelyek elgondolkodtatnak és rávilágítanak életünkre.

Ha szeretnénk felfrissíteni megszokott eszmélődési módszerünket, új utakon próbáljunk közeledni Mirjamhoz és Máriához. — Aki ismeretlen vidéken járja be a hegyeket, az rendszerint figyeli az útjelző táblákat és kérdésekkel fordul az ott élő emberekhez. A feminista teológia ilyen „turista jelzés" is: a Szentírás kimeríthetetlen rengetegében új szempontokra, irányokra hívja fel a figyelmünket. Segítőkész emberek pedig olyan nők lehetnek, akik Mirjam és Mária helyzetébe élik bele magukat, s utána megosztják velünk az élményt, azt, hogy miképpen éreztek és gondolkodtak az illető bibliai eseményben. Végül új indításokat, ösztönzéseket kaphatunk azáltal is, ha ismerőseinkkel, barátainkkal kölcsönösen kicseréljük Mirjam és Mária történetével kapcsolatos megfontolásainkat, élményeinket. S ha mindehhez csendes, személyes ima társul, eddig nem járt utak nyílhatnak meg számunkra, s ezáltal teljesebben érthetjük meg, mit akar közölni velünk az Úr szava Mirjamon és Márián keresztül.

Mirjam

Alakja elég váratlanul, de markáns vonásokkal lép elénk a Kivonulás könyvének 15. fejezetében (19—21 v.): „Amikor a fáraó lovai, szekerei és lovasai beértek a tengerbe és az Úr visszazúdította rájuk a vizet, és amikor Izrael fiai a száraz tengerfeneken átvonultak, akkor Mirjam prófétanő, Áron nővére, kezébe vette a dobot, s az asszonyok mind utána mentek dobbal, táncot lejtve. Mirjam így énekelt előttük: ‚Magasztaljátok az Urat, mert dicsőség övezi, a lovat és a lovast a tengerbe vetette'."

A történet ismert: „A zsidók kivonulásáról van szó Egyiptomból. Nappal felhőbe, éjjel tűzoszlopba burkolva vonulnak Isten védelme alatt a sivatagon keresztül és eljutnak a tengerig. Az egyiptomiak harci szekereiken követik őket. A nép harapófogóba kerül: az egyik oldalon az egyiptomiak, a másikon

a tenger. A kiutat az Istentől reméli, hozzá kiált. Mózes közvetíti a parancsot: álljanak helyt, tartsanak ki. Isten angyala a menekülők mögé kerül s megnyitja a tenger vizét, így épségben vonulnak át. Utána a víz bezárul mögöttük; az egyiptomiak kocsistól, mindenestül a tengerbe vesznek" (H. Langer — H. Leistner — E. Moltmann-Wendel: Mit Mirjam durch das Schilfmeer. Frauen bewegen die Kirche. Kreuz Vlg. 1983).

Feltételezhetően a 21. vers az eredeti alkotóeleme az egész résznek. Az istentiszteleteken felhívásként hangzott el: Dicsérjétek Jahvét, aki a Vörös-tengerből, kilátástalan helyzetből mentette ki népét. Az egyiptomi kivonulás eseményére vonatkozik ez, s dalba önti a fáraó seregének megsemmisítését a tenger hullámaiban.

Ez az ősi rész azonban rövid volt. Ezért később részletesebben kifejtették a Vörös-tengeren lejátszódó eseményeket (l. 14. fejezet), s Mózes első személyben megszerkesztett dicshimnusza egyéb csodás szabadulásokért is magasztalja Jahvét. Feltűnő, hogy a kivonulást ecsetelő leírás középpontjában az ellenséges hatalom megsemmisítése, nem pedig egyéb, például a Sinai hegyen kötött szövetség áll.

Mirjam, a prófétanő énekelve és táncolva vezeti az asszonyokat, akik ilyen ősi módon hódolnak a győztes Jahvénak. A Kivonulás könyve a 15. fejezetben Áron nővérének nevezi. Mikeás próféta azonban Mózessel, a vezérrel és Áronnal, a főpappal együtt említi, mint akit az Úr hasonlóképpen felhasznált arra, hogy népét a szolgaságból kiszabadítsa (Mik 6,4). Valószínű, hogy csak későbbi hagyomány csinált testvéreket a háromból.

A zsidó nép kiszabadulásában tehát egy nő vezető szerepet, ma azt mondanánk: politikailag jelentős feladatot töltött be, s a nép fenntartás nélkül elfogadta ebben. Hogy ezt jobban megértsük, idézzük röviden emlékezetünkbe az Ószövetség értelmében vett próféta fogalmát. Nem jós, nem látnok, nem javasember, hanem Jahve szavának hirdetője. A prófétai küldetés lényege, magja az, hogy rámutasson, miként kell az üdvösséget értelmezni egy adott helyzetben. Más szóval, a próféta feladata az, hogy a nép Jahvéba vetett hitének fényében lássa az egész történelmet, beleértve az egyszerű hétköznapokat is. Ez az értelmezés nem hideg levezetések láncolata, hanem lélektől telített meglátás, intuíció. Nem száraz prédikáció, hanem teremtő s természetes cselekedetek sorozata; nem hitegető vigasztalás, hanem legtöbbször intő kritika. Hasonló feladatot tölt be Mirjam is a Biblia egyik ritkábban emlegetett részében, a Számok könyvének 12. fejezetében: „Mirjam és Áron Mózes ellen fordultak" (1. vers), vagyis együtt korholták, mert nem a választott népből, hanem a kusiták közül vett magának feleséget. „Áronnal együtt állapítja meg, hogy nemcsak Mózesen, hanem rajta keresztül is szól az Úr népéhez" (C. J. M. Halkes: Gott hat nicht nur starke Söhne, Gütersloh, 1980).

A Szentírás magyarázói szerint a végső redaktor az eseményt saját kora felfogása szerint jegyezte fel. Mivel ő maga is a papi hagyományhoz tartozott,

ezért nem hagyhatta szó nélkül, hogy egy nő Mózes ellen forduljon. Bár Áron szintén kritizálta Mózest, nem kapott büntetést, mivel pap volt. Mirjam ellen azonban felgerjedt az Isten haragja, s leprával sújtotta. A nép mégis Mirjam mellé áll, megvárja, míg vezetőnője meggyógyul, s visszatérhet a táborba: csak ekkor kelnek ismét útra. A Számok könyvének 20. fejezete röviden még megemlíti Mirjam halálát (1. vers). Halálának körülményeit nem ismerjük, de az időpont nem jelentéktelen. Akkor távozik az élők sorából, amikor a nép újból elégedetlen sorsával, lázong. Sőt Mózes és Áron sem tudják, mitévők legyenek: fásultak, s Jahve ellen emelik föl szavukat. Mintha az események visszáján érzékeltetné az Írás: Hiányzik a közösség számára a prófétanő utat mutató szava.

Mirjam élete drámai körülmények között játszódott le. Még átélte az egyiptomi szolgasors elnyomatását és megalázatásait. Utána a kivonulás bizonytalansága, hosszú halogatása, majd a pusztai vándorlás ezer veszedelme, fáradsága és gondja következett. Amikor azonban megtapasztalja Isten csodás segítő erejét, ugyanakkor megsemmisítő haragját, eksztatikus bizonyosság tölti el, s dicsőíti Jahvét.

A feminista teológiára jellemző, hogy sürgeti a hallottak megjelenítését és teremtő átélését. A Mirjamról végzett elmélkedésnek egyik módja lehet az Isten dicsőségét kifejező tánc. A másik módja — különösen, ha többen jöttek össze a megfontolásra — a szerepjátszás. Három asszony beleéli magát a zsidók szorult helyzetébe: egyik kétségbe esik, s nem lát kiutat a szorult helyzetből; a másik vissza akar menni Egyiptomba, s így menekülni meg a tenger hullámaitól, illetve az egyiptomiak kardjától; s csak a harmadikban él a remény, amit a másik kettő szívében is fel akar ébreszteni. Ha egyedül, magunkban végezzük el az elmélkedést, legalább próbáljuk élénken átélni hármuk helyzetét és kapcsolatát.

Mária

Évszázadok távlatából nyújt kezet az Újszövetség Mirjamja, nővérének, a kivonulás prófétanőjének. Mária átéli a felfoghatatlan megváltást; ő is a történelem egyik fordulópontján áll. Belőle is feltör a prófétai és magyarázó ének, ő is mély tapasztalatokat szerez útközben, amelyiken egy megvetett és megalázott asszonnyal találkozik.

Szent Lukács gyermekségevangéliuma hasonlít egy gondosan megtervezett szárnyasoltárhoz. Egyik szárnyon Keresztelő János születésének hírüladása és születésének körülményei, a másikon pedig Jézus születésének hírüladása és születése. A két esemény elbeszélése közt szoros a párhuzam.

Lukács azonban gondosan vigyáz, hogy kimutassa: minden hasonlat és párhuzam ellenére Jézus fogantatása és születése sokkal csodálatosabb, mint a Keresztelőé. A két leírás között, mintegy a szárnyasoltár közepén ott találjuk Mária Erzsébetnél tett látogatását. Ismét érdemes megfigyelni, hogy ilyen-

formán ennek a két asszonynak a találkozása és nem egy más, például Jézusnak a templomba való bemutatása válik központi jelenetté.

Mária titokzatos terhessége komoly feszültségeket okozhatott környezetében s családi körében, hisz a rabbinikus értelmezés szerint esetét házasságtörésnek lehetett tekinteni, amiért megkövezés járt. Mindenesetre megvető pillantásokat vehetett észre maga körül és suttogó megjegyzéseket hallhatott a háta mögött. Jól tudhatta, mennyire érinti mindez hírnevét, micsoda szégyenfolt veszélyezteti közvetlen közelről. Amikor elhatározta, hogy meglátogatja Erzsébetet, azt is remélhette, hogy ez a visszavonultság védő pajzsul is szolgálhat. Igénye támadhatott arra is, hogy valakivel megbeszélje a kiválasztottságából eredő súlyos következményeket. Látogatásának semmiképpen sem az a célja, hogy ellenőrizze az agyal szavainak hitelességét. Zakariástól eltérően nem keres bizonyítékot Gábor üdvözletének valódiságára. Ő csak a „hogyan" felől kérdezte meg a küldöttet, ami feltételezi, hogy vállalta a teljesen váratlanul jött újdonságot (M. Kassel: Weibliche Aspekte im lukanischen Kindheitsevangelium, in: Diakonia 15, 1984, 391—397).

Erzsébet alkotja az elbeszélésben a kiegészítő, párhuzamos figurát. Megvetett, mellőzött személynek mondja a leírás az öreg, meddő asszonyt, akinek a férje egy kicsinyes, kétkedő pap. Jó pár ószövetségi helyet ismerünk, ahol szennyfoltnak, szégyenbélyegnek ítélik a meddőséget, amelynek megaláztatás, mellőzés a következménye.

Máriának Erzsébetnél tett látogatása kerek egész történetet alkot tehát, amelyben két ének is szerepel. Mária útra kel, s körülbelül három hónap múlva tér haza. Az együtt töltött idő alatt a két asszony egymást kölcsönösen erősíti barátságukkal. Találkozásuk igazi, mozgással teli, úti esemény: Mária útra kel, s minden mozgásba jön. A hegyek közé siet, s amikor belép a házba, köszöntő szavaira Erzsébet egész bensejéig megrendül, s az örömtől megmozdul méhében a gyermek. A háziasszonyt a Szentlélek tölti el, amitől szíve túlcsordul, s hangosan felkiáltva mérhetetlen mélységű szavakkal viszonozza az üdvözletet.

Erzsébet szavai és Mária profetikus válaszéneke — akit nem kevésbé tölt el a Lélek — jól érzékeltetik mindkettejük tapasztalatát: Isten üdvözítő ereje kiragadta őket mindennapi és átlagemberi pályájukról, s az üdvtörténet új sodrásába helyezte. Új élettől terhesen járják útjukat, amit — a hegyi beszéd értelmében — áldás és boldogság övez: „Áldott vagy ... Boldog ..." (Lk 1,42-45). „Erzsébet kiáltása újból s kifejezetten hirdeti, hogy Isten kiválasztotta Máriát, aki hittel felelt a felhívásra" (H. Langer, i. m. 113.).

Mária énekének több előfutárját is föllelhetjük az Ószövetségben. Hanna (1Sám 2,1-10) és Judit (Jud 1-17) sorsa megerősíti, hogy Isten „szétszórta a szívükben gőgösöket, az alázatosakat pedig fölemelte". A Magnificat a hit megtapasztalásának új módozatait önti szavakba: az ének, az ima, az ujjongás és a tiltakozás tapasztalatát. Tartalma két súlypont köré csoportosul: „A gőgö-

sök, a hatalmasok, a gazdagok sorsa ellentéte az alázatosokénak, az éhezőkének; az előzőeket az Úr szétszórja, trónjukról letaszítja, éhesen elküldi, míg az utóbbiakat felmagasztalja és megajándékozza" (uo. 117. a.). A boldogságot hirdető hang már a hegyi beszéd valóságát vetíti előre. Ott nyilvánul ki teljes erővel a megtérés témája, ott válik láthatóvá az emberi(etlen) értékek gyökeres átrendezése Jézus örömhírének fényében. Ő foglal majd állást végsőkig menő határozottsággal minden kisemmizett és megalázott mellett, akiket szimbolikusan Mária képvisel. Mert a Magnificat maradéktalan elkötelezettség a szegények, a jogtiprottak, az elnémítottak, a szabadságuktól megfosztottak és elnyomottak mellett. Joggal énekelte tehát egy asszony, és nem egy férfi ezt az Isten-dicsőítést. A múlt időben megfogalmazott kijelentések a jövőt hirdetik: a végső idők beteljesedését Isten megkezdte Márián.

Mirjam és Mária, asszonyok az üdvtörténet fordulópontjain. Isten tehát nemcsak férfiakat használ vezetésre; nőkön keresztül is hallatja hangját, int és utat mutat. Milyen lett volna a zsidó nép sorsa, ha Mirjam nem áll Mózes és Áron mellett a hazátlanság, a pusztai bolyongás közepette? Kihez s hogyan küldte volna az Úr Gábor arkangyalt, ha Mária „túlzott alázatosságból" nem merte volna vállalni az Isten-anyaságot? Felesleges ilyen kérdések megválaszolására pazarolni a fantáziánkat. Inkább gondolkozzunk el azon, mit akart avval üzenni, hogy nőkre bízta népének sorsát ezekben a rendkívüli percekben. Csak azért választotta őket, mert az elnyomottak közé tartoztak, s így jobban átélhették Isten szabadító erejét? Vagy azért, mert a férfit és a nőt egyaránt saját hasonlatosságára teremtette? Vagy azért, mert őelőtte nincs különbség férfi és nő között, mert mindannyian eggyé lettünk Jézus Krisztusban?

Mirjam és Mária példaképei az úton levő egyháznak, annak minden tagjának. Az út mozgást kíván, új tájak felfedezését, ahol újabb veszélyek környékezhetnek meg, de újból meg is tapasztaljuk Isten megszabadító erejét. Csak merjünk mi is Mirjam-Mária kíséretében útra kelni.

Puskely Mária

„TEGYÉTEK, AMIT MOND!"
Gondolatok a lelkivezetésről

A Zsinat utáni Egyház belső megújulásának egyik szembetűnő jele a lelkivezetés iránti megnövekedett igény. Az elmúlt néhány évtizedben több erre vonatkozó könyv, cikk, tanulmány látott napvilágot, mint az Egyház egész történelme folyamán. A mennyiségi és minőségi igény növekedésével — ha nem is arán-

nyosan — emelkedett a lelkivezetők száma: azoké a férfiaké és nőké, akik erre meghívást kaptak, akik tudatosították és kibontakoztatták magukban a Szentléleknek ezt a karizmáját. Az alábbiakban a lelkivezetés néhány fontos sajátosságát szeretnénk megvilágítani, majd pedig a női lelkivezetők helyzetére kívánunk rámutatni.

A lelkivezetés és a lelkivezető

A szeretetben önmagát közlő Isten párbeszédre hívja meg teremtményét, az embert. Így az ember „képes Istenre" (capax Dei): megismerésében és szeretetében fokozatosan halad előre, fokról fokra fejlődik a vele folytatott párbeszédben, s ennek során egyre inkább bepillantást nyerhet az üdvösségtervbe. E dialógus által világosodik meg előtte öröktől elrendelt hivatása: részesedve az isteni természetben, Krisztushoz kell hasonlóvá válnia, aki elsőszülött minden teremtmény között. Be kell töltenie azt a személyes hivatást, amely mindenki számára egyedi, rendkívüli. Az ember ugyanakkor kénytelen megtapasztalni, hogy szíve megosztott, akarata gyönge, értelme elhomályosodott. Újra és újra döntenie kell, folytonos választásra kényszerül, hogy megmaradjon „a hit engedelmességében" (Róm 16,26), s a kegyelem segítségével azt tegye, ami Isten akarata, ami Istennek tetsző.

Jóllehet minden ember e n s a b s c o n d i t u m, vagyis belső léte legmélyét fátyol fedi, természeténél fogva társas lény is; közösségre, kommúnióra teremtetett. „Au comencement est la relation" — mondja M. Buber (La vie en dialogue, Paris, 1959. 18. l.): kezdettől fogva viszonyul, kapcsolatban áll. Amint a Szentháromság lényege a Személyek közötti szeretetkommúnió, az Isten képére és hasonlatosságára teremtett ember is szeretetkapcsolatok kereszttüzében születik, éli le életét, hogy majd testvéreivel együtt végnélkül élvezhesse a szentháromságú Isten boldogító szeretetközösségét. Az „interperszonalitás", a személyes viszonyulás az ember lényegéhez tartozik. Istennel folytatott párbeszéde személytől-személyig húzódó kapcsolat, de közege a közösség. Az embernek ki kell lépnie önmagából, oda kell ajándékoznia magát a „másiknak", s ebben a találkozásban megélnie azt a kommúniót, ami túlmutat személyes léte határain. „Az ember teljesen akkor találhat önmagára, ha őszintén ajándékul adja önmagát" (GS 24). A végtelenre nyitott ember akkor lesz teljesen önmaga, akkor teljesíti személyes hivatását, amikor meghaladja önmagát, s így kapcsolódik be Isten egyetemes üdvösségtervének megvalósításába.

Fonjuk most össze a két gondolatmenetet. Isten minden egyes embert külön-külön meghívott, nevén nevezett, de azt akarja, hogy az ember ezt a személyes hivatást — ami lényegében szeretetközösségre, kommúnióra szól — kapcsolataiban valósítsa meg. Talán így is mondhatnánk: nincs Krisztushoz való hasonulás emberi, testvéri közösség, kapcsolatok nélkül; és fordítva: igazi közösség, kommúnió sincs Krisztusba való átalakulás nélkül.

Jézus „személyes hivatása" abban állt, hogy kinyilatkoztassa az Atya irgalmas szeretetét, helyreállítsa az ember kommunióját Istennel. „Étele" az Atya akarata volt, mindig azt cselekedte, ami az Atyának kedves volt. „Szabadon adta oda életét", megkülönböztetett, választott, döntött.

A Krisztust követő kereszténynek Szent Pál ilyen értelemben tanácsolja: „Gondolkodástokban megújulva alakuljatok át, hogy felismerjétek, mi az Isten akarata, mi a helyes, mi a kedves előtte, és mi a tökéletes" (Róm 12,2). „Azt keressétek, ami kedves az Úr szemében" (Ef 5,10). Szeretetetek egyre jobban gyarapodjon a helyes ismeretben és a teljes megértésben, hogy el tudjátok dönteni, mi a helyes" (Fil 1,9-10). A görögben mind a három helyen a dokimazein ige áll: megvizsgálni, megpróbálni, igazinak, jónak elismerni, kiválasztani jelentésben. Isten akaratának, tetszésének felismerése, megkülönböztetése két úton történhet: az Istennel folytatott közvetlen párbeszédben (ima) és a testvérrel megélt kommunióban. Ezt az Isten akaratát, tetszését kereső, felismerő testvéri dialógust nevezzük lelkivezetésnek.

A tulajdonképpeni, végső vezető tehát Isten: ő hív, az ő életébe kell bekapcsolódnia az embernek. Néha közvetlenül (belső megvilágítás, félreérthetetlen útmutatás stb. által) szól és irányít, máskor pedig emberi közvetítéssel. Keresztelő Szent János szerint — aki minden korok egyik legnagyobb lelkivezetője volt —, Isten előszeretettel használja fel az embereket egymás segítésére.

Az emberi lelkivezetés nem lehet tehát más, mint az isteni lelkivezetés szolgálata. Konkrétan: egy-egy adott esetben két, bensőséges kapcsolatban, szeretetközösségben levő ember Isten szavára figyel, megkülönbözteti az Atya akaratát, és keresi tetszését. Két személy teljesen jelen van egymás számára, hogy közösen jelen legyenek Isten számára. Röviden így határozhatnánk meg a lelkivezetés mibenlétét: baráti kapcsolat az Atya színe előtt a Szentlélek által Krisztusban.

A lelkivezetés mibenléte meghatározza célját is. Negatív megfogalmazásban: el kell távolítania az emberből azokat az akadályokat, amelyek az isteni vezetés útjában állnak. Pozitív formában: szabaddá kell tennie az embert arra, hogy Istennel párbeszédet folytatva Őt viszontszerethesse; befogadja szeretetét és hagyja, hogy egyesítse önmagával. Ehhez az embernek a jelen pillanatában kell élnie, tehát nem megosztottan, hanem Isten felé fordulva. Nagymértékben függetlenítenie kell magát nem csupán a körülményektől, hanem bizonyos értelemben önmagától is. Az igazság teszi szabaddá, Isten boldog gyermekévé. A szabadságot célzó lelki vezetés az igazságon nyugszik: Jézuson, aki az Igazság. Nem valódi lelkivezetés az, ahol nincs igazság, ahol a „vezető" és „vezetett" nem növekszik a szabadságban.

Minthogy az Istennel való bensőséges egyesülés az embert végtelenül meghaladó folyamat, ezért végső soron a vezető csak Isten lehet. A teremtménynek is tökéletesnek kell lennie; Krisztus képmásává kell alakulnia, s erre

ember meg nem taníthatja. „Egy a ti mesteretek, ti pedig mindnyájan testvérek vagytok..., egy a ti tanítótok, Krisztus" (Mt 23,8-10). Magunktól imádkozni sem tudunk, Krisztus Lelke tanít meg arra, hogy ezt mondjuk: Abba, Atyám, Apukám (vö. Róm 8,26). A Lélek nyit meg minket Krisztusban az Atyával folytatott párbeszédre és Ő vezet a beteljesedésig.

Keresztes Szent János az Istennel való egyesülés csodáiról szólva így figyelmezteti a lelkivezetőket: „A lelkivezető ... jegyezze meg és fontolja meg, hogy a fő működő ebben a dologban, s a lelkeknek vezetője és mozgatója nem ő maga, hanem a Szentlélek, aki állandóan gondozza őket: ő csak eszköz arra, hogy irányítsa azokat a tökéletességben, a hitnek és Isten törvényeinek útján, abban a szellemben, amelyet Isten minden egyes embernek megad. Ne arra törekedjék tehát, hogy az ő egyéni felfogásához és elveihez alkalmazkodjanak, hanem azt vizsgálja meg, vajon ismerős-e előtte az út, amelyen Isten őket vezeti, s ha ezt nem érti meg, hagyja őket békében és ne zavarja őket. S annak az útnak és szellemnek megfelelően, amelyen Isten őket vezeti, igyekezzék őket minél nagyobb békesség és szabadság felé irányítani. Engedjen nekik mozgási szabadságot ... Arra igyekezzék, hogy fölszabadítsa a lelket... Isten, mint a nap úgy van a lelkek fölött, hogy közölje magát velük. A lelkek vezetői tehát elégedjenek meg azzal, hogy a rájuk bízottakat előkészítik az evangéliumi tökéletesség értelmében... s ne akarjanak többet tenni, ne igyekezzenek építeni, mert ezt a munkát magának tartja fönn a világosság Atyja, kitől minden jó adomány és tökéletes ajándék származik" (Az élő szeretetláng, 3, 46-47., P. Szeghy fordítása).

Az első, a tulajdonképpeni és egyetlen lelkivezető tehát Isten: egészen „az Ő alkotása vagyunk" (Ef 2,10). Ő vezeti az egyeseket és Ő irányítja a hívők közösségét, az Egyházat. Az Egyházat összetartó és vezérlő személyes Erőben és Szeretetben minden megkeresztelt részesedik. Ez a részesedés tesz minket testvérekké, képessé arra, hogy az egyetlen vezető irányítását követve szolgáljuk egymást. „A testnek Krisztus a feje... ‚Ő tartja el az egész testet és ő fogja össze izületekkel és izmokkal, s Isten szerint való növekedéséről is ő gondoskodik' (Kol 2,19). Ő osztja szét állandóan testében, vagyis az egyházban a szolgálatok adományait; ezekkel szolgálunk egymásnak az üdvösség elérésére az ő erejével, hogy az igazság alapján cselekedjünk, de csupa szeretettel, teljesen egybenőjünk vele, aki a fej... Azt akarja, hogy szünet nélkül megújuljunk őbenne, ezért a Lelkéből adott nekünk, aki egy és ugyanazon személyként lakik a főben is, és a tagokban is: ... élteti, egyesíti és mozgatja az egész testet" (Lumen Gentium 7).

Ezek után vizsgáljuk meg röviden, milyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie annak a megkeresztelt férfinak vagy nőnek, aki kísérőtársa lesz testvérének Krisztusban. Milyen tehát az evangéliumi lelkivezető?

— Nem szent, nem is párját ritkító bölcs, hanem olyan keresztény, aki komolyan veszi Krisztust és az evangéliumot, s ezért feltétel nélkül elfogadja a maga életében az isteni lelki vezetést.

— „Aki az Úrral egyesül, egy lélek vele" (1Kor 6,17): itt és most „Istenben él és Isten őbenne" (Jn 4,16). Érzékeny antennaként fogja a Lélek minden rezdülését: „Beszélj, Uram, szolgád figyel!" (1Sám 3,9).
— Egyetlen példaképe, eszménye, célja: kialakítani önmagában és testvéreiben a láthatatlan Isten képmását, Krisztust. „Ugyanazt a lelkületet" ápolja magában, „ami Jézus Krisztusban volt" (Fil 2,5).
— Úgy áll testvére mellé, mint Szent Pál vagy Szienai Szent Katalin: „A szülés fájdalmait szenvedem értetek, míg Krisztus ki nem alakul bennetek" (Gal 4,19). „Drága Fiam Krisztusban, az édes Jézusban! Én, Katalin, Jézus Krisztus szolgáinak szolgálója és rabszolgája, írok neked az Ő drága Vérében azzal a vággyal, hogy az eleven sziklára, Krisztusra, az édes Jézusra alapozottan lássalak" (Levelek, 328).
— Testvérében Krisztust látja, benne az Atya terveit tiszteli. Meghajlik a másik misztériuma előtt. Minden élethelyzetben Krisztussal akarja összekötni testvérét, ezért állandó imára készteti, ő maga is állandóan az ima állapotában él, s ezért párbeszédüket is az ima hatja át.
— Elismeri saját szegénységét: mije van, amit ne kapott volna?! Mivel már találkozott Krisztussal, semmin sem botránkozik meg.
— A lelki vezetést nem hatalmi kérdésnek, tekintélyi alapon történő irányításnak tekinti, hanem alázatos szolgálatnak. Boldog, hogy eszköze lehet Isten szeretetének.
— Az egész embert — antropológiai, spirituális, szociális és kozmikus valóságában — akarja Istennel összekapcsolni, kitér tehát az elvont, üvegházi lelkiség kísértése elől.
— Érett ember, aki bensőséges egységben él Istennel, önmagával és környezetével. Megfelelő önismerettel rendelkezik. Képes a kapcsolatteremtésre, s mivel naponta megtapasztalja Isten irgalmas szeretetét, maga is „türelmes, ... jóságos, ... nem kérkedik, nem is kevély. Mindent remél, mindent elvisel" (1Kor 13).
— Elsősorban Isten országát keresi, annak igazságát kutatja önmaga és testvérei életében. Ismeri a szellemek megkülönböztetésének művészetét, s ezt már spontán természetességgel gyakorolja. Jóízű humor jellemzi, vagyis egy gyermek egyszerűségével képes visszatekinteni önmagára és a „rázós" helyzetekre.
— Testvérében Istent tiszteli, s az ő csodálatos elképzeléseit akarja kibontakoztatni. Képes elfogadni a másikat olyannak, amilyen. Tud vele békében és igazságban élni, s Isten szavára hallgatni.
— Nem elől „vezet", hanem testvére mellett halad. Vele együtt követi Jézust.
— Testvérét mindig Jézushoz utalja: „Kérdezted már Jézust? Mit mondott?"
— Kész arra, hogy megossza testvérével annak minden örömét, keserűségét, fájdalmát, szorongásait ... Soha nem játsza az abszolút biztosat, a csak derűlátót. Elsősorban hallgat, meghallgat, odafigyel. Válaszai szívéből fakadnak, nem csupán fejéből. Tud együtt szenvedni, s meg van győződve, hogy növekedés nincs gyötrelem nélkül. Képes arra, hogy testvérével virrasszon annak Getszemánijában, látszólag kilátástalanul ... Ilyen helyzetekben testvérével együtt tud Istenre hagyatkozni, „aki a bennünk működő erővel mindent megtehet azon felül is, amit mi kérünk vagy megértünk" (Ef 4,20).
— Bensőséges légkört teremt. „Most ebben a pillanatban Te vagy számomra a legfontosabb ember a világon!" Van érzéke a misztériumhoz; a kibeszélhetetlen, a megfoghatatlan, a titokzatos valóságok iránt.
— Szolgál, és eltűnik, amikor testvére nélküle is egyenes úton halad. Barát, aki a Vőlegényhez vezeti a lelket, s háttérbe húzódik, amikor azok egymásra találnak.

Ki lehet lelkivezető? Egy spanyol szakteológust idézünk: „Alapelvként ezt kell mondanunk: mindenki lehet lelkivezető, és mindenkinek azzá kell lennie. A Szentlélek felhasználhat és fel is használ mindenkit, hogy építse a Testet. Mindnyájan ‚prófétáké' vagyunk (vö. LG 34). Nincs egy olyan kiválasztott, aki diktálja a többieknek a törvényt és tanácsokat osztogat. Isten lelke által mindnyájunknak szolgálnunk kell egymás tökéletesedését" (C. Perez-Milla, Direzione spirituale, Roma, 1981. 223. o.).

Cím, kinevezés, megbízatás stb. még senkit sem tesz lelkivezetővé. Minden érett keresztény férfi és nő lehet lelkivezető, vagyis testvérének barátja Krisztusban. A lelkivezetés szolgálatára való meghívás hozzátartozik a keresztény küldetéséhez. Alkalmasságának összetevőit fentebb láttuk.

Önként adódik a kérdés: kinek van szüksége lelki vezetésre? Már említettük gondolatmenetünk elején: az ember párbeszédre, kommúnióra született. Önmagát csak másokkal való kapcsolatában tudja megvalósítani. Senki sem sziget, még a remete sem. Aki életét tette föl arra, hogy Jézust kövesse, — minden megkereszteltnek ez az élethivatása! — annak állandóan azt kell cselekednie, amit Jézus: keresni az Atya akaratát, tetszését. Mivel élete a „mysterium inquitatis", a gonoszság misztériumának küzdőterén zajlik, Istennel való állandó párbeszédben kell fürkésznie, miben áll — az adott pillanatban — az Atya akarata, mi szolgál tetszésére. Fontosabb azonban a pozitív indíték: Istent soha nem szeretheti eléggé a keresztény... A szeretetben, a kommúnióban szakadatlan növekednie kell, s ebben a növekedésben többszörösen támogatnunk kell egymást. A testvéri segítség a lelki vezetésben kristályosodhat ki. Életünk egy-egy korszakában vagy akár folyamatosan is mindnyájunknak szüksége lehet rá. Adott pillanatban intenzívebbé válhat, de lényegében végigkíséri egész életünket. Összekapcsolható a gyónással, de tőle függetlenül is gyakorolható. Formái tágabbak, mint a szentségi kiengesztelődés; meghaladja a bűnbánat és a bűnbocsánat kereteit.

A nők mint lelkivezetők

A következőkben néhány olyan keresztény nő alakjára szeretnénk rávilágítani, akik Jézus követésében alázatos szeretettel és hűséggel végezték és végzik a lelki vezetés szolgálatát. Teljes képet nem rajzolhatunk, hisz az olyan színes és gazdag, mint az Egyház 2000 éves története!

Ritkán gondolunk arra, hogy Jézus első lelki vezetője édesanyja, Mária volt. Tőle kapta meg a gyermek Jézus élete első éveiben azt az emberi melegséget, gondoskodást, gyöngédséget, amely megalapozta személyiségének kialakulását. Gyermeket még soha nem szeretett annyira édesanya, mint Jézust a Szeplőtelen Szűz! Ebben a bensőséges szeretet-légkörben alakította ki Mária gyermeke első istenképét. A Gondviselő, a szerető Anya arca először Mária mosolyában jelent meg a kisfiú előtt. A gyermek számára Mária jelentette az abszolút biztonságot. Általa lett otthonos ebben az életben, az ő szépségé-

ben ragyogott fel előtte a teremtett világ istenien tündöklő valósága. Jézus elsőként a Máriától tanult szavakkal fordult Atyjához. Ki tudná felmérni, milyen bensőséges volt Anya és Fia viszonya?! Milyen párbeszéd folyt köztük az Ige megtestesülésének első pillanatától kezdve! Mint minden gyermek, Jézus is kérdezett: „világnézete" Mária válaszai nyomán alakult ki.

Ha az evangélium csak annyit jegyzett fel, hogy Jézus „gyarapodott bölcsességben, korban s Isten és emberek előtti kedvességben" (Lk 2,52), akkor mindenekelőtt Édesanyja befolyására kell gondolnunk. Senki olyan összhangban nem volt Jézus lelkével, mint Ő, a „kegyelemmel teljes". Jézus senki földi halandóra nem hallgatott annyira, mint a Szentlélekkel telt Édesanyjára. Mindkettőjüket ugyanaz a Lélek vezette, segítette az Atya akaratának, tetszésének megkülönböztetésében. S bár később útjaik elváltak, lelkületükben továbbra is egyek maradtak mindvégig. Ritka találkozásaik titkát nem ismerjük. Az evangéliumból csak annyit szűrhetünk ki, hogy Mária lélekben mindig a Fia mellett haladt. Sejthetjük azt is, hogy jelenléte Jézusnak mindig biztonságot, a tiszta emberi szeretetet és a meleg otthont jelentette. S talán nem tévedünk, ha arra gondolunk, hogy döntései, választásai előtt meghallgatta Édesanyja véleményét, tanácsait.

A mennyei Atya egy nőre bízta egyszülött Fia lelki vezetését. Nem felhívás ez, hogy minden lelkivezető Mária alázatával, hozzáértésével és tiszta, az önzés minden árnyékától mentes szeretetével álljon a rábízott testvére mellett?

A Szent Pál leveleiben felbukkanó női nevek azt bizonyítják, hogy számos keresztény anya, feleség, özvegy és magányos nő élte meg hivatását Mária szellemében. A Római levél végén alig győzi őket felsorolni: „Köszöntsétek Priszkát és (férjét) Aquilát, munkatársaimat Krisztus Jézusban. Ők életüket kockáztatták értem ... Köszöntsétek Máriát, aki sokat fáradt értetek. Köszöntsétek ... Andronikuszt és Juniát, akiket az apostolok körében nagyra becsülnek ... Köszöntsétek Trifénát és Trifoszát, akik az Úrért fáradnak ... Köszöntsétek szeretett Perziszt, aki sokat fáradozott az Úrért. Köszöntsétek ... Rufuszt és anyját, aki n e k e m i s a n y á m ... Köszöntsétek ... Júliát. Nereuszt és nővérét, meg Olimpiát és az összes szentet náluk" (Róm 13,3-15). A felsorolásban férfiak és nők vegyesen szerepelnek mint egyenrangú munkatársak, akik „az Úrért fáradoznak". Rufusz anyjára Pál saját anyjaként gondol: csak sejthetjük, mi mindent kapott tőle ... S bizonyára tanáccsal is szolgált a népek Apostolának; Pál ezreket vezetett el Krisztushoz, alakja mögött azonban felsejlik egy Rómában élő egyszerű keresztény édesanya alakja. Ez a kép gyakran megismétlődik az Egyház története során. S még egy utalás az üdvözlések elején: „Ajánlom nektek Főbe nővérünket, aki a kenkreai egyház szolgálatában áll. Fogadjátok a szentekhez méltóan az Úrban ..., mert ő is sokaknak volt támasza, n e k e m m a g a m n a k i s" (Róm 16,1-2).

Főbe — Aubert szerint — valószínűleg diakonissza volt. Pál a Timoteusnak írt levélben a következő követelményeket állítja fel azokkal a férfiakkal és

nőkkel szemben, akik valamiféle szolgálatot végeznek a közösségben: „Legyenek tisztességesek ... A hit titkát őrizzék tiszta lelkiismerettel. Ki kell előbb próbálni őket, s csak akkor szolgáljanak, ha kifogástalanok. ... legyenek ... mértéktartók és mindenben megbízhatók. ..., legyen ... gyermekeinek és otthonának jó gondviselője" (1Tim 3,9-13). Itt is megkívántatik tehát az alkalmasság; csak kipróbált, feddhetetlen életű férfiak és nők szolgálhatják hathatósan Krisztus ügyét, s vezethetnek el másokat a hitre. A Timóteusnak küldött második levélben Pál két ilyen hitet sugárzó nő emlékét idézi fel: „Jól emlékszem őszinte hitedre; ez előbb nagyanyádban, Loiszban, majd anyádban, Eunikében élt, és most — biztosan tudom téged is eltölt" (2Tim 1,5).

A III. sz. elején keletkezett Didaszkália több fejezetben foglalkozik a diakonisszák szolgálatával. „A diakonissza legyen különösen buzgó a nők szolgálatában, a férfi diakónus viszont a férfiak szolgálatában ... Bár két testben éltek (diakónus és diakonissza), legyen egy a tervetek, az elgondolástok és a lelketek. Ismerjétek fel, mi a szolgálat ... Mikor a megkeresztelt nő kiszáll a vízből, fogadja őt a diakonissza. Tanítsa és nevelje, hogy a keresztség pecsétje tisztaságban és szentségben feltörhetetlen legyen. Ezért mondjuk, hogy a diakonissza szolgálata szükséges és fontos, hiszen Urunkat és Üdvözítőnket is szolgáló asszonyok látták el ... A diakonisszának kell mennie a pogányok házába, ahol hívő nők vannak ..." (Az ókeresztény kor egyházfegyelme, Összeállította Erdő Péter, SZIT, 1983, 188—189).

Hitre nevelés, tanácsadás, keresztségre való felkészítés: nem a lelkivezetéssel szorosan összefonódó tevékenység?

Az Apophtegmata néven ismert gyűjtemény az észak-afrikai pusztaságokban élt első remeték mondásait őrizte meg. Csak „atyákat" szoktak emlegetni, holott igen sok nő is élte ott a vértanúsággal egyenértékű ősi szerzeteséletet. A „Mondások" többnyire a lelki életre vonatkozó tanácsokat jelentik. Sarra, Sincletica és Teodora is a híres lelkivezetők közé tartozott. Teodóra ezt mondta: „Nem üdvözít sem az aszkézis, sem a virrasztás, se a vezeklés, hanem egyedül csak az alázat." „Egyszer egy öreg szerzetes kérdezgette Teodórát: ‚Hogyan támadunk fel a holtak feltámadásakor?' Ő így válaszolt: ‚Mint ahogy az értünk meghalt és feltámadt Istenünk, Krisztus'." Sarra 60 évig élt valahol a Nílus keleti partján, és különösen kitűnt a szellemek megkülönböztetésének művészetében. Sincletica sok fiatalt vonzott a pusztába, akik az ő vezetése alatt akartak haladni Krisztus követésében. A bizánci egyház egyik népszerű szentje mindmáig. Huszonnyolc mondását őrzi a gyűjtemény. „Sincletica anya ezt mondta: ‚Akik Istenhez közeledni akarnak, azoknak kezdetben sokat kell harcolniuk és fáradozniuk, de aztán kimondhatatlan örömben van részük. Éppúgy, mint amikor tüzet gyújtunk: először könnyezünk a füsttől, azután fellobban a láng. Mert a mi Istenünk emésztő tűz. Nekünk is könnyeinkkel kell meggyújtanunk az isteni tüzet." „Gyermekeim, amint nem lehet hajót szögek nélkül megépíteni, éppúgy lehetetlen, hogy az ember alázat nélkül üdvözüljön" (Apophtegmata I. II.).

A kappadókiai atyák környezetéből csak két nevet említünk: a nemeslelkű Nonna asszony megtérítette pogány férjét, akiből később Nazianzosz püspöke lett. Az ebből a házasságból született Gergelyt a nagy keleti egyházatyák sorában tiszteljük. Barátja, Nisszai Szent Gergely pedig saját nővérét, a szintén szentként tisztelt Makrinát tartotta lelki vezetőjének. Makrina különben egy szerzetesközösség vezetője is volt. S az egyház története során hány szent lelkivezető nevelt tanítványából, gyermekéből vagy férjéből szentet! Találomra néhány példa: A stigmatizált Magyar Boldog Ilona Árpádházi Szent Margitot vezette be a Krisztus-követés titkába. Nagy Lajos leánya, Boldog Hedvig megtérítette férjét, és egy ország „keresztanyja" lett. Skóciai Szent Margit szelídségével vezette el Malcolm királyt Krisztushoz. Szienai Szent Katalin lelki vezetője volt a pápától kezdve egész Itáliának és fél Európának. Szenteket nevelt szinte valamennyi rendalapító, mint például Merici Szent Angéla, Chantal Szent Franciska. Megszámlálhatatlan embernek, csoportnak adtak lelki eligazítást olyan misztikusok, mint Szent Gertrúd, Szent Matild, Szent Hildegárd, Folignói Szent Angéla, Alacoque Szent Margit stb.

Minden idők egyik legzseniálisabb lelki vezetője kétségkívül Avilai Szent Teréz. Fiatalkorában, súlyos betegségében egy tévútra került papot vezetett vissza a helyes útra. Évekig édesapját irányította a tökéletes élet útján. S szívesen szolgált tanáccsal mindazoknak, akik hozzá fordultak. Közben maga is kereste saját útját több évtizeden át. Megtérése után viszont nagyon meggyűlt a baja a lelki vezetőkkel. Véleményük szerint a Teréz életében egyre gyakrabban jelentkező rendkívüli imakegyelmek ördögi szemfényvesztések következményei. Odáig fajult a dolog, hogy senki sem akarta őt meghallgatni. Szentnek kellett hozzá eljönnie, hogy felismerje Terézben a kegyelem csodálatos működését. Alkantarai Szent Péter és Keresztes Szent János szabadították meg ettől a szorongástól. Bizonyára át kellett mennie ezen a sok buktatón, hogy aztán megértsen minden hozzá fordulót és kortársai közül százakat. Azóta pedig megszámlálhatatlanul sok embert, férfit és nőt vezetett el a tökéletesség útjára. Művei, A tökéletesség útja, A belső várkastély, Az alapítások könyve, nemkülönben Önéletrajza a lelki vezetés magasiskoláját jelentik. Nem véletlen, hogy VI. Pál pápa Szienai Szent Katalinnal együtt egyháztanítóvá nyilvánította.

Szóljunk egy olyan női szerzetesközösségről is, amelynek tagjai kimondottan a lelkivezetést tartják sajátos apostoli szolgálatuknak. Alapítójuk a francia Couderc Szent Teréz (1805—1885), a társadalmi, gazdasági, politikai ellentétektől terhes Franciaországban azt kereste, hogyan vezethetné vissza a szíveket Krisztushoz. A szív megtérésében látta ugyanis a többi nagy probléma megoldásának előfeltételét. Lelkigyakorlatai során érlelődött meg benne a felismerés: lelkigyakorlatokkal és lelkivezetéssel tehet a legtöbbet. Hivatása viszonylag gyorsan kikristályosodott; társai is akadtak, s a mű csodálatos gyorsasággal fejlődött. Néhány éves termékeny munka és biztató sikerek után váratlan fordulattal félreállították. S attól kezdve haláláig árnyékban élt: a

rendház egy félreeső zugában. Isten ezt a vértanúságot kívánta tőle, hogy így termékenyítse meg az azóta számos országban működő Cenaculum apostoli tevékenységét. A Cenaculum nővérek példaképe az apostolokkal imádkozó, őket a Szentlélek befogadására előkészítő Istenanya. Házaik is ilyen Lélekváró cenaculumok, a lélek mélyszántásának színterei. A rendtagok alapos teológiai képzés és gyakorlat után kezdik meg szolgálatukat. Elsődleges tevékenységük a lelkigyakorlat adás, egyéni lelkivezetés. A zsinat óta, megőrízve eredeti karizmájukat, új utakra lépve végzik ezt a testvéri szolgálatot. „Apostoli tevékenységünket kiterjesztettük azokra, akik soha nem jutnának el a Cenaculum Lelkigyakorlatos Házba. A nővérek kimennek, megkeresik azokat, akiknek erre igényük lenne, elviszik a lelkigyakorlatot az otthonokba, iskolákba, szegénynegyedekbe. Szentírástudományban, teológiában és pszichológiában egyetemi végzettséggel kell rendelkezniük. Folyamatos lelki vezetést végeznek például a lelkigyakorlatok és lelki megújulási napok idején, de rendelkezésére állnak azoknak is, akik telefonon jelentkeznek, vagy csak egyszer-egyszer kérnek tanácsot. Előszeretettel foglalkoznak katekétákkal és szülőkkel meg nevelőkkel, így apostoli szolgálatuk hatékonysága megsokszorozódik. Irányított egyéni lelkigyakorlatot adnak azoknak, akik csendben és imában akarják elmélyíteni Istenhez fűződő kapcsolatukat. Külön lelkigyakorlatot adnak jegyeseknek, házaspároknak, egyetemistáknak." Számos pap, szerzetes, szeminarista is a Cenaculum rendszeres látogatói közé tartozik.

Korunk igényét és szükségleteit felismerve több szerzetesintézmény nővérei léptek erre az apostoli területre. Ma már világszerte nővérek ezrei végzik ezt a testvéri szolgálatot: lelkigyakorlatokat adnak egyeseknek és csoportoknak. Rendszeres lelkivezetést nyújtanak, pap nélküli plébániákat vezetve (elsősorban Latin-Amerikában) lelki „atyjuk-anyjuk-testvérük" a rájuk bízottaknak. Több egyházmegyei szemináriumban a lelki vezetők egyike szerzetesnővér. Ismerünk közülük olyant is, akinek különös karizmája a szemlélődő szerzetesek vezetése.

Természetesen nemcsak nővéreket hív meg Isten erre a szolgálatra. A világegyházban működő kb. 250.000 katekéta túlnyomó többsége nő. Ezt a tevékenységet nem szoktuk szorosan vett lelkivezetésnek nevezni, pedig nem szabad elfelejtenünk, hogy igazi katekézis, a hit átadása lelkivezetés nélkül elképzelhetetlen.

Tágabb értelemben lelki vezetést végez minden nevelő, sok tanár, ifjúsági vezető, amikor szíve-lelke energiáinak legjavát fordítja arra, hogy a rábízottakat teljesebb emberségre vezesse, felébressze bennük a teljes élet utáni vágyat, és megismertesse velük Krisztust. Márpedig a pedagógus pálya világszerte túlnyomóan a nők területe.

A Magyar Püspöki Kar 1987. július 2-án a családpasztorációról szólva többek között megállapítja: „A családi élet az Egyház közösségének lényeges eleme, amelytől függ az Egyház egész élete, arculata, küldetésének teljesité-

se." Mennyire megváltozna egy-egy család létének szellemi, lelki, erkölcsi szintje, ha a feleség, az édesanya tudatosan vállalná gyermekei lelki vezetését! A legfontosabb, amit gyermekének adhat: a Krisztusba vetett hit, Isten szeretete. S hogy még ennél is többet tehet, egy kétgyermekes édesanya és feleség beszámolója bizonyítja:

„Sok megkeresztelt férfi és nő kap meghívást lelkivezetésre. Egy kis város gyógyszerésze azt veszi észre, hogy az emberek szívesen időznek nála, elmondják, mennyire félnek a haláltól... Egy plébániai tanácsadóban tudatosul, hogy a fölbukkanó problémák jórészt nem pszichológiai, hanem lelki jellegűek. Egy vezető állásban lévő mérnöknő azt állítja, hogy kollégái szívesen mesélnek életükről, s osztják meg vele aggodalmaikat...

Elmondok most valamit arról, hogy kaptam én is meghívást mások vezetésére, milyen feszültségeket éltem át, milyen tapasztalatokra tettem szert.

A lelki vezetés soha nem szerepelt életprogramomban. Egyetemet végeztem, utána szociális munkaterületen működtem. Férjhez mentem, első gyermekem születéséig dolgoztam. Tagja voltam a Keresztény Élet nevű közösségnek, ami a Mária Kongregációk mai változata. Jóllehet az egyetemen minden évet rövid lelkigyakorlattal kezdtünk, igazi mély ima-élményre ebben a mozgalomban tettem szert. Elvégeztem egy Szent Ignác-i lelkigyakorlatot; ennek során arra döbbentem rá, hogy imaéletemet összhangba kell hoznom családi, hivatásbeli életemmel. Harmincegy éves koromban megszületett második gyermekünk. Elfoglalt a család és a szociális tevékenység. Az említett lelkigyakorlat végén a vezető jezsuitától ezt hallottam: ‚Úgy látom, már készen áll arra, hogy maga is lelkigyakorlatokat adjon'. Spontánul ezt válaszoltam: ‚Azt csak papok és apácák tehetik. Különben is ki végezne lelkigyakorlatot egy világi nőnél?' Egy évvel később elküldte nekem Szent Ignác lelkigyakorlatának otthon is végezhető változatát. Megtetszett. S ez lett a kezdete a családi otthonban adott lelkigyakorlatoknak, amelyekhez hozzátartozott a lelki vezetés és a csoportok irányítása. Nyolc hétig tartott ez az otthon végezhető lelkigyakorlat. Mire véget ért, máris újat kellett kezdenem. Egy évvel később férjemet áthelyezték Bolíviába, onnan Panamába majd Ecuadorba. Az utazások során látóköröm kitágult. Ezekben az országokban láttam meg, milyen szomj él az emberekben a lelki kibontakozás után... Hamarosan szerzeteseket, papokat, világiakat, protestánsokat és katolikusokat, fehéreket és színesbőrűeket kellett vezetnem.

Valahol Panama és Ecuador között magam is elvégeztem a 30 napos zárt lelkigyakorlatot. Aztán folytattam a nyolc hétre elosztott lelkigyakorlat adását. Ekkor új feladat elé kerültem: a lelkigyakorlatozók azt kérték, folytassam továbbra is lelki vezetésüket. Ehhez akkor nem éreztem felkészültnek magam. Azóta tíz év telt el, s most már minden lelkivezető megfelelő képzést kap.

Feszültség? Kezdet kezdetén azzal küzdöttem, hogy egy világi nő soha nem lehet olyan szent, mint egy pap vagy szerzetes. Aztán elképzelhetetlennek tartottam, hogy egy világi nőt bárki is elfogadjon lelki vezetőként. Tizenhárom

évre volt szükség, hogy ezek a kérdések megoldódjanak bennem. Sokat segített az a lelkigyakorlat, amelyet egy világi nő adott nekem. Utána érettebb keresztényként folytattam utamat, amelyen központi helyet az evangéliumi értékek kaptak.

Ma nagyon sok ember szeretné a világot bensőségesebbé tenni. Az életszentség ma már elválaszthatatlan az élet teljes valóságától, ez viszont sokszor kaotikus. A mai ember más módon tapasztalja meg Krisztust, mint például régen a kolostorban. Krisztus hívásai is nagy változatosságot mutatnak.

A világi lelki vezető ebben a kaotikus valóságban él, együtt halad azokkal, akiknek lelkigyakorlatot ad, vagy lelküket vezeti. Velük együtt éli meg a reményt, hogy ezt a valóságot is át lehet hatni imával, ebben is lehet teljes keresztény életet élni.

Itt az ideje, hogy a lelkivezetők — szerzetesek, papok, világiak — kicseréljék tapasztalataikat. A szerzetesrendek régi hagyományaikból a világi keresztények is sokat tanulhatnak. Másrészt viszont a világban élő keresztények megtapasztalják, hogyan lehet keresztényként élni a legkülönfélébb élethelyzetekben. Talán a világiak valósítják meg most azt, amit Szent Ignác így határozott meg: contemplatio in actione, szemlélődés a tevékenységben. A tapasztalatcsere eltörölhetne bizonyos feszültségeket, új kritériumokkal gazdagíthatná a lelki vezetés szolgálatát.

A jövőben nem azon lesz a hangsúly, hogy a lelkivezető egyházi vagy világi, férfi vagy nő, hanem egyszerűen a személyisége lesz a fontos."

Igen. Mert egy az Úr, egy a keresztség, egy az Egyház és egy a Vezető: Isten. Mária Jézusra mutat és ezt mondja: „Tegyetek meg mindent, amit csak mond" (Jn 2,5).

A felhasznált irodalomból: **William A. Barry—William J. Conolly:** The Practice of Spiritual Direction, New York, 1983. — **Eleen Surles:** St. Therese Couderc, Ancora, Milano, 1970 — AA. VV.: La direzione spirituale oggi, Ed. Dehoniane, Napoli, 1981. — **Carmelo Perez Milla OCD:** Direzione spirituale, Amicizia in Cristo, Teresianum, Roma, 1982.

Sólyomváry Ilona

„Ki TUDJA SZERETETÉT MINDIG MEGFELELŐ SZAVAKBA ÖNTENI?"

Salamontól származik a mondás: „Amit mindig kerestem, de nem találtam, ezer ember között egy barátot, de az is férfi volt, és nem nő". Talán maga Salamon is hibás a dologban, illetve okozója a csalódásnak: 700 feleség és 300 ágyas közül nehéz az igazit kiválasztani!

Mutatis mutandis, az arány ma sem sokkal jobb. E z e r , a divatos áramlatokat meglovagoló ember közt jó, ha e g y önállóan gondolkodó egyént találunk. Ilyen fehér holló volt Ida (Elisabeth) Friderike Görres.

Ida Friderike 1901. december 2-án született a Cseherdőben levő családi Ronsperg-kastélyban, egy birodalmi gróf — Coudenhoven-Kalergi, és egy japán hercegnő hatodik gyermekeként. Ezek a rendhagyó körülmények rányomják bélyegüket személyiségére. — Nemesi származása hallatlan szellemi igényességre készteti, s nagyfokú nyitottsága más keresztények és nem keresztények felé talán annak köszönhető, hogy szülei révén két különböző világot egyesített magában.

A születési hely, kora gyermekéveinek színhelye a természet szeretetét, az erdő iránt érzett mély és életre szóló vonzódást oltotta szívébe. Egy késői megjegyzés — 1969-ből — jól érzékelteti ezt a kapcsolatot: „Amire az erdő tanított, az a velőmbe hatolt, az befolyásolta Isten-képemet, ön- és emberismeretemet." Első verseinek témája az erdő.

Korán, öt éves korában veszítette el apját, s ekkor nagy változás állt be a család életében. Az addig csak reprezentálásra szoktatott anya átvette az „uralmat". Három leányához (Olga, Ida és Elsa) való viszonyulása nélkülözte a meghitt melegséget, s jórészt nevelőnők gondjaira bízva nőttek fel. Ida osztrák egyházi internátusokban végezte iskoláit, majd belépett az angolkisasszonyok rendjébe. Másfél év után felismerte más irányú, igazi hivatását, s elhagyta a rendet. Jó kapcsolata azonban egy életen át megmaradt a renddel, s mindvégig nagyra becsülte az alapító Mária Wardot. Egyik korai tanulmányát róla írta, amelyet később számos szent-életrajz követett.

Az első világháború traumájából való ébredés egyik jele az Európa-szerte meginduló ifjúsági munka volt. Az Ausztriában működő mozgalomnak, a Neulandbewegungnak lett a munkatársa, és egyéniségének teljes bevetésével alakítója. Az volt a cél, hogy az ifjúságot modern katolikus és színvonalas kulturális szellemben neveljék.

Hamarosan kapcsolatba került a hasonló célkitűzésű németországi Quickborn-mozgalommal és annak szellemi irányítójával, Romano Guardinivel. Munkatársa lett a Rothenfelsben megjelenő újságjuknak, a Die Schildgenossennak.

Bár ezek az ifjúsági mozgalmak a későbbiekben nem is mindenben váltották be a hozzájuk fűzött reményeket, mégis azoknak, akik akkor tagjai voltak, életreszóló élményt és életprogramot adtak. Gondoljunk csak a mi cserkészmozgalmunkra, vagy más, a két világháború közötti ifjúsági csoportosulásokra. Egy életre rányomta bélyegét azok személyiségére, akik szívvel-lélekkel tagjai voltak! Ida Friderike is ezáltal tudta megőrizni — betegsége és testi fogyatékossága ellenére — egész életén át szellemi friss eségét és fiatalos lendületét.

Életének következő állomásai Bécs és Freiburg, ahol egyetemi tanulmányait végzi. Történelmet és szociológiát hallgat, s itt, majd Drezdában, később a meisseni püspökségen végzett karitatív és szociális munka révén látja meg kora társadalmi problémáit.

Nagy esemény, de nem fordulópont életében Carl-Joseph Görres-szel való megismerkedése és 1935-ben kötött házassága. A szintén neves családból szár-

mazó mérnök és feltaláló férjében megfelelő szellemi partnerre talált, aki lehetővé tette számára, hogy gondtalanul szenvedélyeinek, az írásnak, a költészetnek és a teológiának éljen. Egymás után láttak napvilágot könyvei, tanulmányai, előadásainak szövegei.

Házasságuk — Ida nagy fájdalmára — gyermektelen maradt, viszont sok örömet és vigasztalást merített mély és igazi baráti kapcsolataiból. Szoros szálak fűzték J. Ratzingerhez, W. Nigghez, Reinhold Schneiderhez, Werner Bergenruenhez, H. Urs von Balthasarhoz stb. Otthonuk a háború éveiben, a nemzeti szocializmus uralma alatt is mindig nyitva állt barátok és ismerősök előtt, s nem egyszer menedékül is szolgált a rendszer elől bujkálóknak. Egy ideig konvertálók hitoktatásával is foglalkozott, amit nagy kedvvel és felelősségérzettel végzett. (Valószínűleg H. J. Newman kardinális hatására tette ezt, aki élete legnagyobb szellemi kihívását jelentette.) Egyik életrajzírója szerint ezen a téren különleges karizmával rendelkezett, amely alkalmassá tette, hogy mesterien foglalkozzon különböző nemű és korú emberekkel, azok lelki problémáival és hitbéli kérdéseivel, s minderről levelezést is folytasson. Az életrajzíró fel is vetette a kérdést: Miért ne lehetne a lelkipásztorkodásnak ezt a nagyon fontos, nagy felkészültséget, beleérző képességet igénylő részét olyan laikusokra bízni, akik rendelkeznek megfelelő felkészültséggel, s ami még ennél is több: olyan ritka karizmával, amilyennel Ida Friderike bírt? Bevetésükkel tehermentesítenék a papokat, s lehetővé tennék számukra, hogy más, égető feladatoknak szentelhessék magukat. Különösen azoknál jelentene ez nagy segítséget, akik ezt a fontos és kényes lelkipásztori munkát nem képesek kellőképpen elvégezni.

„Mivel nincs gyermekem — írja — erőim összessége az Egyházra irányul." Valóban különös és mély érzelem fűzte az Egyházhoz. Ennek egyik kézzelfogható jele az 1946-ban, a Frankfurti Füzetekben megjelent írása: „Levél az Egyházhoz". Ebben mélységes aggodalmának ad hangot amiatt, hogy az Egyház nem áll hivatása magaslatán, és nem tesz meg mindent a háború utáni, testi-lelki myomorban tengődőkért. Cikkének visszhangja Rómáig jutott, s nagyrészt csak bírálatot kapott, sőt az egyházzal szembeni tiszteletlenséggel is megvádolták. Valószínű, hogy támadói, akik érzelmeinek valódiságát vonták kétségbe, nem olvasták végig írását, nem vették figyelembe annak zárósorait: „... de azért szeretjük (mármint az egyházat). Bocsássák meg a szeretetnek, egy hosszantartó és mégis gyámoltalanná vált szeretetnek esetlen jelét. De ki tudja szeretetét mindig megfelelő szavakba önteni?"

A meg nem értés, az igaztalan bírálat olyan feszültséget eredményezett, aminek következménye egy örökletes betegség (agyérgörcsök) kiújulása lett. Ez hosszan tartó ágyhoz kötöttséget sőt időleges némaságot is okozott. Ehhez járult még súlyos izületi bántalma, ami aztán élete végéig kísérte, s élete utolsó szakaszában szobafogságra kényszerítette. Mindez megfosztotta a rajongásig szeretett természet közvetlen élvezetétől.

A II. Vatikáni Zsinat munkálatait nagy érdeklődéssel követte, később azonban félelem lett urrá rajta a következményekre gondolva. Igyekezett megbarátkozni az új formákkal és megfogalmazásokkal, de ösztönösen úgy érezte, mintha megingott volna valami, ami lényeges és nélkülözhetetlen. Véleménykülönbség támadt közte és régi barátai között a cölibátus kérdése, majd a Humanae vitae enciklika miatt, amit ő védelmezett, és a Holland katekizmus ürügyén, amit helytelenített. Harciassága fel-feltámadt, amikor az új teológiai irányzatok olyan, idáig elfogadott dolgok és tételek ellen léptek fel, mint például az ördög létezése, a pápai tévedhetetlenség, a csodák hitelessége stb.

Akik közelről ismerték, tudták, hogy mindezekben az állásfoglalásokban az Egyház szeretete fűtötte. Innét érthető, hogy 1969-ben meghívást kapott a würzburgi püspöki szinódusra. Orvosai jóváhagyták, hogy részt vehessen, habár az ezzel járó szellemi munka óriási megterhelést jelentett számára.

1971 májusában, miután leadta írásba foglalt véleményét az „Istentisztelet és liturgia" javaslathoz, a gyűlésteremben agyvérzéssel összeesett, és még azon a napon meghalt a frankfurti kórházban.

***

Ida Friderike Görres széleslátókörű, nagyműveltségű és az átlagosnál jóval nagyobb olvasottsággal rendelkező író volt. Ha naplóját, feljegyzéseit és tanulmányait forgatjuk, képzeletünkben könyvtárra való anyag halmozódik fel az általa tanulmányozott, sokszor újból és újból átrágott könyvekből.

Érdeklődése nem szorítkozott csak teológiai és történelmi témákra. Kedvelt és jól ismert területe volt a szépirodalom; regény, dráma, líra, valamint a természettudomány és a társadalmat vizsgáló szakmunkák. Egy C. V. Hetzendorfról, osztrák hadvezér- és államférfiról szóló olvasmánya kapcsán jegyezte fel naplójába: Az ifjúkor szellemi fellengzésére jellemző többek között, hogy egész témaköröket (pl. gazdaság) hagy ki olvasmányaiból, mert úgymond „magasabb szellemi érdeklődésű". Pedig ez beszűküléshez és nagyképűséghez vezet, míg csak egyre táguló látóköre rá nem ébreszti az embert arra, hogy mily kevés az, amit ismer vagy tud, ahhoz képest, amiről még olvasni lehetne.

Naplójában beszámol arról, hogy Ronspergben apja halála után nem gyarapodott a családi könyvtár, így ők az addigi állománnyal, a klasszikusokkal csitították olvasási éhségüket, s öntudatlanul is koruk előtti időben, Tolsztoj, Ibsen, Strindberg világában éltek. Később, az internátusban pedig tilos volt „modern" írókat olvasni. Thomas Mann, Heinrich Mann, Wassermann, Schnitzler, Werfel műveivel tehát csak az iskolai évek után ismerkedhetett meg.

Kedvenc írója — talán jobban illik a kifejezés, szellemi atyja: Newman. Naplójában szinte nincs olyan oldal, amelyen ne idézné, vagy ne magyarázná a tőle olvasottakat. Newmanról készülő életrajza — sajnos csak terv maradt az elhatalmasadó betegség miatt.

Newmantól származik a megállapítás: „Az Egyház éledése és haldoklása egyaránt a lelkekben van." Az utóbbinak vagyunk ma tanúi, mondja Ida Friderike, ennek az elhidegülésnek, elsekélyesedésnek, lassú haldoklásnak. Ez magával hozza az elbizonytalanodást, s lelki földönfutókká válunk, ahonnan már csak egy lépés a halál. Nekünk, hivőknek harcolnunk kell ez ellen, de nem kívülről, hanem az Egyházon belül. — A szentek sohasem hallgattak, — írja Ida — mert a némaság a sötétség óráiban egyenlő az árulással. (Kár, hogy nem ismerte Babitsot, különben őt idézte volna!) Ezért írta meg híres-hírhedt leveleit. A mai hívő valószínűleg nem érti meg, miért háborodtak fel ezen annyian: elsősorban a klérus, s annak hatására, befolyására a fejbólintó jánosok. Olyan kérdéseket tárgyalt és vitatott Ida Friderike, amelyek nagy részét húsz évvel később a Zsinat tűzött napirendre. Ma, újabb 20 év elteltével természetesnek tartjuk, ha azok a témák megbeszélés tárgyát képezik még a laikusok körében is.

Izgalmas szellemi világának megvilágítására íme, néhány gondolata:

— Az Egyház mi vagyunk! — Ma ez nekünk nem mond újat, de gondoljuk meg, hogy Ida Friderike ezt a harmincas években mondta, 30 évvel a II. Vatikáni Zsinat előtt! Ez a katolikus ifjúsági mozgalomban edződött fiatal teológusnő hangja, aki K. Rahner, R. Guardini, H. de Lubac, P. Dessauer tanítványának vallotta magát.

— Az Egyház számára mindig az egyetemes katolikus egyház volt, tehát minden megkeresztelt, Péter valamint utódaihoz hű keresztény, az apostoloktól az utolsó ítéletig! Az Egyház nemcsak az apostolok kora, nemcsak a kereszténysüldözés századai, nemcsak a XX. század, de nem is csak egy kiragadott földrajzi terület; nem német, magyar, osztrák vagy mexikói. Szerte a világon élő mai katolikusok — az egyetemes Egyház nyári lombjai egy kétezer éves fán! — Olyan az Egyház — mondja Ida Friderike — mint a test, amely az orvosok és biológusok szerint állandó változásban van. Ezért maradhatott meg az Egyház élő szervezetnek mindenféle hatás ellenére, és az ismeretlen jövő próbáit is ki fogja állni. Igen, mert a régi sejtek elöregedésével és elhalásával párhuzamosan újak keletkeznek. A test sejtjei hét évenként teljesen kicserélődnek, a személyiség mégis megmarad! Hasonló folyamat zajlik le az Egyház életében is. S történik mindez (állandó megújulás és megmaradás) annak az éltető szellemnek a hatására, amely áthatja, megőrzi, óvón segíti, őrködik felette és hagyja kibontakozni. Az Egyháznak is van tudata és emlékezete: szent hagyománynak nevezzük.

— S még egy gondolat az „Élő egyház" című könyvből, amelyet 1950 első hónapjaiban írt. A szerzőnő kifejti, hogy a mártírok tisztelete az egyház legrégebbi hagyományai közé tartozik. A kereszt iránti hódolatunk, a nagypénteki liturgia ugyanazt fejezi ki, amit a naponként megismétlődő eucharisztia: az Egyház tudatában van annak, hogy Isten győzelme nem evilági, ritkán válik

nyilvánvalóvá, s csak kudarcok és vereségek árán valósul meg. Az Egyház történelmén végighúzódik ez a küzdelem és az evilág szerinti vereség: gondoljunk a katakombák évszázadaira, a korakereszténység remetéire a pusztában! A kép: a jó, vagyis az Isten harca a gonosz ellen, s az égi király, Krisztus kiszabadítja az emberiséget a gonosz uralmából, végigkíséri a századokat. Jól láthatjuk ezt a középkori művészetben és a misztikusok himnuszaiban. Ez a küzdelem ma sem szűnt meg, csak a körülmények változtak. Ma nem lovagok és hősök harcolnak az igazságért, hanem például az iszákos pap, G. Greene regényében, aki minden gyarlósága ellenére az isteni hatalom és dicsőség jelévé válik. S ezt látva, vajon nem inog meg bennünk a heroizmusról, a mártírok hősiességéről alkotott fogalmunk? Nem. A modern kor tünete, hogy gyakran a legyőzött győzhetetlent tisztelhetjük leborulva, mi, keresztények.

Most a naplójából, a Nocturnenből ragadok ki néhány gondolatot:

— Maurice Rostand, Der Mann den sein Gewissen trieb (Ember, akit űz a lelkiismerete) című háborúellenes drámája olvasásakor jegyezte fel: „A háborúellenesség már béke? Nem szükséges a békéhez sokkal több, mint szembefordulás a háborúval és annak borzalmaival? Mindjobban felismerem, hogy csak, és egyedül csak Isten tud békét adni, békét és megbocsátást. Békességet teremteni, azt megtartani és abban élni az élet minden területén: annyi, mint megtérni."

— Az 1947—48-as csehszlovákiai események hatására írta: „Ma nem szabad a szeretet leggyengédebb állásából egy lépésnyit se feladni. Nem szabad engedni, hogy a szeretet legzsengébb hajtása elhervadjon. Nem szabad engedni, hogy életünkben a gyűlölet és a bosszú eluralkodjon. Még akkor sem, ha az jogos. Nem tehetjük, mert ma a világ, az egész emberiség, teljes erejének a bevetésével, az egzisztencia harcát vívja. Ebben dől el, hogy a szeretet vagy a gyűlölet, a jóság vagy az „igazságos" gyűlölet, az „igazságos" megtorlás kerekedik-e felül. A gyűlölet — bizonyos fokig mindig „igazságos", akkor is, ha igazságtalanság a következménye. A bosszúnak meg egyenesen lényege, hogy reális alapja van. De hová jutnánk, ha ezektől az érzésektől hagynánk vezettetni magunkat?"

Ida Friderike behatóan foglalkozott a szentek életével. Nyomtatásban megjelent műveinek több mint egyharmada különböző korok szentjeinek az életét festi meg.

Az Egyház iránt érzett felelősségérzetét és mélységes szeretetét nem választhatta el a szentek iránt érzett vonzalmától. Ha elgondolkodunk Bernanos szavain: „A mi Egyházunk a szentek egyháza", akkor egységes képpé állnak össze Ida Friderike életének mozaikkövei. A két érzés kölcsönhatásban van egymással: a szentekkel való beható foglalkozás erősítette az Egyház iránti szeretetét, s minél behatóbban foglalkozott az Egyházat érintő kérdésekkel, annál élethűbb és letisztultabb, a kor igényeinek megfelelő életrajzok kerültek ki a tollából.

Újdonság volt életrajzaiban az, hogy minden áron és minden körülmény közepette törekedett az igazság kimondására, a szentek valódi arcának megmutatására. Kerülte a romantikus, a valóságnak nem mindig megfelelő jámbor legendákat. Írásait alaposan előkészítette, felhasználva a rendelkezésre álló legújabb forrásokat. Az igazsághoz való feltétlen ragaszkodása azonban soha nem csapott át érzéketlenségbe. Annál sokkal finomabb érzésű volt! Többször előfordult, hogy valamelyik könyve (pl. Lisieux-i Szent Teréz életének 2. kiadása) nagy felháborodást váltott ki jámbor olvasóiból, akik nem értették meg, vagy nem értékelték ezt az írói magatartást. Valószínűleg ezekre reflektálva írta: „Mindig arról beszélünk, hogy a szentek ugyanolyan hús-vér emberek voltak, mint te vagy én. De jaj annak, aki ezt komolyan veszi, és — ne adj Isten! — valamelyik hősén be is mutatja!"

Óriási érdeme az, hogy abban a korban foglalkozott az életrajzírással, amikor a teológusok elhanyagolták ezt a területet, s csak a XIX. századi merev vagy kenetteljes, édeskés életrajzok álltak az érdeklődő olvasók rendelkezésére. Érdeme az is, hogy egészen újszerű és eredeti módon alkalmazta a pszichológiai ismereteket a hagiográfiában. Ez által váltak élővé és a mai ember számára is vonzóvá szent alakjai. Nem kerülte meg azokat a kérdéseket és problémákat, amelyekkel életükben a szenteknek is meg kellett birkózniuk: „Életük folyamán a dicsőség és nyomorúság különleges keverékei voltak a szentek" — volt alapvető hitvallása ebben a kérdésben.

A realizmus és a pszichológia szempontjainak az érvényesítése mellett soha sem tévesztette szem elől azt a végső igazságot sem, hogy a szentek élete — a természetes kereteket áttörve — a természetfölöttibe nyúlik. S ezzel zárul a kör. A transzcendencia, a csoda útja visszavezet oda, ahonnan elindult: az Egyházhoz, amely szintén misztérium!

Ida Friderike egyéniség volt. Egyéni utakat járt, a jelenségeket minden látószögből megvizsgálta, s mások álláspontját is megpróbálta megérteni, de a megismert igazságból soha egy jottányit sem engedett. Felmerült személyével szemben a vád, hogy az ifjúkori harcos teológusból idős korára konzervatív szakíró lett. Akik így vélekednek felőle, azok elfelejtik, hogy mennyit változott a világ éppen ebben az utóbbi 30—40 esztendőben: nem Ida Friderike változtatta meg az elveit, hanem a világ fordult meg 180 fokos szögben. Ő modern katolikus volt és maradt, aki a hivatalos ökumenikus nyitás előtt is nyíltan vallotta, hogy élete során tanult az „eretnekektől". Legszűkebb baráti köréhez mindvégig több nem katolikus keresztény is tartozott. Bátornak s következetesnek bizonyult élete utolsó éveiben is, mert lándzsát tört a (helyes) tradíció, a hűség, a maradandó értékek védelmében, mégpedig egy olyan korban, amikor a hűséget nem írták csupa nagybetűvel, s a nagy újítási lázban egyesek mindent, ami régi, eldobandó szemétnek tekintettek. Ida Friderike azt tette, amit Szent Pál tanácsolt: „Vizsgáljatok felül mindent, a jót tartsátok meg"

(1 Tesz 5,21). Az apostol e szavaira is mondhatjuk, hogy modern, de azt is, hogy konzervatív. Egy azonban biztos: időt álló és igaz!

***

Walter Nigg „Heilige und Dichter" (Szentek és költők) című könyvében írja Ida Friderike Görresről: „Katonai szakkifejezéssel azt mondhatjuk róla, hogy az egyházi véleménykülönbségek vitájának harcmezején becsülettel és hősiesen küzdve esett el. Túlzás nélkül a hitvallók közé számíthatjuk."

Síremléke Freiburgban, a Bergäcker temetőben található, s mély benyomást gyakorol a látogatóra. A Székesegyház-Társulat hagyományozott erre a célra egy 1300-ból származó homokkövet. A művész érzékeltetni akarta, hogy Ida Friderike Görres még halála után is az Egyház közösségéhez tartozik. Modern, stilizált vonásokkal véste a kőbe Mihály arkangyal vonásait, amint védi a gyengéket és harcol a gonosz ellen. Felül, latin szavakkal a mondás: „Vigyázz! Itt vagyok!" A kő baloldalára pedig a Quickborn jelvényét véste: Kereszt a félkörön. De a mondás a fontos: „Itt vagyok!" — Az ember soha sincs egyedül, még az élet legmagányosabb pillanatában sem. Isten ereje jelen van, s jelen is marad, most és mindenkor, a legnehezebb válság idején is. Ida Friderike Görres költői lendületű lelke Istennél él, tehát az örökkévalóságban, amit ugyan nem látunk, de szilárdan hiszünk. Sokszor beszélt az örökéletről, s erőteljesen tanúságot tett róla. Éppen ezért nem szükséges a cikkünk elején idézett salamoni mondást megismételni, hanem egyszerűen Jézusnak a leprás Simon házában mondott szavaira emlékezni: Ez az asszony jót tett velem (vö. Mt 26,10).

Zsinati teológiai kurzus magyar papoknak
1988. júl. 25. estétől (18.30) júl. 29. reggelig
Hely: Salzburg, Aigner Str. 135 (Ursulinenkonvent)
Vezeti: P. Nemeshegyi Péter S. J. (Japán)
Tárgya: Új és régi a mai katolikus teológiában
Jelentkezés: Hegyi György, Gerlgasse 10/3 — A-1030 Wien

A NŐK PAPPÁ SZENTELÉSÉRŐL AZ ANGLIKÁN KÖZÖSSÉGBEN

Levéváltás Róma és Canterbury között

1984 novemberében R. Runcie canterburyi érsek elnökletével összeült az Angol Egyház Általános Szinódusa. Úgy döntött, hogy dolgozzanak ki egy törvényjavaslatot, amely szabályozza, hogy milyen körülmények között lehet esetleg nőket pappá szentelni. Lépésükkel azonban nem akarták befolyásolni magát a döntést, hogy ténylegesen szentelnek-e majd pappá nőket vagy sem. 1986-ban a New Yorkban tartott szinóduson felvetették a kérdést, hogy az Anglikán Közösség részegyházaiban pappá szentelt nők gyarorolhatják-e hivatalukat Angliában is. 1975 óta ugyanis az amerikai episzkopális egyház engedélyezi a nők pappászentelését. Jóllehet a szinódus tagjainak kb. 60 százaléka igenlő valaszt adott, az eredmény „nem"-nek számított, mert az alapszabályok 2/3 többséget kívánnak meg.

A két anglikán szinódus közötti időben elvi jellegű levélváltást folytattak — a nők pappá szentelésére vonatkozóan — a római és az anglikán egyház felelős vezetői. A négy okmányt csaknem teljes egészében közöljük.

II. János Pál levele Főtisztelendő Robert Runcie canterburyi érsekhez

Közösségeink együtt vállalták, hogy a hit fényében keresik a teljes egyházi egység helyreállítását. Ennek jelentős állomását alkotja az időt igénylő, de nélkülözhetetlen lépés, amellyel kiértékeljük az első Nemzetközi Anglikán—Római Katolikus Bizottság jelentését. Örömmel tapasztaljuk, milyen komolyan vállalták számos országban ezt a feladatot. Az együttes tanulmányozásból született gyakori közös rendezvény és tanúságtétel is jele annak, hogy Isten kegyelméből mily sokat értünk már el az egység terén.

A kommúniónak ez a foka valamint az egységet sürgető isteni felszólítás azt is megkívánja azonban, hogy nyíltan megvizsgáljuk azokat a különbségeket, amelyek még elválasztanak. A katolikus egyháznak mindig érzékenyen kell figyelnie arra az örökségre, ami közös a többi keresztény közösséggel. Ez az örökség azonban arra is készteti, hogy nyíltan és építő párbeszédben világosan ismertesse saját álláspontját.

Ebben a szellemben fejtette ki VI. Pál pápa Coggan érsekkel 1975—1976 folyamán váltott leveleiben a római katolikus egyház felfogását a nők pappá szenteléséről. Főleg arra utalt, hogy miért ragaszkodik a katolikus egyház az évszázados hagyományhoz. Ezeket az okokat hosszasan fejtette ki a Hittani Kongregáció 1976. október 17-én keltezett Inter insigniores nyilatkozata. Ugyanezt az álláspontot hangsúlyozták az Egységtitkárság megfigyelői 1978-ban a Lambeth Konferencián, amikor a nők pappá szenteléséről tárgyaltak.

Tudom, Méltóságod jól ismeri a katolikus egyház álláspontját valamint ennek teológiai indítékait. Hálás vagyok azért is, hogy emlékeztette az angol egyház Általános Szinódusát arra, hogy milyen hatása lehet ennek a kérdésnek a katolikus és az ortodox egyházzal való kapcsolatokra. De a viták eredménye arra késztet, hogy testvéri őszinteséggel ismételjem meg: A katolikus egyház továbbra is ragaszkodik mind a gyakorlathoz, mind pedig az elvekhez, amelyeket oly világosan kifejtett VI. Pál pápa.

Jól ismert, mennyire becsülte VI. Pál az Anglikán Közösséget, és mennyire óhajtotta, hogy helyreálljon a teljes egység. Nagy szomorúsággal tekintett tehát arra a döntésre, amely — szemében — „komoly nehézséget", sőt „veszélyt" jelent párbeszédünkre. Később együtt ünnepeltük elhatározásunkat, hogy haladunk a két közösség kibékülése felé. Az elmúlt évek folyamán azonban egyre több anglikán egyház engedélyezte a nők pappá szentelését, illetve készül az engedély megadására. Ez a tény a katolikus egyház szemében egyre komolyabb akadályt jelent a tervezett úton.

VI. Pál kijelentette, hogy „az akadályok nem szüntetik meg a kölcsönös elkötelezettséget a kiengesztelődés keresésére". Minket is bátorít az Isten kegyelmébe vetett bizalom valamint hatalmának jelei, amelyeket megfigyelhetünk korunk ökumenikus mozgalmaiban. Megállapíthattuk ezt az új bizottság felállításakor is, amelynek az a feladata, hogy tanulmányozza „mindazt, ami akadályoz abban, hogy kölcsönösen elismerhessük a két Közösség szolgálati papságát" (Közös nyilatkozat 1982. május 29-én).

Kedves testvérem, a szeretet szellemében írom ezeket a sorokat. Annak a szeretetnek, amely „mindent remél" (1Kor 13,7), s mely keresi Krisztus Testének egységét „igazságban ... és szeretetben" (Ef 4,15). S abban az időben, amikor az Úr születését ünnepeljük, aki „újra egyesít mindent" (Ef 1,10).

Vatikán, 1984. december 20.

II. János Pál pápa

Róbert Runcie érsek válasza II. János Pál pápának

Szentatya!

Az Anglikán Közösség egyházai és a katolikus egyház egészen elkötelezték magukat, hogy keresik a teljes egyházi egységet. Ennek ellenére senki sem várja, hogy az egység felé vezető út akadálymentes lesz. Elismerem, a nők pappá szentelésére vonatkozó felfogásbeli és gyakorlati különbség valóban egyike ezeknek az akadályoknak.

Elmúlt decemberben írt levele arra késztetett tehát, hogy kikérjem az Anglikán Közösség egész világot átfogó autonóm tartományai prímásainak bizalmas véleményét. Ők is úgy találták, hogy Szentséged levele igen fontos kérdést tárgyal, s ezért, különböző módokon kikérték tanácsaik véleményét. Innét

ered, hogy csak most felelek levelére érdemlegesen, az Anglikán Közösség különböző részeitől kapott válaszok fényében.

Mindenekelőtt köszönöm, hogy Szentséged olyan nyíltan és építő hangnemben írt. A nők pappá szentelésének kérdése megoszlást teremt nemcsak az egyházak között, hanem azokon belül is. Kétségtelen: maga a tény, hogy levelet válthatunk ilyen vitatott kérdésről, igazolja az anglikán s római kapcsolatok komolyságát és érettségét. Levelét, mint az Isten egész népe iránti felelős lelkipásztor sorait olvastam, amely felelősség Róma püspökének feladatai közé tartozik.

Nyugodt lehet, hogy ugyanolyan testvéri szeretettel fogadtam levelét, mint amilyennel küldte. S soraim is abban az „igazságban és szeretetben" születnek meg, amiről említést tett.

A testvéri szeretet szellemében közölnöm kell, hogy — jóllehet az anglikánok véleménye sem egységes — komoly tanbeli megfontolások alapján jártak el azok az egyházak, amelyek engedélyezték a nők pappá szentelését. Szükségét láttam tehát, hogy ezeket hosszabban is kifejtsem Jan Willebrands kardinálishoz, a vatikáni Egységtitkárság elnökéhez intézett levelemben. Ő ugyanis a Nemzetközi Anglikán—Római Katolikus Bizottsághoz küldött utolsó iratában bizonyos elsőbbséget tulajdonít az egyházaink közötti párbeszédben a papi hivatal kölcsönös elismerését tárgyaló kérdésnek. Teljesen tudatában vagyok annak, hogy milyen súlyos akadályt jelent ezen az úton az, hogy egyes anglikán közösségek ténylegesen engedélyezték a nők pappá szentelését.

Azt ajánlom tehát Szentségednek, hogy sürgősen s együtt tanulmányozzuk a nők pappá szentelésének kérdését, főképp pedig ennek kihatásait egyházaink s a szolgálati papság kölcsönös elismerésére. Úgy látom, hogy ez a tanulmány már benne foglaltatik abban a megbízatásban, amit a Nemzetközi Anglikán—Római Katolikus Bizottság kapott 1982. május 29-én, s amint ezt kifejezi canterburyi közös nyilatkozatunk.

Bár komoly nehézséggel állunk szemben, mégis remélhetjük. hogy találunk megoldást, ha erre együtt törekszünk, mint ahogy már Szentséged is említette levele végén. Annak ellenére, hogy egyikünk sem becsülheti le az akadály komolyságát, tudom azt is, hogy mindketten meg vagyunk győződve: mindkét közösségnek meg kell őriznie azt az őszinte bizalmat a másik iránt, amely kiépült az elmúlt évek folyamán. Mivel komolyan felelősek vagyunk azért, hogy folytassuk és erősítsük az együttműködést s a párbeszédet mindabban, ami előmozdíthatja a haladást az egység felé. Kifejezett kötelességünk, hogy szembenézzünk ezzel a súlyos veszélyként fenyegető nehézséggel. Bízom, hogy mindkét közösséget támogatja a Szentlélekbe vetett remény és bizalom, aki egyedül valósíthatja meg az egységet, amely felé lankadatlanul haladnunk kell és mint ajándékát alázatosan fogadnunk.

Robert Runcie
Canterbury érseke

Robert Runcie érsek levele J. G. M. Willebrands kardinálishoz, a vatikáni Egységtitkárság elnökéhez

Eminenciás Úr!

A levél két első bekezdése megismétli azt, amit Runcie érsek már kifejtett a Szentatyának: a pápa levele igen fontos pontot érintett, ezért mielőtt válaszolt, tudni akarta az anglikán részegyházak felfogását; az anglikán egyházak iránti tiszteletből a párbeszéd hiteles folytatása érdekében hosszabban ki akarja fejteni, hogy miért szentelnek pappá egyes közösségek nőket, bár a kérdésben nem teljes az egyetértés az Anglikán Közösségen belül.

El kell ismerni, hogy a Szentatya nyilatkozata a katolikus egyház felfogásáról elősegíti a párbeszédet egyházaink között. Ugyanis a dialógusért felelős személyek tárgyilagosabban tárgyalhatnak, amikor tudják, hogy a katolikus egyház álláspontja változatlanul ugyanaz, mint VI. Pál pápa és elődöm levélváltása idején, amint ezt részletesebben is kifejtette a Hittani Kongregáció Inter Insigniores nyilatkozata 1976-ban. Az ökumenikus párbeszédnek az egyházak hitelesen kifejtett tanítására kell épülnie. A Szentatya levele — amennyiben én megértettem — ellentétben áll azzal, amit egyes katolikus teológusok sejtethettek az anglikánokkal. Hisz kijelenti: a római katolikus egyház nem érzi magát feljogosítva arra, hogy megváltoztassa az Egyház történelmében megszakítás nélküli, mind keleten, mind nyugaton általános hagyományt, amelyet valóban apostolinak tekint.

Az anglikánok meggyőződése egyre inkább az, hogy sem a Szentírásban, sem a hagyományban nincs olyan alapvető ellenvetés, amely tiltaná a nők pappá szentelését. Ez a véleménye több tartományi szinódusnak. Amikor az anglikánok ezt a kérdést egymás között vitatják — ennek hevessége növekedett az elmúlt 40 év folyamán —, általában azt vizsgálják, találnak-e csupán a Szentírásban végérvényes választ erre a kérdésre.

Az általános Egyház hagyományát kutatva pedig arra az őszinte meggyőződésre jutottak azok az anglikán tartományok, amelyek nőket szenteltek pappá, hogy ez lehetséges, mivel „lex divina" (isteni törvény) nem zárja ki a nőket a szolgálati papságból. Egyébként nem akarnak eltávolodni az apostoli hivatalra vonatkozó hagyományos felfogástól. Mindenesetre elismerem, hogy mind kelet, mind nyugat általános hagyományát vizsgálva, nem elég pusztán kijelenteni, hogy nincs alapvető ellenvetés a nők pappá szentelése ellen. Ilyen jelentős teológiai fejlődésnél nem elegendő azt mondani, hogy nincsenek okok a tervezett lépés ellen. Azt is bizonyítani kell, hogy súlyos tanbeli okok követelik, hogy ebbe az irányba fejlődjünk.

Mellőzzük tehát a szociológiai és társadalmi megfontolásokat, mivel ezek főleg a kérdés időszerűségére vonatkoznak. Azt az okot kívánom kifejteni Eminenciádnak, amely — véleményem szerint — nemcsak igazolja, miért szenteltek nőket pappá egyes anglikán tartományok, hanem egyenesen meg is követeli azt.

Nincs ellentét az anglikánok és a római katolikusok között abban, hogy a keresztény üdvrend alapelve az örök Ige, aki magára öltötte emberségünket, hogy az Úr Jézus Krisztus szenvedése, feltámadása és mennybemenetele által az emberiség elnyerhesse a megváltást és felvételét a háromságos Isten életébe. Ahogy közös liturgiai hagyományunk mondja: „Eljött, hogy osztozzék emberségünkben, hogy mi is osztozhassunk istenségében".

Egy a meggyőződésünk a következő pontban is: Valljuk, hogy az örök Ige — amely feltámadt s felment a mennybe — magába foglalja a nőt is, mert az emberi nemnek ez a fele csak így részesedhet a megváltásban, amit ő a kereszten szerzett meg.

Egyes anglikánok ennél a pontnál hangsúlyozzák, a papi szolgálat természetéhez tartozik, hogy képviseljen. Felfogásuk szerint ez a papi jelleg éppen abban áll: a pap szentelése által küldetést kap az Egyháztól, hogy az egész test papi természetét képviselje, és — főleg amikor elnököl az Eukarisztiánál — sajátos szentségi viszonyban álljon Krisztussal, mint főpappal, akiben az egész emberiség elnyerte megváltását, s aki örökké él, hogy közbenjárjon értünk az Atya jobbján. Mivel Krisztusnak, a Főpapnak embersége magába foglalja a férfit és a nőt, a papi szolgálatnak nyitva kell állnia a nők számára is, hogy tökéletesebben képviselve legyen legfőbb papságának teljessége.

Ez az érv nem mond ítéletet a múltról, de napjainkban erőt merít abból a megfontolásból, hogy a papi szolgálat kifejező ereje veszít, ha pusztán férfiak gyakorolhatják, mivel a legtöbb társadalom már eltávolodott a férfiak egyeduralmától.

Pár szót mondanom kell azoknak az anglikán egyházaknak a tapasztalatáról is, amelyek engedélyezték a nők papi szolgálatát.

Az őszinteség mindenekelőtt megkívánja, hogy elismerjem: mély megosztottság uralkodik ebben a kérdésben az anglikánok között. Annyira, hogy próbára teszi a közösség összetartó szálát. Ugyanakkor azok a tartományok, amelyek engedélyezték a nők pappá szentelését, azt jelentik, hogy a tapasztalat — általában — igen üdvös. Mindmáig nem merült fel olyan döntő érv, amely azt kívánná, hogy abbahagyják a kezdeményezést. Ellenkezőleg, lehetséges, hogy az Anglikán Közösség egyéb tartományainak szinódusai is elfogadják a nők pappá szentelését.

Elhamarkodott következtetés lenne, ha ebből azt vonnánk le, hogy az angliai egyház általános szinódusa máris ebbe az irányba tájékozódik. Úgy tűnik ugyanis, hogy nem alakult még ki egy egységes vélemény, amely elfogadná az elmúlt év novemberében kidolgozott szinódusi tételeket, amelyek ihlették a Szentatya levelét. Egyes anglikán tartományok közölték velem, hogy a közeljövőben valószínűleg nem kerül sor nálunk a nők pappá szentelésére. Ha az anglikánok elvi és gyakorlati megosztottsága nehézséget is jelent a római katolikus egyháznak, véleményem szerint azt is igazolja, hogy ebben a kérdésben keresik Isten akaratát. Ezt az akaratot nem ismerheti fel egyetlen egyhá-

zunk sem a nők szerepének mélyreható kutatása nélkül az egyház életében. Ilyen értelemben jelentős a nők diakonátusa az anglikán egyházakban, valamint a szerzetesnők küldetése a római katolikusoknál.

Amint már tudja, személyesen nem vagyok meggyőződve arról, hogy az anglikánok — bármilyen jelentősek is legyenek erre az érvek — egyedül kezdeményezzék a nők pappá szentelését, vagyis amíg nem alakul ki közös vélemény egyházainkban. Vallom, hogy az ökumenizmusból fakadó érvnek is van tanbeli súlya. Az egyes részegyházak ugyanis csak ökumenikus szemléletben ismerhetik fel az egész egyház tanítását.

Ugyanakkor a realizmus, valamint az egyház történelmének ismerete arra késztet, hogy emlékeztessem: gyakran megtörtént, hogy a keresztények heves vitákba, sőt ellentétekbe keveredtek, mielőtt világosan felismerték volna az egyház tanítását a vitatott kérdésben. Sokszor csak a viták és ellentétek által világosodik meg az igazság. Ön tudja, hogy ma hasonló vita tárgyát képezi a nők pappá szentelésének kérdése az Anglikán Közösségen belül. Elismerem azt is, hogy ezen újdonság komoly akadálynak tűnik egyházaink kiengesztelődésénél, s ezt a Szentatyának írt levelemben ki is fejtettem.

Ezekben a nehéz pillanatokban van leginkább szükség a párbeszédre. Ilyen a helyzet most is szerte a világon, amikor egyre szorosabb kapcsolatok épülnek ki az Anglikán Közösség egyházai és a római katolikus egyház között. Párbeszédet kíván az a jelentős lépés is, amit már megtettünk: az Első Nemzetközi Anglikán—Római Katolikus Bizottság jelentésének kiértékelése. A dialógust sürgeti a levél is, amelyet Eminenciád a bizottság társelnökeinek küldött a szolgálati papság kérdéseiről. Úgy hiszem, hogy ez a levél megfelelő keretet biztosít ahhoz a dialógushoz, amelyet a Szentatyának ajánlottam. Ennek a bizottságnak szükségszerűen tárgyalnia kell a nők pappá szentelésének problémájáról, ha valóban meg akar felelni megbízatásának: „tárgyaljon mindarról, ami akadályt jelenthet közösségeink szolgálati papságának kölcsönös elismerésében". Ez a bizottság tehát a legalkalmasabb fórum ehhez a nehéz vitához. Lehetséges azonban, hogy szaktanácsadókat kell majd kineveznünk, akik hatékonyabbá tehetik a bizottság munkáját.

Eminenciád gondolhatja, hogy nem volt könnyű megfogalmaznom sem a Szentatyához írt levelemet, sem pedig ezt. Különösen fájlalom, hogy éppen akkor támad új akadály közöttünk, amikor négyszáz éves eltávolodás után a testvér-egyházak éppen a kibékülés első jeleit adták. Nagy segítségemre volt ennek a levélnek megszerkesztésében személyes baráti kapcsolatunk, valamint Eminenciád iránti teljes bizalmam, hogy jóindulatú megértést tanúsít az anglikán álláspontnak szemben. Remélem, sikerült kifejeznem, hogy ismerem azokat az okokat, amelyek miatt a római katolikus egyház elfogadhatatlannak tartja a nők pappá szentelését.

Egyelőre talán nem látjuk, hogyan hidalhatjuk át összeférhetetlennek tűnő álláspontjainkat — legalábbis ami azt a néhány anglikán tartományt illeti,

amelyek már pappá szenteltek nőket. Ennek ellenére nem veszítem el a reményt. Mert azok, akik húsz évvel ezelőtt párbeszédbe kezdtek tanításainkról, nem tudhatták előre, milyen fejleményeket hoz a jövő.

A Szentlélek állt azok mellett, akik együtt keresték, mennyiben egyezik a hitünk (s akiknek jelentését most értékelik ki egyházaink). Ő álljon utódjaik mellett is, akikre az a súlyos feladat hárul — ha a Szentatya elfogadja ajánlatomat —, hogy utat törjenek a jövő felé.

Őszinte szeretettel Krisztusban
London, Lambeth-palota, 1985. nov. 22-én

Robert Runcie
canterburyi érsek

Willebrands kardinális válasza

Főtisztelendő és Kegyelmes
Dr. Róbert Runcie canterburyi Érsek Úrnak

Kegyelmes Uram!

Őszintén köszönöm 1985. nov. 22-én írt levelét a nők pappá szenteléséről. Különösen is hálás vagyok, hogy oly világosan fejtette ki azokat az okokat, amelyek miatt az Anglikán Közösség egyes tartományai igazoltnak tartják a nők pappá szentelését. Látom, hogy levele komoly megfontolás valamint az Anglikán Közösség prímásaival folytatott tárgyalások gyümölcse. Az a tény, hogy ilyen komolyan kezelték a kérdést, jól kifejezi, mekkora bizalom uralkodik közöttünk, s mennyit haladtunk már az anglikánok és római katolikusok közötti szakadás áthidalásában. Azok számára pedig, akiknek folytatniuk kell közösségeik párbeszédét, különösképpen is fontos, hogy megértsék, milyen teológiai okok miatt tartják jogosnak, sőt szükségesnek az Anglikán Közösség egyes tagjai a nők pappá szentelését. Hasonlóképpen fontos, hogy ki legyen fejtve a katolikus egyház felfogása is azokról az elvekről és érvekről, amelyeket levelében közölt.

Nem célom, hogy kimerítő vizsgálat alá vessek minden kérdést, amit ez a probléma fölvet. Egyetértek, hogy a nők szentelésének kérdése nem hiányozhat a második Nemzetközi Anglikán—Római Katolikus Bizottság napirendjéről, amelynek feladata, hogy mindazt megvizsgálja, ami szolgálati papságunk kölcsönös elismerésében akadályt jelenthet. Ilyen keretben és szemszögből én is ügyelni fogok arra, hogy legyen folytatása a kérdés tanulmányozásának.

Levelében hangsúlyozott néhány pontra kívánok reflektálni. Mindenekelőtt arra, amelyiket levele végén említ. Azt írja, nincs meggyőződve arról, hogy az anglikánok továbbra is szenteljenek nőket pappá, „amíg nem alakul ki közös vélemény egyházainkban". Ez a megjegyzés — véleményem szerint — komoly

teológiai távlatokat nyit fel a kérdésben. A katolikus és az ortodox egyházban — változatlan hagyomány szerint — csak férfiakat szentelnek pappá és püspökké. 1976-ban a Hittani Kongregáció, Inter Insigniores nyilatkozatában világosan kimondja, hogy „a katolikus egyház nem érzi feljogosítva magát arra, hogy engedélyezze a nők pappá szentelését". A nyilatkozat főként a hagyományra hivatkozik. A katolikus és az ortodox egyház ugyanis irányelvnek tartja Krisztus és az apostolok eljárásmódját, amitől nem térhet el. Az egyházi gyakorlat, hogy csak férfiakat szentel pappá, hűség — a Szentlélek vezetése alatt — ahhoz, amit Krisztus cselekedett. Ebben a nyilatkozatban, valamint az azt megelőző s témánkra vonatkozó, VI. Pál és Coggan érsek közötti levélváltásban kell a katolikusoknak keresni az útmutatást.

Azok, akik az Anglikán Közösségben ellenzik a nők pappá szentelését, arra hivatkoznak, hogy — mivel a katolikus közösség részét alkotják — nem szakíthatnak ily döntő módon a hagyománnyal, függetlenül a római katolikus és az ortodox egyháztól. Ebben a kérdésben nem követhet egyéni utakat az Anglikán Közösség, s nem távolodhat el az általános Egyház gyakorlatától. A katolikus egyház komolyan veszi az eddig elért eredményeket, amelyek a hit és szentségi élet teljes közösségét célozzák. Legyen alapvető gondunk, hogy egyre nagyobb egységet érjünk el; Őszintén be kell azonban vallanunk, hogy a nők pappá szentelése nem mélyíti el, hanem gyengíti a már kiépülő egységet. A nők pappá szentelésének ugyanis igen komoly következményei vannak az egyháztanra.

Igen jelentős az a megjegyzése, miszerint az Anglikán Közösség tartományai, amelyek nőket szenteltek pappá, csak azért jártak el így, mert komoly teológiai meggyőződés vezette őket. Ebben a kijelentésben világosan látok egy igen pozitív megállapítást. Tartanunk kell ugyanis, hogy teológiai problémával állunk szembe, ami nem oldható meg szociológiai vagy kulturális motívumokkal. Egész más lapra tartozik tehát az a kérdés, vajon joguk van-e a nőknek olyasmit gyakorolni, amit évszázadokon keresztül nem tehettek. Ez nem kapcsolható egybe a nők pappá szentelésének problémájával. Témánk keretét a szentségek teológiája és az egyház hagyományai szabják meg. Remélem, hogy magyarázatom rávilágít erre a szempontra.

Sokat gondolkoztam azokon a teológiai érveken, amelyeket felsorakoztat a nők pappá szentelése mellett. Amint már mondottam, nem tárgyalhatom a kérdést minden részletében, csak azt szeretném közölni, miért nem tekinthetem ezeket az érveket kielégítőknek.

Ha jól értettem, érvelésének a magva a következő: Krisztus a főpapunk. Az emberi természet, amit megváltásunkért magára vállalt, magába foglalja a férfiakat éppúgy, mint a nőket. Más szóval: emberségét átfogóan kell értenünk, mert csak így élvezheti az egész emberi nem a megváltás gyümölcseit. Akik papi küldetést kaptak az egyházban, kettős képviseletet töltenek be: nemcsak az egész egyház testének papi természetét képviselik, hanem sajátos szentségi kapcsolatban állnak a feltámadt Krisztussal. Főként az Eucharisztiá-

ban képviselik Krisztust. Minthogy az ő embersége egyként magába zárja a férfit és a nőt, ez tökéletesebben jut kifejezésre, ha egyházi képviselői között egyaránt találhatunk férfiakat és nőket. Első megjegyzésem az érvelés nyelvezetére vonatkozik: a papságról és a szentségekről beszél. Ezzel is kiemeli, hogy a kérdés a nők szentségi pappá szentelése körül forog. Fontos felfigyelni erre a pontra, mert így lesz világossá, hogy ez a vita csak azok között a keresztények között helytálló, akik vallják, hogy a szolgálati pápság hivatalában külön szentség által részesedünk.

Közösségeink számára a Nemzetközi Anglikán—Római Katolikus Bizottság „Végső jelentése" képezi a jelen levélváltás alapját. Ezen bizottság szerint ugyanis lényegében ugyanazt valljuk a szolgálati papságról. Olyan problémáról tárgyalunk tehát, amely érinti a papi szolgálat szentségi természetére vonatkozó további egyetértést.

Ebben a pillanatban is úgy írom ezt a levelet, mint aki meg van győződve arról, hogy a papi szolgálat szentségi volta része az Egyház hitének. Amikor tehát a nők pappá szenteléséről tárgyalunk, világossá válik, hogy a kérdés: kit lehet s kit nem pappá szentelni, nem szakítható ki a szentségtan megfelelő teológiai és egyháztani összefüggéséből. Az Egyház teljességét, lényegét érintő szempont az a gyakorlat, hogy csak férfiakat szentel pappá. A papok szolgálatában és szolgálata által jelenítődik meg az az áldozat, amit Krisztus egyszer s mindenkorra végbevitt. Reális folytonosság áll tehát fönn Krisztus megváltó műve és azok papi szolgálata között, akik a püspökök illetve munkatársaikként a presbiterek rendjéhez tartoznak.

Örömmel látom, hogy a nők pappá szentelése mellett felhozott érvek olyan személyektől származnak, akik mély hittel vallják a felszentelt papság jelentőségét üdvrendünkben. Egy pontot azonban komolyan meg kell kérdőjeleznem: helyesen és találóan tükrözik ezek az érvek azt az üdvrendet, úgy ahogy azt az írásokban találjuk és amint azt az Egyház értelmezi s hirdeti? Röviden rá szeretnék mutatni arra, hogy miért vetem fel ezt a kérdést.

A Szentírás a következő képet festi az ember megváltásáról: Istennek hatalma van arra, hogy megváltson, s ebben az ember ingyen, ajándékként részesedik. Az írás gyakran nyúl vissza az asszonyhoz, hogy kinyilatkoztassa, milyen helyet foglal el az emberi nem Isten megváltó tervében. Az Ószövetségben Izrael népe Jahve jegyeseként szerepel. Az Újszövetségben Szent Pál az Egyházról, mint Krisztus jegyeséről beszél. A szenthagyományban az Egyház — erre a női képre és szimbolikára építve — úgy értelmezte magát mint egy testet, amely befogadja Isten szavát, amelynek erejében termékennyé válik. Mária, az Isten anyja, Isten szavára adott válaszában típusa az egyháznak. Krisztus pedig a test Feje. A Fej által nyeri el megváltását az egész test. Pontosan ebben a távlatban értendő a szolgálati papság képviselő szerepe.

Krisztus magára öltötte az emberi természetet, hogy az egész emberiséget megváltsa. De ahogy az „Inter Insigniores" nyilatkozat mondja „nem hanyagolható el az a tény, hogy Krisztus férfi". Férfiúsága lényeges elem az üdvrend-

ben; ezt nyilatkoztatja ki a Szentírás s ezt állapította meg az Egyház. Az a tény, hogy csak férfiakat szenteltek pappá ebben a bensőséges összefüggésben értelmezendő, amely a megváltó Krisztust köti össze azokkal, akik — egyedüli módon — együttműködnek vele megváltói munkájában. A pap Krisztust jelképezi a testéhez, Egyházához való megváltó kapcsolatában. Vagyis mindenekelőtt nem Isten egész népének általános papságát jelképezi. Bármennyire méltatlan is a pap, in persona Christi (Krisztus személyében) jár el. Krisztus megváltó áldozata a papok szolgálatában és szolgálata által jelenítődik meg, mint szentségi valóság a világban. Az emberek pappá szentelése pontosan abból az összefüggésből meríti erejét és fontosságát, amit az Egyház tapasztal saját identitásáról, Jézus Krisztus személyének hatalmáról és jelentőségéről, s azoknak szimbolikus, szemléltető szerepéről, akik őt képviselik az Eucharisztiában.

Mindezzel azt szeretném hangsúlyozni, hogy az Ön által közölt érvek nem igazolják a nők pappá szentelésével járó gyökeres újítást, nem vesznek figyelembe számos, a kérdéssel kapcsolatos teológiai problémát. Kísérjük tehát éber figyelemmel azokat a következményeket, melyeket ez a gyakorlat jelenleg magával hoz. Érthető, hogy ez a téma továbbra is vita tárgyát képezi. Az anglikán—római katolikus párbeszédben pedig mindenekelőtt azt kell megvizsgálni, miként érinti a teljes egységre való törekvést az a tény, hogy az Anglikán Közösség egyes részeiben nőket szentelnek pappá.

Nem kételkedhetünk, hogy Isten kegyelmével és sugallatával — akinek útjai nem a mi útjaink, s akinek gondolatai nem a mi gondolataink — ezek a döntések az egységet szolgálják, amelyért Krisztus imádkozott.

Tisztelet- és szeretetteljes üdvözlettel Urunk Jézus Krisztusban
Vatikán, 1986. június 17.

Jan Willebrands
az Egységtitkárság elnöke

A MÁRIA-ÉVRE

Krisztusban kedves Testvérek!

A Mária-tisztelet mindig jelentős helyet foglalt el az Egyház életében, s ma is ilyent tölt be. Sok katolikus hívő az Ő személyén keresztül találja meg a hit melegét és védő szeretetét. Mások a feltámadt Úrba vetett reménységüket Máriával élik át, aki megtalálta végső kiteljesedését. A fájdalmak anyja vigaszt nyújt nekik a nehéz órákban. Vannak azonban olyan keresztények is, akiknél — bár törekszenek mélyebb lelki életre — nehézségek merülnek fel a Mária-tisztelettel kapcsolatban. Főleg hozzájuk fordulunk jelen sorainkkal. Arra szeretnénk rámutatni, hogy miképpen juthatnak közelebb Krisztushoz a Mária-

tisztelet révén. De megfontolásaink azoknak is hasznosak lehetnek, akiknek sokat mond a Mária-tisztelet.

A nehézségek nagyon különbözőek. Íme, néhány példa:

Főként a fiatal keresztények közül sokan teljesen Krisztusra irányítják tekintetüket, és mély kapcsolatot építenek ki vele. Szeretik a Szentírást és törekednek arra, hogy átelmélkedjék azt, s komolyan vegyék üzenetét. Ilyenkor támadhat az a benyomásuk, mintha a Mária-tisztelet eltéríthetné őket a lényegre irányuló igyekezetüktől. Mindenekelőtt olyan hívőkre jellemző ez a magatartás, akik kapcsolatot tartanak fenn más keresztény felekezetekkel.

Sok embert kemény próbára tesz ez a mai élet, s éppen ezeknek a létkérdéseknek a megoldására keresi a hit válaszát. Úgy tűnik, ezen a téren a Mária-tisztelet nem sok segítséget nyújt.

Vannak olyanok is, akik csak a Mária-tisztelet egyes formáival szemben éreznek ellenszenvet, ezért más irányba keresik a hit megtapasztalását.

Mi, püspökök, komolyan vesszük ezeket, s a hasonló nehézségeket, és a Mária-évben néhány gondolatot szeretnénk kifejteni; mindenekelőtt azt, hogy mit is jelenthet Mária alakja közös hitünk útján.

1. Mária viszonya az Isten szavához és Krisztushoz

Örvendetes tény, hogy ma számos keresztény — főként a fiatalabb nemzedék — keres mély kapcsolatot Krisztussal. Ezért foglalkoznak rendszeresen és komolyan a Bibliával, és az elmélkedés különböző formáival elmélyítik maguk számára Isten szavát.

Teljesen igaz: Vallásos életünk központját a Krisztushoz való személyes kapcsolatunknak kell alkotnia, amit Isten szavának átelmélkedése ültet át mindennapi életünkbe. A Mária-tisztelet és a rá vetett tekintet azonban semmiképpen sem akadályoz ebben a törekvésben. Ellenkezőleg: Az írások szerint Mária otthonosan mozgott az Ószövetségben, s a bibliai szöveg mély átelmélkedése képesítette őt arra, hogy imáit nagyon is személyes formába öltöztesse. Gondoljunk csak Istent dicsérő himnuszára, a Magnificatra Erzsébetnél tett látogatásakor. Azt is jól tudjuk, hogy Mária mélyen szívébe véste s imádságosan forgatta elméjében mind Krisztus szavait, mind pedig azokat, amiket Fiáról mondottak. Mint Jézus anyja, sajátos viszonyban állt vele. Az a pár szó, amit az írás Máriáról ránk hagyományozott, jól mutatja, milyen közvetlen és személyes kapcsolatban állt Krisztussal. Ez az oka annak, hogy ha mi Máriával és p é l d á j á v a l foglalkozunk, eljutunk a Szentírás mélyebb megértéséig, és Krisztushoz való viszonyunk is egyre személyesebbé válik.

2. Szorongató életproblémák és Mária

Mindannyian tapasztaljuk, milyen súlyos életproblémák fenyegetnek bennünket és embertársainkat. Személyes kérdések merülnek fel; házassági, csa-

ládi, nevelési és hivatásbeli nehézségek szorongatnak. Ezeken túlmenően azonban világszerte tapasztalhatjuk az éhinség, a béke, az igazságosság és a környezetszennyeződés súlyos problémáit.

Érthető tehát, hogy sok keresztény azokkal az igazságokkal foglalkozik, amelyek ezeket az életproblémákat helyezik előtérbe. Ebből azonban természetszerűen születhet meg az úgynevezett „válogatós kereszténység": kortársaink közül sokan s előszeretettel a hitnek csak azokat a pontjait válogatják ki, amelyek számukra hasznosnak mutatkoznak.

Az ilyen „válogatós kereszténység" azonban nem megoldás. A szorongató életproblémákkal csak akkor birkózunk meg eredményesen, ha figyelembe vesszük az egész igazságot, ha igent mondunk Krisztus teljes követésére. Mária pontosan így járt el. Igent mondott az örömre, de a szenvedésre, a keresztre is. A csalódásokat is elviselte, amelyekkel az ő hite is találkozott. Tudta, hogy Isten segítő ereje akkor is mellette áll, amikor megtapasztalta saját korlátait s képtelenségét a segítségre, mint például Fiának keresztútján és kereszthalálakor. Elsőnek tett tehát tanúságot Jézus önátadó szeretetéről. Ezért Mária megért minket, amikor szorongató életproblémák súlya alatt görnyedünk és szenvedélyesen törekszünk megoldásukra. Mivel tapasztalatból ismeri fájdalmainkat, közbenjárónk és segítőnk lehet.

3. Mária-tisztelet és lelki nyitottság

Jól ismerjük a buzgó Mária-tisztelet hagyományos formáit, amelyek szívünket s lelkünket szólaltatják s indítják meg. Megállapíthatjuk, hogy sok jó születik általuk. Számosan éppen ezek segítségével találnak erőt arra, hogy hősiesen viseljék el nehéz sorsukat, és jót cselekedjenek.

Az is világos, hogy égetően sürgős megoldást találni mind személyes életünk, mind pedig a világ szorongató problémáira. A megoldás azonban csak akkor születhet meg, ha személyesen hisszük, hogy a kegyelem működik mindennapi életünkben, s ugyanakkor teljesen bevetjük képességeinket és lehetőségeinket. Ezért oly örvendetes a megállapítás, hogy sok mai keresztény vágyódik a hit megtapasztalására valamint a megtapasztalt hit szerinti életvitelre. Éppen ebben a törekvésben példakép Mária. Bensejében küzdve igent mondott Isten váratlanul közölt tervére, arra, hogy szűzként lesz a Megváltó anyja. Mária úgy mutatkozik be, mint aki nyitva áll az új és váratlan elfogadására. Magatartását mi is követhetjük napi életünkben.

— Így például Mária nyíltságára gondolhatunk, amikor az „Üdvöz légy, Mária" szavait figyelmesen imádkozzuk. Ez az imádság ugyanis arra szólít fel, hogy készen álljunk Isten és az ember szolgálatára, hogy igent mondjunk az élet váratlan eseményeire, s ne térjünk ki előlük. Így Mária bizonytalan jövőnkben erőforrás lehet.

— A reggeli, déli és esti harangszó is felhívás, hogy naponta igennel feleljünk Istennek. Emlékeztet, hogy az „Angyali üdvözlet" szavaival mi is mondjuk: „legyen az Ő igéje szerint". Gyönyörű lenne, ha mindannyian — főleg a fiatalok és a családok — ebben a Mária-évben újra felfedeznék és értékelnék ennek az imának éltető készségét.

— Még mélyebbre vezet bennünket ebben a magatartásban a rózsafüzér, amelyben Máriával együtt szemléljük és tesszük magunkévá Jézus egész életútját.

— A Mária-kegyhelyekhez vezető zarándoklatok is arra késztetnek, hogy útnak induljunk és életünket Isten előtt ismét átgondoljuk. Az ilyen zarándoklatokkal egybekötött személyes gyónás külön kifejezheti, hogy Jézus megbocsátó szeretetének erejéből új életet akarunk kezdeni.

Kedves Testvérek!

Láthatjuk, hogy azok a nehézségek, amelyeket egyesek a Mária-tisztelettel kapcsolatban éreznek, nem igazi okok arra, hogy elforduljunk a Szűzanyától. Ellenkezőleg, Mária élete, példája és közbenjárása segít abban, hogy hitünk útján még személyesebb kapcsolatba kerüljünk Istennel.

A svájci püspökök

VILÁGIAK SZENTTÉ- ÉS BOLDOGGÁAVATÁSA A PÜSPÖKI SZINÓDUSON

1987 októberében a világiakkal foglalkozó püspöki szinódus időszakában a Szentatya összesen 20 személyt avatott szentté és boldoggá; közülük tizenegyen világiak. Az októberi vasárnapok tehát az ünnepélyes pápai szertartások jegyében zajlottak, és e szentmisék fényét tovább emelte az egyház püspökeinek részvétele, akik a világ minden táját képviselték a feledhetetlen liturgiákon.

A sort október 4-én a Szent Péter-bazilikában három szentéletű világi boldoggáavatása nyitotta meg.

Marcel Callo francia munkás, valamint két olasz leány: Antonia Mesina és Pierina Morosini élettörténete meglepő hasonlóságot mutat. Mindhárman e század gyermekei, mindhárman fiatalon pusztultak el, mindhárman vértanú halált haltak.

Marcel Callo (l. Szolgálat, 35. sz.) 1921-ben született Rennes-ben és 24 éves korában, 1945-ben a mauthauseni koncentrációs tábor poklában, tüdőgyulladás, éhezés és a kegyetlen bánásmód következtében halt meg. Callo mint nyomdász és mint a Keresztény Munkásifjúság (JOC) tagja társai körében végzett apostolkodásával váltotta ki a Gestapo haragját, ezért előbb munkaszolgálatra majd pedig Mauthausenbe deportálták. A fogság idején támasza, bátorítója volt társainak, hősiesen tanúskodva hitéről.

A két olasz leánykát, a szardíniai Antonia Masinát és a bergamói Pierina Morosinit úgy emlegetik, mint két újabb Goretti Máriát, mivel ők is szüzességüket védelmezve vállalták a vértanú halálát. Antoniát, aki jósága, szerénysége, áldozatkészsége miatt édesanyja szemefénye volt, 1935-ben, alig 16 évesen egy falubelije rőzsegyűjtés közben támadta meg, és egy kődarabbal halálra ütlegelte.

Pierinának 1957-ben, 25 éves korában jutott ugyanez a sors osztályrészül. Pierina a Katolikus Akcióban buzgólkodott, és mint szövőnő azon fáradozott, hogy társainak elvigye a krisztusi örömhírt. Elsősorban szelídségével, jóságával és segítőkészségével tanúskodott hitéről. 1947-ben részt vett Rómában Goretti Mária boldoggáavatásán, és — mintegy megérezve saját sorsát — kifejezte azon vágyát, hogy őreá szeretne hasonlítani.

Mivel mindhárom boldoggáavatott e század szülötte, az ünnepélyes szertartáson jelen voltak a még élő hozzátartozók és tisztelők: Marcel Callonak pap-testvére és a JOC népes képviselete. Antonia Mesina testvérei és kedves barátnője, meggyilkolásának szemtanúja, valamint Pierina Morosini 77 eszten-

dős édesanyja és 8 testvére. A Szentatya homíliájában többek között ezekkel a szavakkal méltatta a három fiatal vértanú alakját, akik — mint mondotta — sajátságos üzenettel fordulnak a szinódus résztvevőihez: „Tanúságtételük arra ösztönöz, hogy megújult figyelemmel gondoljuk át a világiaknak az egyházban betöltött szerepét ... Élettörténetük arra emlékeztet, hogy valamennyiünk sajátos hivatásán túl van egy mindenki számára közös hivatás, ez pedig nem más, mint az életszentségre szóló egyetemes meghívás. És ez minden más hivatás fölött áll."

Október második vasárnapján, 11-én, II. János Pál pápa a Szent Péter-bazilikában a szinódusi atyákkal ünnepélyes szentmisével emlékezett meg a II. Vatikáni Zsinat megnyitásának 25. évfordulójáról. A harmadik októberi vasárnapon pedig, amelyet az egyház a missziók világnapjának szentel, a pápa szentté avatott 16 vértanút, akik az evangelizálás ügyéért adták életüket. A 16 nagaszaki vértanú távoli világrészt és távolabbi történelmi időszakot, a 17. század elejét képviseli. Bár mindannyian Japánban szenvedtek vértanúságot, életüket szoros szálak fűzik a domonkos rend 1587-ben, a Fülöp-szigeteken alapított Szent Rózsafüzér missziós provinciájához. Ez a magyarázata annak, hogy II. János Pál pápa Manilában avatta őket boldoggá 1981-ben. Ez volt az első boldoggáavatás a történelemben, amely nem Rómában történt. A 16 új szent közül 9 japán, 4 spanyol, 1 olasz, egy francia és egy fülöp-szigeteki. Életállapotuk szerint 9 domonkos pap, 2 domonkos munkatárs, 2 domonkos harmadrendi nő, 3 más világi hívő.

Soroljuk fel legalább a 16 vértanú nevét, akik iszonyatos, napokig tartó kínzásokat vállalva tanúskodtak krisztushitükről: Domingo Ibanez de Erquicia, Szentlélekről nevezett Lucas Alonzo, Antonio Gonzalez, Miguel de Aozaraza, Kyushei Tomonaga, Hioij Hishi, Schiwozuka, Giacinto Ansalone, Giullaume Courtet, Kohioye Mátyás, Shoyemon Ferenc, Omurai Mária, Nagaszaki Magdolna, Kyotói Lázár, Kurobioye Mihály és végül Ruiz Lőrinc, akit — mivel édesanyja fülöp-szegeteki és itt élte le élete jórészét — mostantól kezdve a Fülöp-szigetek első szentjeként tisztelnek. Ruiz élete lényegében emlékeztet a többi vértanúéra is. A kegyetlen keresztényüldözés ellenére egy spanyol domonkos atyával ment Manilából Japánba, hogy ott a szenvedő és megfélemlített hittársak vigasza legyen. Rövidesen lefogják és rettenetes kínzásokkal vetnek véget életének. Letartóztatása után mondta, hogy ezerszer is életét adná Krisztusért.

Az ünnepélyes pápai misén, a verőfényben úszó Szent Péter téren több mint 30 ezer hívő vett részt, köztük a fülöp-szigeteki népes csoport. A Szentatya homíliájában a missziós elkötelezettség mindenkori jelentőségét és sürgősségét állította előtérbe, miközben méltatta a 16 szent vértanú tettének fontosságát, akik a krisztusi parancsot végső következményéig vállalták: „Menjetek és tegyetek tanítványommá minden népet." A köztük levő világiak is hozzájárultak ahhoz, hogy a hit eljusson a föld végső határáig, szerepük tehát rendkívül fontos az evangelizációban. A pápa még hangsúlyozta, hogy az új

szentek tanúságtétele ma is időszerű és az egész Egyháznak szól: Bár meghalni a hitért keveseknek járó ajándék, de a meghívás, hogy a hitért éljünk, minden kereszténynek szól.

Október vége felé, amikor a világiakkal foglalkozó püspöki szinódus már a megbeszélések összegezésére irányította a figyelmét, az egyház szentjeinek serege egy világi szenttel gazdagodott: Giuseppe Moscatival (l. Szolgálat, 29. sz.).

II. János Pál pápa lenyűgöző szertartás keretében avatta szentté október 25-én az 1930-ban, 47 éves korában elhunyt kórházi főorvost, egyetemi tanárt, nemzetközi hírű szaktekintélyt, akit már életében a szegények szent orvosaként tiszteltek Nápolyban és környékén. A szenttéavatási szertartáson, amelyet az olasz televízió is közvetített, több mint 50 ezer hívő vett részt, főként az új szent szűkebb hazájából. De jelen volt az olasz kormány küldöttsége, az egészségügy világszervezetének képviselete és a betegek hosszú sora, akiket a Szentatya a szertartás után egyenként megáldott és megvigasztalt. A szentéletű orvos dicsőítése egyaránt szól a betegeknek, a szenvedőknek és az egészségügyben tevékenykedő minden személynek, főként az orvosoknak. Arra emlékezteti őket, hogy hivatásuk mindig csak az élet szolgálata lehet, nem pedig merénylet az élet ellen, különösen olyan védtelenek ellen, mint a magzatok, vagy a gyógyíthatatlan betegek.

Giuseppe Moscatiban az Egyház az irgalmas szeretet szentjét tiszteli.

Ipacs Katalin

ELMÉLKEDÉS A FELOLVASÓKRÓL

A lektoravatás, a felolvasói megbízatás lépcső a papsághoz vezető úton, jóllehet általában világiakra ruházott tisztség. Aki pap akar lenni, annak előbb mint laikusnak, Isten népe tagjának kell kiállania a próbát. Csak azután lehet kiválasztani a népből és Isten népének papi szolgálatára rendelni, miután komolyan töltötte be világi szolgálatát.

A felolvasó tisztsége, a lektorátus ilyen világi szolgálat. Aki tehát pap akar lenni, az előbb legyen lektor, vagyis olyan valaki, aki Isten szavát felolvassa. A lektorátus azonban többet kíván, mint jártasságot az olvasás művészetében. Sajátos kapcsolatot kíván Isten szavával. Elmélkedjünk röviden az Ő szavához való viszonyunkról.

A szertartás, amellyel valaki megkapja a felolvasói megbízatást, igen egyszerű. A püspök a jelölt kezébe adja a Lectionariumot, a liturgikus olvasmányok könyvét a következő szavak kíséretében: „Vedd a könyvek könyvét a Szentírást, hirdesd hűségesen Isten igéjét, hogy életté váljék az emberek szívében."

Ha gazdagabb szertartással szeretnénk érzékeltetni, mi is a lektorátus, három cselekményt fűzhetnénk hozzá. Felsorolásukkor azonban azonnal láthat-

juk, hogy gyakorlatilag szinte lehetetlen bevezetni a liturgiába. Ezek ugyanis a következők: 1. A jelölt ajkát égő parázzsal érinteni; 2. Megetetni vele egy könyvtekercset; 3. Megitatni vele egy pohár bort. (Ez utóbbi a legkellemesebb!)

Az első kiegészítő rítus: az ajkat parázzsal érinteni. Izajás könyvének 6. fejezete látomást ír le. Isten fölsége annyira lenyűgözi a prófétát, hogy felkiált: „Jaj nekem, végem van, mert tisztátalan ajkú ember vagyok. . . . Akkor az egyik szeráf odarepült hozzám, a kezében izzó parazsat tartott, amelyet csípővassal az oltárról vett. Megérintette vele az ajkamat és így szólt: ‚Nos, azáltal, hogy ez megérintette ajkadat, eltűnt gonoszságod és bocsánatot nyert a bűnöd" (Iz 6,5-7). Evvel a próféta már kész, hogy küldetését gyakorolhassa. Hirdetnie kell a népnek: „Hallván halljatok, de ne értsetek, látván lássatok, de ne fogjátok föl" (uo. 9). Izajás csak akkor képes Isten szavát szájával hirdetni, ha ajkát megtisztították.

Miként járunk el mi Isten szavával? Nézzük meg, miként bánunk magával a Könyvvel, a Bibliával? Micsoda érték volt ez az embereknek évszázadokon át! Mekkora tisztelettel másolták, mily gazdagon festették kezdőbetűit! Életre szóló munkát jelentett egy kolostori cellának! A fénymásoló gépek korában elvesztettük érzékünket az írott szó rendkívüli értéke iránt. Ma bőven találunk Bibliát, s a nagy kínálat értékvesztést eredményez. Szinte idegennek tűnik, amikor olyan országról hallunk, ahol a Szentírás ma is ritka, mert tiltva van. Ilyen helyeken még manapság is megtörténik, hogy egyetlen szentírási mondat, mit avval a szándékkal közöltek, hogy nevetségessé tegyék, megtéréshez vezet. Nem kellene ezen elgondolkodnunk? Olyan tisztelettel ütjük fel Szentírásunkat, mint amilyennel azok veszik kézbe a gyűrött lapokat, akikhez csak kézzel írva juthat el Szent Pál egyik vagy másik levele? Liturgiánk még ismeri ezt a megbecsülést. A legmélyebb tisztelettel illeti az evangéliumos könyvet: gyertyákkal, tömjénfüsttel, csókkal, vagyis ugyanazzal a méltósággal veszi körül, mint az oltárt, a kenyér asztalát. Az azonban eléggé jellemző, hogy milyen esetlenül kezeljük a Lectionariumot, miután bevégeztük az olvasást. A legrosszabb esetben a könyvek könyvét valamelyik székre tesszük, s az egyik koncelebráns egyszerűen ráül. Ez a bizonytalanság jól tükrözi, miként is bánunk mi Isten szavával. Milyen könnyelműen vesszük ajkunkra, milyen gyorsan ragadjuk magunkhoz! Az a fontos, hogy szava egyezzék felfogásunkkal. Értelmezésem a szükségletnek megfelelően nyesi meg. Nem fekszik keresztbe a torkomon. Amikor pedig fojtogatnia kellene, csak úgy folyik ki a számból. Nem az Isten szava uralkodik rajtam, hanem az én felfogásom őrajta. Azt hisszük, hogy mi ítélkezhetünk szava fölött: „Ennek mégsem az lehet a jelentése! Számunkra ez már nem érvényes!" stb.

Pedig az Isten szavának kellene rajtunk ítélkeznie, s akkor nem tartoznánk azok közé, akik hallanak s mégsem értenek. Őriznem kell tudatomban, hogy Isten szava nagyobb nálam, s mindig tudnom kell, hogy nagy a távolság a kö-

zött, amit olvasok, s a között, ami vagyok. Ontológiai, létbeli különbség választ el attól, amit olvasok, s aminek — az olvasás alapján — lennem kellene. Ne akarjam eltussolni ezt a feszültséget, hanem tudatosuljon bennem minden egyes alkalommal, amikor mondom: „Ez az Isten igéje." Szava, amit olvasok, nagyobb nálam, s az ítélkezik felettem. A Biblia olvasásának tulajdonképpen végtelenül alázatossá kellene tennie bennünket. Az égő parázs rítusa arra emlékeztethet, hogy tisztátalan ajkú emberek vagyunk, méltatlanok, hogy Isten szavát szánkba vegyük. A felolvasással túlságosan tele tömjük szánkat Isten szavával, s mégis felolvashatjuk, mivel Isten ezzel bízott meg.

A második kiegészítő szertartás egy könyvtekercset etet meg velünk. Isten így szólt Ezekielhez: „‚Emberfia, hallgass arra, amit majd mondok neked, ne légy lázadozó, mint ez a lázongó nemzedék. Nyisd ki a szád, és edd meg, amit adok neked.' Akkor láttam, hogy egy kéz nyúlt felém, és lám, egy könyvtekercs volt benne. Kigöngyölte előttem és kívül is, belül is tele volt írva. Ez volt ráírva: ‚Siralom, panasz és jajszó.' Így szólt hozzám: ‚Emberfia, amit itt találsz, azt edd meg, edd meg ezt a tekercset és menj, szólj Izrael házához.' Kinyitottam a számat, s megetette velem a tekercset, és azt mondta nekem: ‚Emberfia, gyomrod emésszе meg, és egész belső részed teljen el ezzel a tekerccsel, amit adok neked.' Megettem és olyan édes volt a számban, mint a méz" (Ez 2,8-3,3).

Az ige, amit olvasnunk kell, gyakran kényelmetlen: siralom, panasz és jajszó áll a könyvtekercsen. Fulladozunk tőle, a szavak majdnem a torkunkon akadnak. Keserű ízük van. Csak akkor válnak olyan édessé mint a méz, ha jól és lassan megrágjuk. Áll ez magára az olvasásra is. Sokszor mi papok is készületlenül járulunk az Úr szavához. Csupán felolvassuk, anélkül, hogy előbb elmélyedtünk volna benne. Megfeledkezünk arról, — s itt én is verem a mellemet — hogy legalább egyszer nyugodtan át kellene olvasnunk a szentleckét és az evangéliumot, mielőtt felolvasnánk az istentiszteleten. Csak az adhatja elő helyesen, aki egyszer már átrágta magát rajta. Száraz és rideg szövegek csak így válnak omlóssá, édessé, mint a méz. Az olvasó ne csak szemével irányítsa szájába a szavakat, hanem melegítse át őket szíve transzformátorával! Nem erre figyelmeztet az evangélium előtti kézmozdulat? Szavunknak ugyanis nemcsak mások fülébe, hanem szívébe kell hatolnia. De ha csak a szánk szól a mások füléhez, a szó külső csengés marad: hangfal választja el az olvasót a hallgatótól. Isten szavát csak akkor közvetíthetjük érthető módon, ha előbb megértettük azt. Szívünkbe kell bezárnunk, hogy mások szívébe is behatolhasson. Szavát egészen magamévá kell tennem, hogy másoknak továbbadhassam. „Érted, amit olvasol?" — kérdezte Fülöp az etiópiai udvari tiszttől (ApCsel 8,31). Vagyis mielőtt hirdetnénk, meg kell értenünk. Ez pedig mindenekelőtt azt kívánja, hogy szánkban forgassuk meg, s rágjuk. Mert Isten szava nem mindig szájunk íze szerint való. Nem foghíjasok számára készült pempő. Csak az fedezi fel ízét, aki időt és erőt szentel neki, újra és újra meghallgatja, szívében is megforgatja, akárcsak Mária. A könyvtekercset megenni

azt jelenti, hogy nemcsak kezünkben tartjuk, hanem Isten szavát magunkévá tesszük. Vagyis Isten szava lesz a táplálékunk, mert „nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden tanítással is, amely az Isten szájából származik" (Mt 4,4).

Az írás szavait ismételgetnünk kell. Hónapokat tölthetünk egyetlen mondattal, hogy minden árnyalatát felfedezhessük: minden keserűségét és édességét. Az egzegézis, a Szentírás magyarázat kétezer év alatt nem tudta kimeríteni a Bibliát! Ha egy szót keserűnek találok, az azt jelenti, hogy azzal még nem dolgoztam eleget. Vannak szavak és helyek, amelyek nem illenek felfogásomba, zavarnak, fájdalmat okoznak. Úgy érzem, mintha idegen, távoli, megfoghatatlan és felfoghatatlan Isten szólna hozzám rajtuk keresztül. Csak akkor veszítik el az ilyen szavak keserű mellékízüket, ha belátom és elfogadom, hogy a megfoghatatlan Isten előtt tulajdonképpen el kell némulnom. Csak annak válik édessé az „idegen Isten idegen szava", aki teljesen átengedi magát az ő akaratának és kinyilatkoztatásának.

Mindnyájunk szókincsében van néhány ilyen szentírási szó. Először érthetetleneknek és keserűeknek tűntek, de egy adott helyzetben édesekké váltak, mint a méz. Szó-kincsek, értékes gyöngyök, mivel igen keserű helyzetben nyújtottak vigaszt. Éheznünk kell, hogy ízlelhessük a szót, amikor felkínálja. Ahogy Jeremiás mondja: „Ha szavaid elém kerültek, csak úgy nyeltem őket; kedvem telt szavadban és öröme szívemnek" (Jer 15,16).

A harmadik szertartás egy telt pohár kiürítése. Jeremiásnál olvashatjuk: „Olyan vagyok, mint a részeg, mint a bortól mámoros ember, az Úr miatt és szent szavai miatt" (Jer 23,9). A lektornak olyan embernek kell lennie, aki itta Isten borát. Igen, az Isten szava úgy jár át minket, mint a tűz és a bor, — olvassuk a liturgiában. Aki megiszik egy pohár bort, érzi hatását: bensejét áthatja, kellemes jóleső érzést vált ki, melegít, arcunkat pír lepi el, élet és jókedv pezsdül ereinkben. Isten szavának így kellene belénk hatolnia és hatását kifejtenie. Legtöbbször azonban csak úgy élünk vele, mintha pusztán csak egy pohár vizet ittunk volna: ízetlen és szagtalan, egyhangú és hatástalan. Tűz és lelkesedés nélkül olvassuk fel Isten szavát. Jeremiás prófétánál olvashatjuk a következő mondatot is: „Nézd, tűzzé változtatom szádban a szavaimat" (Jer 5,14). Bárcsak égne bennünk szava! Amikor Jeremiás úgy érzi, hogy nem bírja tovább, mivel Isten szava csak gúnyt és alázatot hoz rá, éppen ezért elfordulni készül tőle, akkor ezt írja: „De ilyenkor mintha tűz gyúlt volna szívemben, és átjárta minden csontomat. S ha megfeszítettem erőmet, hogy ellenálljak: belefáradtam és nem tudtam elviselni" (Jer 20,9). Isten szava tűz és pöröly, amely szétzúzza a sziklát (Jer 23,29). Velőkig hatoló kard; igazság és erő. S mégis, milyen gyakran csak tompa vas kezünkben Istennek ez a kétélű kardja (Zsid 4,12). Se pengése, se ereje, s nincs éle, amivel vágni lehetne.

Érezzük, hogy az írás néhány szava égeti nyelvünket? Van még oldal, amelylyel nem vagyunk teljesen tisztában? Kerülgetjük, próbálgatjuk, s végül mégis-

csak megégeti nyelvünket a forró kása? Van még szó az írásban, amelyik tüskeként szúr minket? Égetik szánkat a szavak, amikor felolvassuk: „Ha valaki követni akar, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét... ossza el a szegények között azt, amije van...?" Uram, szavad nem agyag, hanem tűz, és borként hatol belénk! Úgy kellene felolvasni a Szentírást, mintha meg lennénk részegedve szavaitól! Csak az gyújthat lángra másokat, aki maga is tüzet fogott. Csak az indíthat meg másokat, aki maga is megindult. Ahhoz, hogy Isten szavának tüzét továbbadhassuk, nekünk is égnünk kell. Úgy kell felolvasnunk, mint akiket már átalakított az olvasmány, mint akik az olvasás közben is megváltoznak. Csak az döbbenthet meg mást, aki maga is megdöbbent.

Egy chaszid történet jól szemlélteti, hogyan kell gyakorolnia megbízatását minden lektornak:

Megkértek egy rabbit, mondjon el egy történetet. „Egy történetet úgy kell elmondani — mondotta a rabbi —, hogy magának az elbeszélőnek is hasznára váljék." Majd így folytatta: „A nagyapám béna volt. Egy alkalommal arra kérték, meséljen valamit volt tanítójáról. S ekkor elmondta, hogyan szokott ugrálni és táncolni a szent rabbi ima közben. S miközben mesélte a történetet, úgy magával ragadta az, hogy ő is táncolni, ugrálni kezdett. Ebben az órában meggyógyult. Így kell történeteket elmesélni."

Róma, Collegium Germanicum et Hungaricum, 1988. jan. 16.

Andreas Knapp

A VILÁGEGYHÁZ KÖZEL KERÜLT HOZZÁNK

Érdekes volna feltenni a kérdést: Mire gondolunk mi, gyakorló keresztények, papok, szerzetesek, ha e szót halljuk: VILÁGEGYHÁZ?

Bevallom, ez a fogalom sokáig számomra is eléggé elvont maradt. „Világegyház": A Krisztus alapította emberi közösség, amely a római pápa felelőssége alatt áll és melyet a püspökök s papok vezetnek. Vagy: a keresztények közössége, amely az apostolok óta, több-kevesebb buzgalommal próbálja megvalósítani az Úrtól kapott küldetést: „Menjetek, tegyetek tanítványommá minden népet" (Mt 28,19). Esetleg: Sok-sok hős misszionárius; missziós munka a különféle színű és fejlődésszintű, javarészt nagyon szegény embertestvér között.

Hogy kapott ez a fogalom valóság-töltést nálam, egy hosszú évek óta Ausztriában élő szerzetes nővérnél? Erről szeretnék pár gondolatot közölni. A rend küldetésében különféle feladatokkal voltam megbízva, és ennek keretében tagja lettem a plébániánk egyházközségi tanácsának. Ebben az ima- és munkaközösségben szereztem olyan tapasztalatot, amely segítségével az általános hitvallás „katolikus keresztény Anyaszentegyháza" élő valósággá lett, amely életemet jelentősen befolyásolja. Bár magam soha nem kerülök el misszióba, abban a tudatban élek, hogy bárhol a nagyvilágon Krisztus nagy családjának tagjai vagyunk, és ezért felelősek egymásért. „Ti pedig mindnyájan testvérek vagytok" (Mt 23,8).

Egyházközségi tanácsunk életének leglényegesebb mozzanata a közös ima, minden gyűlés kezdetén hosszan, személyesen. A munkaév pedig 3 napos zárt lelkigyakorlattal kezdődik.

Éppen egy ilyen közös lelkigyakorlatban kaptuk meg az első indítást ahhoz, hogy a világegyház közel kerüljön hozzánk. Az 1980/81-es munkaév lelkigyakorlatának mottója így hangzott: A papi és szerzetesi hivatások. Bensőséges ima, előadások és eszmecsere mélyítették el a témát. Eredményként megállapítottuk: Plébániánk területén sajnos már negyven éve nincs papi hivatás. Ausztriában az anyagi probléma egyetlen fiatalnak sem jelenthet akadályt hivatása követésében. Ilyen téren mindig van segítség, csak legyenek, akiket az Úr szolgálatába hív.

Ebből a kettős megállapításból született a gyakorlati elhatározás: tekintsünk túl plébániánk és országunk határain és gondolkozzunk a „Világegyház" dimenziójában; fogadjunk örökbe egy papnövendéket az ún. harmadik világból. Kísérjük őt imáinkkal és anyagi segítséggel papi hivatása útján.

Nem sok időbe telt, s megszereztük egy afrikai papnövendék címét, aki Rómában végezte tanulmányait. Levelezni kezdtünk vele, fényképet kaptunk tőle, ismerkedtünk. 1981 nyarán meghívtuk, töltse nálunk a nyári szünidő egy részét. Szeminaristánk, Aterelong saját anyanyelvén kívül tökéletesen beszél franciául. Az egyházközségi tanács tagjai és a hívők közül többen felfrissítették francia tudásukat, hogy közvetlenül értekezhessenek papnövendékünkkel. Mindkét résznek nagy élményt jelentett a találkozás! Mi is megtapasztaltuk, amit szeminaristánk köszönő levelében írt: „A nálatok tett látogatás nem csak kedves emlék marad, hanem nagy felfedezés is számomra, mintegy új kezdet a hivatásom útján. A lelki és anyagi segítség, amelyet nekem nyújtotok erőt ad eszményképem követésében. Isten fizesse meg! Szememben az Egyház többé nem elvont fogalom, hanem a hívők nagy családja. Ezt nálatok éltem át, tapasztaltam."

Ettől fogva Aterelong egyházközségünk „tagja" lett. A más világrészről, más kultúrkörből származó, más hagyományokban felnőtt fiatalember által mi is elevenen tapasztalhattuk, hogy a világegyház a hívők nagy családja.

Elhatároztuk: legyen minden péntek este a szentmise szándéka a papi és szerzetesi hivatások, elsősorban a mi papnövendékünk. Az adományok szolgálják az ő tanulmányait. A sok kisebb-nagyobb, de rendszeresen adott összeg a lehető legjobb alap egy ilyen évekre szóló, magunkra vállalt feladathoz.

A levelezés tovább folyt, a plébánia hívei állandóan érdeklődtek, mi van a papnövendékünkkel. A következő nyáron, 1982 júliusában Aterelong már egész hónapot töltött nálunk. A kapcsolat annyira elmélyült, hogy szeminaristánk megbeszélte püspökével, legyen a diakónus-szentelés a mi templomunkban, a mi püspökünk által. Hiszen mi vagyunk az ő „örökbe fogadó" plébániája. A papszentelésnél, a hazájában úgy sem lehetünk mindnyájan jelen, így ő jön hozzánk, hogy a megelőző lépést a mi körünkben tegye meg. Ez a nagy pillanat 1983. június 25-én érkezett el. Ismét jelentős esemény volt Aterelong, de

a mi egyházközségünk életében is. A világegyház nemcsak közel került hozzánk, de itt volt közöttünk; mi alkottuk egyik élő sejtjét, sötétbőrű diakónusunkkal együtt.

Aterelong, püspöke utasítása szerint, a diakónussá szentelése után visszatért hazájába, hogy a papszentelésig segítkezzék a lelkipásztori feladatokban. Mivel tudtuk, hogy nem látjuk viszont, előre átnyújtottuk a plébánia ajándékát jövendő „örökbe fogadott" papunknak: egy teljes mise-bőröndöt, minden kellékkel, amit majd használhat, ha az őserdőt és a végtelen utakat járja, mint Krisztus papja. Meghatottan vette át diakónusunk ezt, a sok kis adomány által lehetővé vált nagyértékű „útravalót" itteni híveitől.

Egy évvel később, 1984. augusztus 5-én papszentelés Afrikában! Plébániánk három tagja volt jelen, mindannyiunk nevében. Felejthetetlen élményekkel gazdagodva jöttek haza, és egész egyházközségünkben tudatosult, hogy nemcsak afrikai papunk van, hanem az ő plébániája is hozzánk tartozik. Ez a plébánia, ahová Aterelong küldetése szólt, nem hasonlítható össze az itteniekkel. Az őserdők és homoktenger között 57 faluért felelős. Kb. két hónapba telik, amíg gyalog megteszi a körutat az összes hívő községbe. A falvak néhány száztól néhány ezer lakosúak. Plébánosuk nemcsak papjuk, hanem orvosuk is. Mert orvos 150 km-es körzeten belül nincs is. Mi el sem tudjuk képzelni, milyen nehezségekkel küzd meg fiatal papunk. De az Úr kegyelme vele van. Mi pedig megtapasztaljuk, hogy messze Afrikában testvéreink vannak, akik tudnak rólunk, imádkoznak értünk. Már nemcsak Aterelongot, hanem a reá bízottakat is belefoglaljuk imáinkba, mert amennyire tőlünk telik, ezeket a testvéreinket is gondjainkba kell vennünk. A Világegyháznak egy kis része tehát közöttünk él, mi pedig őnáluk, a „család" nő és immár elválaszthatatlanok vagyunk. Mint a vízbe esett kő, egyre nagyobb köröket húz, mert az ilyen módon elindult folyamat nem áll meg. 1982 óta egész esperesi kerületünk — egy másik világrészen — hasonló feladatot vállalt magára. De erről majd egy másik alkalommal próbálok beszámolni.

Most csak még egy elgondolkoztató tényt szeretnék megemlíteni. Mint már kezdetben írtam, plébániánk területén sajnos már negyven éve nem volt papi hivatás. 1980 őszén fogadtuk örökbe afrikai papnövendékünket. 1981 őszén pedig egyházközségünkből egy fiatalember követte az Úr hívását. 1986-ban diakónussá szentelték, és a jó Isten kegyelmével az idén, 1988-ban lesz a papszentelése. Azóta még két fiatalember készül a papi, illetve a szerzetesi hivatásra plébániánkból. Van összefüggés ezek között az események között? Csak a jó Isten tudja, de mi úgy sejtjük! „Az Úr útjai csodálatosak."

1988. 1. 10. Zsófia nővér

A TABERNÁKULUM ELŐTT

A szentpáli intelem „félve-remegve munkáljátok üdvösségteket" (Fil 2,12) arra késztet, Uram, hogy ezt a fontos ügyet megtárgyaljam Veled. Elesettsé-

gem, bűneim és hűtlenségem láttán sokszor elfog a félelem, ki tudok-e tartani mindvégig. Ilyenkor szeretném mindenáron biztosítani üdvösségemet. Hiszen életünkben is mindent biztosítunk. Pedig csak egyetlen nagy baj érhet bennünket: a végső cél, az üdvösség elvesztése.

Szent Máté evangélista leírja, hogy közvetlen környezetednek is voltak ilyen gondjai. Ők sem restelték ezt az ügyet Eléd vinni. Sőt még szószólót is hívtak, kérésük nyomatékosabbá tételére. „Akkor odament hozzá a Zebedeus fiak anyja fiaival együtt és leborult előtte, hogy kérjen tőle valamit. Megkérdezte tőle: Mit akarsz? ‚Intézd úgy — felelte —, hogy két fiaim közül az egyik jobbod a másik balod felől üljön országodban' " (Mt 20,20-21). A kérés meglep Téged, kiérezni a sorokból. De meglepőbb, hogy nem utasítod egyszerűen vissza őket, hanem látszólag egyezkedni kezdesz velük. Persze a végén csalódást kell okoznod. Ez az intézkedés Atyád hatáskörébe tartozik.

Uram, oly sok emberi van tanítványaid viselkedésében, ami számomra vigasztaló. Én is szeretnék biztosat tudni örök sorsomról. Szeretném tudni, megvan-e a helyem odaát? Sőt még azt is, hogy mennyire jutok a „ranglétrán". A legjobb helyet szeretném én is! De ha tőlem is azt kérdeznéd, amit a kettőtől, bizony megtorpannék. Aligha válaszolnék olyan spontánul, mint ők. Hiszen én tudom, milyen kelyhet kellett neked kiinnod... Ez tehát az üdvösség biztosítása... Elfogadni, kiüríteni a szenvedések kelyhét. Igen, ez a mi életünkhöz is hozzátartozik. Meg is tesszük néha békésen. Máskor nagyon nehéz. Küldesz néha szenvedést, ami továbbsegít. De nyomorgó, szürke hétköznapjaimat sem hagyhatom elveszni. Ezek többnyire nagyon üresek. Higgyem, hogy ezeket is javamra írod? Hiszen az Istent szeretőknek minden a javukra szolgál. Megígérted, hogy helyet készítesz számunkra. Sok hely van Atyád házában. De azt is tudtunkra adtad, hogy a mennyország erőszakot szenved és az erőszakosak ragadják el azt.

Uram, add meg nekem ezt az erőt! És engedd, hogy a továbbiakban Rád hagyatkozzam. Zebedeus fiai is megkapták az égi lakhelyet, ha előre nem is tudhatták hol. Te megérted és megbocsátod az ilyen emberi gyengeségeket, bocsáss meg nekem is, hogy erről faggatlak.

Add meg az állhatatosság kegyelmét. Egyedül Te tudod, mivel kell még megbírkóznom életemben. Add, hogy derűs, bizakodó lélekkel várjam az eljövendőket. Mint Isten kedves gyermeke, akit Atyja hazavár. Az csak természetes, hogy segíti is a hazajutásban.

Alexia

LEVELESLÁDÁNKBÓL
Kérdésekre válaszolunk

Kik alkotják a „Miasszonyunk csoportjait"?
Mi a céljuk és hogyan működnek?

A házasság válságát éljük meg korunkban. Minden második-harmadik házasság felbomlik, és sok emberben már fel sem vetődik a gondolat, hogy le-

het és érdemes egy életben át egymás mellett kitartani. „Ha nem értjük meg egymást, elválunk" — ez igen sok házasság kiinduló pontja.

A korszellem nem kedvez a szeretetnek és a hűségnek. Az élvezetek öncélúsága, az önmegvalósítás csábító eszméje, a szabadságigény abszolutizálása, az anyagi javak hajhászása megváltoztatta az értékrendet és a házastársak gazdasági önállósága egyre inkább csökkenti az egymás iránti szeretet és türelem készségét. Ebben a légkörben sok jóindulatú elhatározás is kudarcba fullad. A szeretet csődjének szomorú következményei: gyökértelen, sérült nemzedék, emberi tragédiák, elmagányosodás.

Hol, merre a kiút ebből a helyzetből? — Sokan felismerték már, hogy a házasság sikerét nem lehet a véletlenre bízni. A szeretetet nap mint nap ápolni kell. Ismerni kell a játékszabályokat és a buktatókat is.

Ilyen meggondolásból katolikus házaspárok, akik boldog családi életre vágytak, összefogtak és együtt kerestek választ mind egzisztenciális, mind a mindennapos problémáikra. Franciaországban már negyven évvel ezelőtt alakultak ilyen csoportok, és munkájukat a Szűzanya oltalmába ajánlották. Franciául Équipes Notre Dame-nak (END) nevezik őket; magyarul Miasszonyunk csoportjai.

Mi a lényege ezeknek a csoportoknak?

Öt-hét házaspár alkot egy csoportot és egyszer havonta összejönnek egy lelkipásztor jelenlétében, hogy együtt keressék Istent és saját házastársi küldetésüket. Ebben a törekvésükben Jézus ígéretére alapoznak: Ahol ugyanis ketten vagy hárman összegyűlnek a nevemben, ott vagyok közöttük (Mt 18,20). Életfilozófiájuk: együtt imádkozni, ápolni a párbeszédet a házastársak között, s együtt keresni feleletet a hit és az élet kérdéseire. Mindezt azzal a céllal teszik, hogy jobban megértsék a krisztusi igazságokat és ezáltal jobban sikerüljön megvalósítani. Igyekeznek fölfedezni a házasság szentségi lényegét, vagyis azt, hogy — mint házastársak — Isten szeretetének megnyilvánulásai lehessenek.

Ha a Biblia Isten szeretetét az emberek iránt a hitvestársak szeretetéhez hasonlítja, akkor azt a kötelező jóindulatot érti, amely a nagylelkűség, az egymás iránti tisztelet, a hűség, a jóság, irgalmasság és gyengédség fogalmait egyesíti. Csak az így értelmezett szeretet lehet a boldogság forrása. E szeretetben növekedni — életfeladat, cél, út, amely olykor láthatatlannak is látszhat; kudarcok és újrakezdések sorozata. Ezen az úton akarják támogatni egymást a csoport tagjai.

Hogyan működnek a csoportok?

A mai életforma forgatagában a munkahely és családi élet szerteágazó gondjai között kevés a rendelkezésre álló szabad idő. De néhány percet naponta és egy estét havonta arra fordítanak a csoport tagjai, hogy:

— életükben helyet és időt teremtsenek az imának, mégpedig úgy, hogy rendszeresen imádkoznak a családban, (pl. asztali áldást, esti imát) és imádkoznak barátaikkal közösen a csoportban;

— rendszeresen olvassák a Szentírást mind egyénileg, mind együtt a csoportban a lelkipásztor segítségével és irányításával;

— igyekeznek keresztény életet élni. Ezt szolgálja a házaspárok közötti párbeszéd tudatos ápolása (legalább egyszer havonta), valamint a szentségekhez való járulás, egy-egy lelkinapon való részvétel, s az a szándék, hogy ki-ki hibáira tudatosan odafigyel;

— feldolgoznak a csoportban egy meghatározott témát, amelyet igényük szerint választanak ki.

Az első évben jó elmélyülni a párkapcsolat szabályairól valamint a családtagok egymás közötti kapcsolatának esetleges buktatóiról. Fiatal házaspárok csoportjában a gyermeknevelés témakörei, a középkorúak sorában az élet nagy kérdései, az öregeknél pedig az elmúlás kerül az érdeklődés középpontjába. Ezeket a témákat kiegészítik egy-egy vallásos könyv kiértékelésével, a szentségek, a tízparancsolat elemzésével és taglalásával stb. Íme, csak néhány példa a számtalan lehetőségből, amelyek segíthetnek életünk értelmének megértésében, a „játékszabályok" felfedésében, hogy végül is boldog, kiegyensúlyozott életvitelt eredményezzenek.

A csoport tagjai havonta egyszer jönnek össze más-más házaspárnál. Egyszerű vacsorával és baráti beszélgetéssel kezdik az estét. Vacsora után könyörgő és hálaadó imával, esetleg szentmisével Isten felé fordulnak, ezután egy szentírási részlet felolvasása és meditatív megbeszélése következik. Végül az otthon már előkészített témát tárgyalják meg. Megállapodnak a következő találkozás időpontjában, s egymásért, a többi csoportokért elimádkozzák a Magnificátot. Néha jól esik még egy pohár bor mellett együttmaradni és beszélgetni, esetleg születés-illetve névnapot megünnepelni.

Talán kissé igényesnek tűnik ez a program, s talán túl sokat kíván tőlünk. De a hangsúly nem azon van, hogy jó pontokat szerezzünk vallásos gyakorlatokkal, vagy lelkiismeret-furdalást idézzünk elő magunkban és másokban, ha nem sikerül mindazt megvalósítani, amit szerettünk volna. A fő az, hogy igyekezzünk megszabadulni hibáinktól, hogy megismerjük ennek módját, eszközét. Máról hónapra azonban nem várhatunk nagy változásokat sem magunktól, sem másoktól. „A szeretet utáni vágy már szeretet. És lásd, már meg vagy mentve, ha megkísérelsz útrakelni a Szeretethez" (Saint-Exupery). Ez a vágy mindnyájunkban él, és rajtunk múlik, hogy kibontakozhasson. Ebben akarják egymást segíteni a házastársak és a csoport tagjai.

Még fontos talán megemlíteni, hogy az END csoportban a házasság és az egyházrend szentsége találkozik. A pap lelkipásztora a csoportnak, de egyúttal hívő is a hívők között. Így testesülhet meg a hit és szeretet (vagy csak a vágy) az emberek egy kis csoportjában. Ez reménnyel tölt el minket.

Mi öt másik házaspárral 25 év óta alkotunk egy kis csoportot. Egymás sajátos gondolkodásmódját, tulajdonságait sokszor nehéz volt elviselni. De végül mégis mindig sikerült feloldani, elkerülni a konfliktusokat. Reméljük, hogy ezek a tapasztalatok más emberi kapcsolataink kialakulására is jó hatással lesznek.

Bódi László és Edith

LEVELEK A MISSZIÓKBÓL

Elöljáróim engedélyével a múlt év folyamán hat hónapot tölthettem Európában. Hála Istennek, jól kipihentem magam, s új erővel kezdhetek munkához. Kellett is az új lendület. Mialatt távol voltam, érezhetően lappangott híveim buzgósága. Úgy látszik, áll a lelkipásztorkodásban is a régi mondás: A gazda szeme hízlalja a vetést. A bibliakörök alig élték túl távollétemet. Csak kevesen jöttek össze a heti bibliaolvasásra. Hasonlóképpen csökkent azok száma is, akik részt vettek a szentórán és a karizmatikus imakörben. Tehát sok téren újra kell kezdeni.

A karácsonyi előkészület is gyengébb volt, legalábbis ami a külsőségeket illeti. Régebben már októberben megkezdték az üzletekben, az újságokban a karácsonyi propagandát, a hirdetéseket. Az idén mindez elmaradt, vagy nagyon lecsökkent. Érezhetően szegényebbek lettek az emberek. Talán ennek is van előnye: A lényegre összpontosíthatjuk figyelmünket, a megváltás misztériumára. Az ember saját bőrén tapasztalhatja meg a bűn, a rossz hatalmát, valamint önnön gyengeségét. Persze a kilátástalanság veszélye is fenyeget. Néhány évvel ezelőtt üzletekben, autóbuszokon nagy plakátok hirdették: „Jézus a felelet". Az emberek utána érdeklődtek: „De mi a kérdés?" Ma azonban minden kérdésessé vált. Jobban érzik tehát, hogy a felelet valóban Jézus.

A politikai helyzet nem változott: bizonytalanság uralkodik. Nálunk még nincsenek ugyan zavargások, mi még dolgozhatunk zavartalanul. Fő gondom pillanatnyilag kis templomunk kibővítése. Legnagyobb nehézség a telek megszerzése. Többek birtoka az a rész, amit meg akarunk venni. A tulajdonosok nem egyeznek meg egymás között, de velünk sem. Egyesek egyszerűen nem akarják eladni telküket, mások viszont abban reménykednek (s ügyködnek!), hogy az árak emelkednek. Miután minden emberit megpróbáltunk, egyetlen út maradt nyitva: az imádság. Már előbb is gondolhattunk volna erre. Minden szentmisében külön megemlékeztünk problémánkról. Három héten belül jelentkeztek is a tulajdonosok, s ajánlatot tettek. Még nem egyeztünk meg véglegesen, de reméljük, hogy hamarosan sikerülni fog. Továbbra is imádkozunk tehát. Segítenének nekünk ebben?

Bellér Lajos SVD
Dulag, Binmaley
Pangasinan 0715
Fülöp-szigetek

+

Hála a jó mennyei Atyának, megélhettük és szerencsésen befejezhettük a 87-es esztendőt. Ha anyagiakról beszélünk, meg kell állapítanom, hogy múlt évi kiadásom ugyanannyi volt, mint az utolsó öt évé együttvéve. Úgy éreztem, ki kell használni a számunkra kedvező árakat, ezért gyorsan kellett cselekedni. Az öt meglevő kápolna beton padlózatot kapott. Történelmünkben először minden kápolnánkat kívülről-belülről kifestettük. Elkészült közben a hatodik is: sokba került, de — a hívek szerint — szép is lett. A hetedik kápolnát karácsony körül kezdtük el építeni. Egyelőre csak a fél-falazást vettük tervbe, mert jön az esős idő. Márciusban vágatjuk ki a faanyagot. Mire a papszentelés is sorra kerül, az új kápolna várhatja az újmisést. A száz férőhelyes leányinternátus három hónapos késéssel készült el. A szülők már protestáltak: ha minden gyerek a kollégiumban lakhat, miért éppen az ő lányaik képezzenek kivételt?

Decemberben 24 nap esett az eső. Októberben a hőség elérte a tetőpontot, de karácsony szent napján zavar nélkül ünnepelhettünk. Üzönlöttek is a hívők a ranggui központba. Négyszer ünnepeltük meg Jézus Krisztus születését, persze mindig egyórás bevezető betlehemes játékkal. Megjelenítettük ebben a 30-as évek hősét, páter Botot (aki még él Hollandiában és most 92 éves), amint hívta a fiatalokat, hogy kiképezze őket az ácsmesterségben. Közben ezek „falusi katekisták" lettek és hirdették az el-

szórt tanyákon és falvakban Jézus Krisztus eljövetelét. Amikor felolvasták a népnek a betlehemi örömhírt, megjelent a Szentcsalád, megjelentek a pásztorok. Az angyalok manggarai népviseletben énekeltek és táncoltak. Itt ha örül valaki, nem kell biztatni a táncolásra. (Persze nem klasszikus értelemben vett táncról van szó.)

A lelki adományok közt a tavalyi, június 28-i papszentelést kell említenem. Nyilvánvaló, hogy minden jól ment. Jó idő volt. Nem volt hiány vendégekben és szúnyogokban. A lehetetlen, hepehupás országutat pár nappal az ünnep előtt nagy hatalmas buldozerrel kijavíttatta a kormány. Úgy látszik, a ranggui út minősége a papszentelésektől fog ezentúl függeni. (Persze én kihasználtam az alkalmat, és a ranggui kínai kereskedő fuvarozta a cementet, a sódert és a terméskövet.)

Az érsek és a ranggui újmisések fogadásáról valamint a négyórás szertartásról 3-órás videofölvételt készítettek. Sajnos, a mai napig sem élvezhettem, gyönyörködhettem benne, mert a szentelés másnapján megint elkapott a „gépszíj": a kólika. Az érsek atya terepjáróján vittek el a csáncsári kis kórházba. További kezelésre Jávába, Szurábájába repültem. Ott derítették ki görcseim okát. Az éles, kis vesekövet sikerült vízzel kihajtatni. Utána egy modern prosztata műtét következett. Az arab származású urológus nem akarta elhinni, hogy már 55 éves múltam. Látogatóm volt elég, köztük egy magyar hölgy, aki magnókazettákkal látott el. Akkortájt Szurábájában hűvös volt; reggelente csak 24 Celsius. A kórházban sok mindent tapasztaltam. Felért egy lelkigyakorlattal. A kis missziós hajóval csónakáztam vissza Floreszre. Olcsóbb, ugyanakkor pihenhettem is útközben, s ittam a vizet literszámra, pedig éjjel-nappal tartott a himbálódzás. Írtam, olvastam, a frissen fogott sült halat nem utasítottam vissza.

Most, éppen az esős évszak kellős közepén hőség és szárazság veszélyezteti a mezőgazdaságot. Rutengtől kb. 15 kilométerre déli irányban pár nappal ezelőtt új vulkán jelentkezett. Kétezer méter magasságból napok óta okádja a füstöt és a finom hamut, amit a szél mindenhová elvisz. Remélhetőleg nem lesz nagyobb földrengés vagy robbanás. Amikor Rutengban bevásároltam, marta a szememet a hamu. Olyan volt az egész táj, mintha porhó hullott volna. Sok diák nem jött vissza a karácsonyi szünet után a városba, mert a környéken terjed a rémhír.

Holnap kezdődik a szokásos pasztorális nagygyűlés a püspök atya felügyelete alatt. Kíváncsi vagyok a beszámolójára; miképpen sikerült európai útja. A rutengi nagytemplom építéséhez keresett anyagi alapot, támogatást, miután a költségek felét az egyházmegye híveinek kell összegyűjteniük a következő három év alatt.

Ezen a héten emlékezünk meg arról, hogy missziótársaságunk, röviden SVD, 75 évvel ezelőtt kezdte meg munkáját Flores és Timor szigetén. Ma ott tartunk, hogy az indonéz SVD évente küld hittérítőket Borneo szigetére, Jávába, „Indonéz Guineába", Madagaszkárra. Két rutengi származású páter, a mi jó Pálinkás Pista atyánkkal Új-Guineában hirdeti Krisztus örömhírét.

Szeretettel búcsúzom. Az Úr békéje legyen veletek mindenkor!

P. Mészáros Ferenc SVD
Ruteng 86501
Tromolpos 2
Indonézia

+

Szeptember tizenkettedike óta újra Afrikában vagyok. Öt hónapos szabadságomból pár hetet kórházban töltöttem, egy hónapot pedig odahaza, Győrben. De boldogan jöttem vissza. Úgy látszik, a jó Isten még a szegényeim közt akar látni. Holtomiglan! — feleltem.

Most főleg betegeinkkel van sok örömünk és nehézségünk is, de így van ez minden misszionáriusnál. Öröm azért, mert segíthetünk, s mások segítségét is megtapasztaljuk. A nehézség főleg anyagi téren van. Pár hónapja nem lehet benzint kapni. A benzinkutak csak feketén, dupla áron adnak, ha adnak. Roppant nagy szárazság is volt: a szokottnál egy hónappal később jött meg az eső. Mégis bízunk, hogy lesz kukorica

és szójababa, mert erősen magasra szökött a kukoricaliszt ára, s ezt is alig lehet kapni. Legtöbb ember csak egyszer étkezik napjában. Még jó, hogy a belga Caritas-tól kaptunk segélyt, s így betegeink nagy karéj kenyeret kaphatnak reggelire.

Lázasan készülünk a karácsonyra. A plébánián december 8-án kezdődik a lelkigyakorlat. Nálunk egy fiatalember vállalta, hogy összefoglalja a beszédek lényegét betegeinknek. Ő a mi lelkipásztori kisegítőnk. — Ilyenkor, karácsony előtt jómódú feketéink is adakoznak a szegények számára. Vasárnap, a nyolc órai szentmisén teszik az oltárra adományikat.

Cseh Ilona
Relig. Ursulines
B. P. 246
Likasi — Shaba
Rep. du Zaire

+

Hálánkat szeretném kifejezni az eddigi támogatásért, amit a szép könyvek és a Szolgálat számai nyújtanak nekünk. Külön köszönet a „pénzmagért": ez mindig elkel, mert sok rászoruló él környezetünkben. Nagy örömmel vettem kézbe az utolsó könyvet (A. de Mello: Test és lélek imája című munkájára utal a nővér, 1987. nov. 15-én keltezett levelében. Szerk. megj.), mert a „mi" papunk, indiai jezsuita atya írta, hogy megtanítson az itteni népek módjára imádkozni. Sajnos, nagyon fiatalon szólította magához az Úr, könyvének magyar fordítását már nem érhette meg. Kitűnő lelki vezető és lelkipásztor volt. Én is részt vettem egyszer lelkigyakorlatán, amit Ranchiban tartott. Remélem, sokan értékelni fogják ezt a könyvecskét.

Az utóbbi hetekben egészségem nem volt a legjobb. „Láznővérke" látogatott meg. Sokat köhögtem, de már kezdek rendbe jönni. A betegség áldást is hozott magával: jobban megértettem, hogy az élet minden perce Isten ajándéka, ezért csak jóra szabad felhasználni.

Már írtam, hogy elöljáróink felszólítottak, nyissunk „High School"-t, azaz gimnáziumot is az iskolánkban. A helyi egyház megkívánja, hogy kereszténye inkből vezetőket is képezzünk ki. Sok gondot és áldozatot kíván az előkészület. A nevelés soha sem volt könnyű. Örömmel jelzem, hogy az új tanévben, e hó elején 82 diákkal megkezdtük a felső tagozatot. (A nővér második levelét 1988. jan. 19-én keltezte. Szerk.) Az alsóbb osztályokba is többen iratkoztak be, mint az elmúlt évben. Van tehát munka! Csak az Úr áldása kísérje!

Karácsonykor, a kisded Jézus jászolánál külön is megemlékeztünk jótevőinkről, hiszen nagy hálával tartozunk nekik. Kis szabadságunknak hamar vége szakadt; jöttek innen-onnan a vendégek és rendtársaim hozzátartozói, valamint más rendbeli misszionárius nővérek, akiknek itt vannak rokonaik. Ez úton gyakran találkozunk a kalkuttai Teréz anya nővéreivel is. A mi vidékünkről sokan léptek be az ő rendjébe. De minket is megáldott az Isten: az idén 14 jelöltet és 20 novíciát küldött! Itt-ott új rendek is alakulnak.

Még mindig a régi munkát folytatom, de tudom, hogy mi, külföldiek egyre inkább háttérbe vonulunk, és várjuk az Úr behívóját. Remélem, hogy még csak egy-két évig kell viselnem a felelősséget, s utána lesz még egy kis időm pihenésre meg mélyebb imára. Bizony, elég fáradt vagyok, s imáikat kérem.

Mária Terézia (Puspha) nővér
Ursuline Convent — Bardih
P. O. Amgaon 835207
Dt. Gumla — Bihar, India

+

Püspöki karunk már több mint két éve dolgozik a jövő évben (1988) tartandó missziós év programjának előkészítésén. A cél nem annyira a kifelé való terjeszkedés,

hanem a belső megszilárdulás: elmélyíteni a meglevő keresztények hitét, meggyőződését, s növelni apostoli elhivatottságuk tudatát.

Én főleg lelkigyakorlatok adásával veszem ki részemet a munkából. Nagy vigasztalás, amikor az ember látja, hogy a lelkigyakorlat jó gyümölcsöket terem. Csupán két kis példát szeretnék megemlíteni.

Fiatal hölgy jött vissza Amerikából. Hat évet töltött ott, jó állása volt, de úgy gondolta, mint kínainak illik hazája építéséhez is hozzájárulnia. Sajnos, házasélete nem ideális, ezért több mint 8 éve állandóan fél, bár maga sem tudja mitől. — Nyolc napos lelkigyakorlat után írta: „Kedves Páter, a most végzett lelkigyakorlat jó aratással zárult ... Hiszem, hogy maga is láthatta rajtam a nagy változást, azt, hogy milyen nagy örömöt tapasztaltam meg."

Már ágyban voltam, amikor elöljáróm telefonált: azonnal menjek a protestáns kórházba, mert „valakit autószerencsétlenség ért, a plébános nincs idehaza, s maga tud taiwánul". Hol a szentolaj — kérdeztem. Majd előkészítem — felelte. S mire felöltöztem, már várt is az autónál. — Én meglehetősen féltem, mert már volt hasonló esetem néhány évvel ezelőtt. A plébános nem volt otthon, s engem hívtak, de mire a kórházba értem, a lány már meghalt. A motorbiciklit teherautó ütötte el, s csak a fiú maradt életben. De hogy vigasztaljon meg az ember egy ilyen fiatalt? Hasonló esettől féltem. De amikor megérkeztünk a kórházba, rögtön tudtam, hogy nincs nagyobb baj, mert egy fiatal hölgy mosolyogva jött elénk, — bár ruhája véres volt. Este az autópályán öt kocsi egymásba szaladt. Férjével ült elöl, húga, aki a hátsó ülésen aludt, az ülésbe ütötte a fejét, homlokán felszakadt a bőr, de nagyobb sérülés nem történt. Nincs senki ismerősünk ebben a városban, mondotta, de egyszer a Csendes Hegyen lelkigyakorlatot végeztem, ezért telefonáltam. Az operáció után a húga megkérdezte: tudnék-e kölcsönözni neki egy szentolvasót. Az enyémet adtam neki, tartsa meg emlékben.

A legtöbb lelkigyakorlatozó a nyári hónapokban jön. Két és fél hónapon keresztül én is eléggé le voltam foglalva, csaknem egyiket tartottam a másik után. Októberben egyik páter megkért, hogy helyettesítsem plébániáján, amíg ő egyik osztálytársával Hongkongot és Kínát járja. Nemcsak hétvégi kisegítésről lenne szó, mondotta. Szívesen venné, ha ott tölteném az egész hónapot, akkor egy apáca és néhány buzgó híve naponta részt vehetne a szentmisén. Mivel még nem volt vakációm, most bepótolhatnám: két hét pihenés, utána pedig elvégezhetném évi lelkigyakorlatomat.

A plébános írásban hagyta hátra az utasításokat a miserendről, s arról, hogy mikor van szentségi áldás, rózsafüzér és a Mária-légió találkozója. Kocsiját is használhatom, mondotta. Kicsit körülményes a régi Volkswagen beindítása, de neki sikerülni szokott. Azelőtt a katekistájának kellett megtolni, de most már elég, ha ringatom jobbra-balra, mint a polyásokat a babakocsiban, s utána indítok. Ki is próbáltam egyszer-kétszer, de nem találtam olyan egyszerűnek, mint ahogy mondotta. Egy hónapos vakációmon roppantul élveztem, hogy nem kellett mosnom a fehérneműmet. Idehaza ugyanis magunk mossuk és vasaljuk a ruhánkat.

Rab Pál SJ
P. O. Box 130
Changhua 50099
Taiwan — ROC

+

(Lapzártakor érkezett)

A Fülöp-szigetekre december 9-én érkeztem meg. A londoni köd és az elég hűvös búcsúztatás után (0 ° C volt) a manilai fogadtatás annál „melegebb": + 27 ° C és eső. Azóta megszoktam az időjárást (már amennyire ez lehetséges 3 hónap alatt), de az elején nagyon furcsa volt állandóan nedves-izzadtnak lenni. Ez az állandó páratartalom miatt van, amely úgy 90 százalék körül mozog.

Még idejében érkeztem meg a szigetre, hogy részt vehessek az itteni hajnali adventi novéna miséken. December 16-án hajnalban (4 órakor reggel, vagy 5-kor) kezdődik a kilenced, amit ők Missa de Gallonak (kakas-mise) vagy „Aguinaldo Mass"-nek neveznek. Spanyol eredetű hagyomány, hasonló a „Rorate" Mária votívmisékhez. Emlékszem, hogy Lengyelországban, advent idején, még ma is majdnem minden nap ezt a misét mondják. Ugyancsak korán reggel, de csak 6 óra felé. Érdeklődtem, miért ilyen korán, és miért kilencedenként mondják itt? A válasz elég érdekes: ez a kilenc nap jelképezi a szent pár, Mária és József, utazását, szálláskeresését, amikor a római császár rendelete értelmében Názáretből Betlehembe utaztak. Nem tudom, mennyire helyénvaló a magyarázat; ennek majd utána kell néznem.

Karácsonyra felutaztam az északi tartományokba, az ottani SVD-sek között van egy osztálytársam Lengyelországból, s nála töltöttem az ünnepet. Sajnos, egy kicsit csalódtam az itteni liturgiában. Nagyon érezhető a spanyol befolyás (300 évig voltak itt uralmon), és alig a helyi hagyományok. Igazából csak az énekek idevalósiak, másegyéb alig különbözik akármelyik európai szertartástól. És a karácsonyi énekek: egész adventi időben tele velük a rádió, tévé, a templomok, de karácsony után egyszerűen eltűnnek.

Cebu Citybe december 29-én érkeztem, s január elsejétől pedig hivatalosan is átvettem a „tisztségemet": a Szent Károly Egyetem lelkészeinek egyike lettem. Az Egyetem az Isteni Ige Társaságának a kormányzása alatt áll. Körülbelül 17.500 egyetemista él itt, négy épülettömbben elosztva (campus — ahogy ők nevezik). Én az egyik „campus" lelkésze lettem; 6.000 egyetemista (természettudományi, mérnöki, elektrotechnikai, építészeti karok hallgatói) és a megfelelő tanári karok tartoznak hozzám. Egyidejűleg január 1-től elkezdtem tanulni a helyi nyelvet, a cebuánót. Sajnos még elég gyöngén nyögdicsélem.

Németh László SVD
University of San Carlos
Cebu City
Fülöp-szigetek

PÜSPÖKI KINEVEZÉS ÉS PAPI JUBILEUMOK

A szentatya 1988. január 6-án **Huzsvár László** prelátust, újvidéki esperesplébánost nevezte ki zrenjanini (nagybecskereki) püspökké.

Horgoson született 1931. február 21-én. Zentán érettségizett, Szabadkán szentelték pappá 1957-ben, miután a zágrábi hittudományi karon elvégezte tanulmányait. Több helyen volt segédlelkész, majd püspöki titkár és kelébiai vikárius. 1961—1970 között Titoverbászon működik, utána pedig Újvidéken: 1970 és 1974 között a Szent Erzsébet plébánia, 1974 márciusa óta pedig kerületi esperes és a Mária Neve belvárosi egyházközség lelkipásztora. Nevét a Hitélet című lapon és ennek kiadványain keresztül az ország határain túl is jól ismerik. 1963 óta a Hitélet főszerkesztője.

Szívből gratulálunk és Isten bőséges áldását kívánjuk új feladatához!

Aranymisék: P. Sebestyén M. Fábián O. F. M. és **P. Moldován E. Artur O. F. M.** 1987. július 12-én ünnepelte aranymiséjét Vajdahunyadon.

KÖNYVSZEMLE

FEMINISTA TEOLÓGIA: **Catharina J. M. Halkes:** Gott hat nicht nur starke Söhne. Grundzüge einer feministischen Theologie. (Nem csak erős fiai vannak az Istennek. A feminista teológia alapvonásai), Gütersloher Verlagshaus Mohn, Gütersloh, 1980, 127 o. — **Wolfgang Beinert** (kiadó): Frauenbefreiung und Kirche (A nők felszabadítása és az Egyház). Pustet, Regensburg, 1987, 302 o. — **Ernst Gutting:** Offensive gegen den Patriarchalismus (Támadás a patriarchátus ellen). Herder, Freiburg-Basel-Wien, 1987, 187 o.

A feminista teológia a hatvanas években kezdődött az Egyesült Államokban. A társadalmi igazságtalanságok, a sikertelen vietnámi háború elégedetlenség hullámait váltották ki, megindult a küzdelem az elnyomottak, a szegények, a négerek érdekében. A már eddig is aktív nőmozgalmak tagjai ekkor döbbentek rá, hogy a nők is a kizsákmányoltak közé tartoznak, őket is fel kell szabadítani az elnyomó rendszer, a férfiuralom, a patriarchátus alól. Ennek a vetülete egyházi téren az ún. feminista teológia, amely hamarosan Európában is — főleg a hollandok és németek között — követőkre talált. Az utóbbi tíz évben se szeri, se száma a feminista teológia kiadványainak.

Európában egyik vezető személyisége Catharina Halkes, aki a feminista teológia docense a Nijmegeni (Hollandia) Katolikus Egyetemen. Inkább programmatikus jellegű írását két részre osztja. Az elsőben kifejti, hogy mi a feminizmus s mi a viszonya a teológiához. Mindenekelőtt elmondja, hogy miért csatlakozott ehhez az irányhoz, amely — a felszabadítási teológia mintájára — a „birtokos-eset- vagy kontextus-teológiába" sorolható (ein Beispiel für eine sogenannte Genitiv- oder Kontext-Theologie, 32 o.). Vagyis a nők (illetve szegények, feketék stb.) vizsgálják a nők helyzetét a kinyilatkoztatásban s ennek fényében. A második részben, „Ujjgyakorlatok" címmel néhány, a nőket különösen érintő területre mutat rá. Így pl. elismeri, hogy a „lázadó nők" számára a Biblia nehéz dió (54 o.), mert a kinyilatkoztatást elsősorban férfiak foglalták írásba, férfi Isten-képet közvetítenek. Az Ószövetséget pedig külön is áthatja a termékenység istennője elleni küzdelem, tehát a nők nem is juthatnak benne igazi szerepükhöz. Milyen legyen a nők magatartása egy ilyen Bibliával szemben? Új értelmezést keresni? Kívülről szemlélni (vagyis elvetni, mint androcentrikus, férfiközpontú, férfiuralmat hirdető írást)? Újraírni? „Tudom, hogy ez a kijelentés káromlásnak tűnhet, de mégis fenn akarom tartani a lehetőségét" (58) — mondja Halkes —, aki számos, az Egyháztól már elszakadt feministával ellentétben, ennek soraiban akarja megvívni felszabadítási harcát. Ez a vajúdás jellemzi Halkes könyvét és ez váltja ki benne a szélsőségesnek könyvelhető megjegyzéseket.

Wolfgang Beinert rendezte sajtó alá a Bajor Katolikus Akadémián 1986-ban elhangzott előadásokat. Herlinde Pissarek-Hudelist, az innsbrucki teológiai fakultás rendes tanára (katekétikai és valláspedagógiai tanszék) összképet nyújt a feminista teológia mai helyzetéről, irányairól. „A feminista teológia éppoly kevésbé áttekinthető, szisztematikus és lezárt egység, mint a felszabadítási teológia, mert elsősorban egy folyamatról van szó; tulajdonképpen nem is egyes számban kell róla beszélnünk — mintha létezne „a" feminista teológia —, hanem formáiról és irányairól" (22 o.). Tanulmánya végén bőséges német nyelvű irodalmat közöl a feminista teológiáról.

Wolfgang Beinert, a regensburgi egyetem dogmatika tanára, első cikkében a feminista teológia kiindulópontjait és hermeneutikai előfeltételeit vizsgálja. A másodikban pedig a nőkre vonatkozó hivatalos egyházi nyilatkozatok alapelveit elemzi. Az utóbbi

száz év hivatalos egyházi dokumentumait a harmadik szerző, Rudolf Zwank sorolja föl. 70 dokumentum a katolikus egyháztól ered (pápai és zsinati dokumentumok, püspökkari körlevelek, a római kongregációk nyilatkozatai stb.), 24 pedig nem katolikus közösségek irata (ortodox, evangélikus, anglikán stb. állásfoglalások). A pontos lelőhelyen kívül bőséges összefoglalót nyújt a gyakran nehezen hozzáférhető dokumentumok tartalmáról mindazoknak, akik komolyan foglalkoznak a nők helyzetével az Egyházban.

Ernst Gutting speyeri segédpüspök a német püspöki kar megbízottja a nőkre vonatkozó lelkipásztori kérdésekben. Magáénak vallja a felfogást, hogy a nőket elnyomja a patriarchális társadalmi és egyházi szemlélet. Ennek tulajdonítja, hogy az utóbbi 20 évben a nők zajtalanul, de megdöbbentő ütemben egyre inkább eltávolodnak az Egyháztól (Lautloser Auszug aus der Kirche, 38—45. o.). Következményei máris érezhetők a gyermekek vallási (vallástalan) nevelésében.

A bűnnel az emberiség elszakadt Istentől, a férfi kezdte elnyomni a nőt, aki függő viszonyba került. A nő helyzete súlyosbodott, amikor az iparosodás következtében csökkent vagy teljesen megszűnt a férj és feleség együttműködése gazdasági és társadalmi téren. A társadalom mintegy szankcionálta a tényt, hogy a férfinak családjától távol kellett megkeresnie kenyerét: „a nőnek a főzőkanál mellett a helye", „arra van, hogy csak a családjáért éljen" stb. Visszahatásként láttak napvilágot a nők egyenjogúságáért, majd felszabadulásáért küzdő mozgalmak. Azonban az egymás elleni harcból születhet helyes megoldás? Gutting szerint az egyensúlyt a „teljes ember" kifejlesztésében kell keresni. Mit jelent ez a férfiak esetében? „Ma nemcsak a nők igazi felszabadítása (emanzipation) és kifejlődési lehetősége forog kockán. Éppen olyan fontos, ha nem fontosabb, hogy a férfi is felszabaduljon teljes embersége élésére. Ha elnyomja személyisége női összetevőit (anima), fél ember lesz belőle. Joggal nevezhető ilyennek az, aki önmagát csalja meg igazi ember-mivolta felől. Ismétlem: amint nem létezhet „fönn" „lenn" nélkül, sem „bal" „jobb" nélkül, úgy nem lehet teljes, egész ember sem a férfi, sem a nő anélkül, hogy ne építse be magába a másik nem vonásait" (142. o.). Jézus Krisztus volt az első férfi, aki teljesen magába építette „animá"-ját, női elemeit is. Így lett ő a férfi és a nő mintaképe, az egész teremtés elsőszülötte (Kol 1,15). A gyakorlati életben egyik fő következménye ennek a felfogásnak az lesz, hogy igazi partneri, társi viszony alakul ki a férfi és a nő között mind a családban és társadalomban, mind pedig az Egyházban.

Péteri András

Szantó Konrád O. F. M., A katolikus egyház története. III. kötet. Az egyháztörténet forrásai. Szöveggyűjtemény. Ecclesia, Budapest, 1987, 1245 o.

Szántó Konrád az első két kötethez méltóan zárta le nagy egyháztörténetét ezzel a forrásokból merített szöveggyűjteménnyel. Dicséret illeti nemcsak a szerző kitartó munkásságát, hanem a kiadót is, hogy ilyen bő teret adott a szemelvényeknek. Mert aki kicsit is komolyabban akar foglalkozni az egyház múlt és jelen életével, nem elégedhet meg pusztán a történelem bemutatásával és leírásával, hanem időnként az eredeti forrásokhoz is hozzá kell nyúlnia. Áll ez főleg a papságra és a hitoktatókra, akik itt több mint ezer oldalon megbízható fordításban kapnak kézhez bizonyító és szemléltető anyagot.

A kötet felépítése megfelel az előző két kötet menetének. Szerencsére a szerző nem hagyatkozott csak arra, hanem az egyes fejezetek és a válogatott szövegek elé is rövid bevezetőt írt. Ez nagyban növeli a kötet használhatóságát, mert így kéznél van a szövegek helye és jelentősége az egyes korok nagy összefüggésében.

Mivel szövegválogatásról van szó, teljesen természetes, hogy ebbe belejátszik a szerző felfogása, iránya és előszeretete is. Ezt tudomásul kell vennünk és tiszteletben kell tartanunk akkor is, ha az egyes korok szakemberei saját felfogásuk szerint

hiányokat fedezhetnek fel. El kell ismernünk: Szántó Konrád művében a válogatás egészében nagyon jó, és biztos alapokat nyújt szép egyháztörténete mélyebb megértéséhez.

A kötet tanulmányozásakor mégis felmerült bennem egy-két kérdés és néhány helyen kis hiányérzet. Ha a kiadó ekkora teret biztosított az egyháztörténet harmadik kötetének, nem lehetett volna — elhagyva kisebb szemelvényeket — nagyobb lélegzetű szöveget is közölni? Így a kötet nem keltené néhol azt a benyomást, hogy túlságosan elaprózott válogatással állunk szemben. Talán szerencsésebb megoldás lett volna az is, ha egyes, aránylag nem hosszú iratot nem vágtak volna szét, mégpedig anélkül, hogy utaltak volna arra, hol találhatók a könyvben a további részek. Ez az eset például az ifj. Plinius levelével Traianus császárhoz. Az első rész a 41—2. oldalon, a második a 72-en, a császár rövid válasza a 84-en található. A névmutatóban, sajnos, nem tettek különbséget az idősebb és ifjabb Plinius között, a tárgymutatóban pedig az ifjabb Plinius levelének csak első idézett részét tüntették fel. Ugyanígy szétdarabolódott négy részre VII. Gergely pápa híres irata, a „Dictatus Papae" (355—6., 414. és 415. oldalon, az utóbbin két külön részben).

Ami a hiányokat illeti, véleményen szerint a „Didakhé"-ból, az ősegyház életére oly jellemző szép iratból többett is lehetett volna közölni, mint ami az 52—3. oldalon található, habár ezek biztosan a mű legfontosabb szövegei. A pápaság és császárság évszázadokon át tartó harcának megértéséhez szinte elengedhetetlen Gelasius pápa levele Anastasius császárhoz 494-ből. Ez a pápai tekintélyről és a királyi hatalomról szóló fontos irat, sajnos, hiányzik. Talán jó lett volna a katolikus reformtörekvések Tridenti Zsinat előtti időszakát és az akkori, főleg kis laikus közösségek életét szabályaik szövegeivel bemutatni. Részben ezeknek a mozgalmaknak volt a hatása, hogy a pápai udvar az új szerzetesrendeket elismerte és működésüket megengedte. Természetesen nem kétséges, hogy az új rendek befolyása az egyházban nagyobb volt, mint ezeké a kis közösségeké.

Megjegyzéseim semmiképpen sem kívánják ennek a remek műnek az értékét csökkenteni. A harmadik kötetnek ugyanazt a sikert kívánjuk, amit az első kettő már elért. S hálánkat a szerző felé azzal tudjuk leginkább kimutatni, ha minél gyakrabban vesszük kézbe a katolikus egyház történetét bemutató három kötetet.

Szilas László

Gyetvai Péter: Egyházi szervezés. Görres Gesellschaft, München 1987. 400 o.

Gyetvai doktor művével a Dissertationes hungaricae ex historia Ecclesiae VII. kötetét vesszük kezünkbe Adriányi Gábor szerkesztésében. Élvezhetjük a szerző negyven éves tudományos kutatásainak részgyümölcsét, amely a Mária Terézia által Pozsonyban 1751. VI. 28-án felállított ún. „Tiszai Koronakerület" — Szegedtől Titelig fekvő községek — településtörténetét és történeti fejlődését foglalja össze dióhéjban, alapos szakértelemmel, bedolgozva az érseki levéltár és egyéb kutatók adatait.

A mű értéke az is, hogy nemcsak a Koronakerület 10—11 községére összpontosít, hanem szemmel kíséri a terület múltját egészen a magyar honfoglalástól, nem feledve az egyházi vonatkozásokat sem. Így a Délvidék politikai és egyházi történetének kincsesládája.

Nem riad vissza a vitás és tisztázatlan kérdések tárgyalásától, mint pl. a kalocsai érsekség két székhelye vagy éppen Bács magyar származása, illetve avar eredete. Különösen érdekesek a török hódoltságra vonatkozó adatai, mert eddig szinte ismeretlenek voltak, másrészt éppen a keresztény okmányok alapján mutathatjuk be igazán az akkori mindennapi életet.

Az első rész címe: Egyházi élet a déli magyar területeken. Gerince a Szent István egyházszervezését és a kalocsai-bácsi érsekség történetét ábrázoló adattár, de

nem feledkezik meg a szerbekről és a görögkeleti egyházról sem. Mitöbb, ismerteti a „szomszédos" püspökségeket, mint pl. a boszniai és a szerémi, a kun és moldvai, a nándorfehérvári és temesvári. Olvashatunk olyan izgalmas témákról, mint a jezsuita misszionáriusok és a licenciátusok működése. Az okmányokat egészen a 17. sz. végéig kíséri nyomon.

A második rész az egyházi szervezést mutatja be a bácskai Tisza mentén a 18. századtól. Lovagi udvariassággal először a görögkeleti egyházat és plébániáit ismerteti szerzőnk és csak ezután tárja elénk a római katolikus egyház helyi szervezetét. Majd Kanizsa, Zenta, Becse, Ada, Péterréve, Martonos, Horgos, Szenttamás, Mohol, Földvár, Turja stb. községek kerülnek sorra. Történelmi csemegéket rejtegetnek a hívek hitéletéről és a bérmakörutakról szóló fejezetek.

Bizonyos, hogy szerzőnk nem akart teljes és kimerítő történelmi művet írni. Nem adnak az okmányok végleges megoldást minden vitás és tisztázatlan kérdésre. De már az is nagy eredmény, hogy a problémákat nevükön nevezi és igazságszomjjal tárgyalja. A Délvidék évezredes és bonyodalmas történetét a könyv adott terjedelmében lehetetlen is lett volna részletesebben tárgyalni, de bőkezűen kiemeli az érdekesebbnek tűnő momentumokat.

Ezen értekezést haszonnal olvashatják a hely- és egyháztörténészek, néprajz- és falukutatók egyaránt, de sokat tanulhat belőle minden jószándékú olvasó.

Teleki Béla

KÉT ÚJ KÖNYV BATTHYÁNY-STRATTMANN LÁSZLÓRÓL

Klemm Nándor: Csak eszköz vagyok .. Dr. Batthyány-Strattmann László élete. — Legendát suttognak egymásnak a bástyák. Misztériumjáték Dr. Batthyány László életéről. Összeállították: **Tibola Imre** és **Unger Ilona.** Egyházmegyei Hatóság, Szombathely, 1987., illetve 50 o.

Új életrajzzal gazdagodott a magyar nyelvű Batthyány-irodalom. Klemm Nándor hosszú évek lelkiismeretes munkájával összegyűjtötte mindazt, ami szóban és írásban, hazai és külföldi viszonylatban föllelhető. Nem eredetit akart alkotni, nem is sajátos szempontok szerint elmezni, hanem közölni, leírni. Adatokban valóban meglepően gazdag ez a munka, — kommentárban, értelmezésben viszont igen mértéktartó. A mélyebb lelki indítékok, összefüggések feltérképezése gyakran mintha az olvasóra maradna.

Könyve számos olyan epizódot örökít meg, amelyeket kutatómunkája és a beszélgetések során ismert meg. Ezért külön hálásak lehetünk neki.

Egy-két helyesbítő megjegyzés: a boldoggáavatási eljárást nem „a szombathelyi püspökség indította meg" (148.), hanem a bécsi. Dr. Batthyány László ugyanis Bécsben hunyt el, s az akkori egyházjog szerint ez volt az illetékes egyházmegye. — Törvénytelen leánya jóval túlélte édesapját, s mint férjes asszony halt meg (21.). — Csak igen nagy jóakarattal nevezhetjük Laci tanulmányi eredményeit „közepesnek" (16.): rossz tanuló volt, többször meg is bukott, pótvizsgázott.

Ha meggondoljuk, hogy a 30-as évek első életrajzai után Magyarországon Klemm Nándor vette magának ismét a bátorságot és a fáradságot, hogy megírjon egy alapos, tárgyilagos biográfiát, csak gratulálni tudunk a kezdeményező erőhöz és ügybuzgalomhoz.

Tibola Imre szombathelyi plébános és Unger Ilona dramaturgiailag is jól átgondolt hang- és képjátéka kettős célt szolgál. Egyrészt jellemző jelenetek kiválasztásával be akarják a szerzők mutatni Dr. Batthyány László életét és lelkiségét, másrészt be akarják vonni a nézőt/olvasót abba a mágneses erőtérbe, amelyben e „rendhagyó gróf", európai hírű szemspecialista, a „szegények orvosa", eszményi férj és családapa élete Isten szeretetének csodálatos misztériumává vált.

A játék szereplői legnagyobbrészt eredeti dokumentumok alapján beszélnek, megszakítva egy-egy költői betéttel. — A szöveg itt is helyesbítésre szorul: Dr. Batthyány nem január 21-én, hanem 22-én halt meg (6.); s a szemészetre nem Körmendre költöztekor, hanem már 1907 után specializálta magát. A Magyar Tudományos Akadémiának nem levelező, hanem „tiszteleti" tagja volt (25.).

A két szerző a játékot elsősorban a hívő ifjúságnak szánta. Rendezéséhez adnak ugyan néhány utasítást, de sok múlik azon, hogyan értelmezik azok, akik előadják. Bárcsak sok helyen elevenedne meg Dr. Batthyány László ma is sugárzó élete, és segítene abban, hogy az írók, a szereplők és nézők élete is Isten szeretetének misztériumává váljék!

Köszönet illeti a szombathelyi egyházmegyei hatóságot és az Ecclesia kiadót, hogy közreműködtek a könyv megjelenésében. Egyre többen olvashatják és ismerhetik meg a „szegények orvosának" életpályáját, aki mint férj, családapa, orvos és „hétköznapi keresztény" rendkívül időszerű mondanivalót hagyott az utókorra.

Puskely Mária

Carlo M. Martini: Minden utamon Te vezettél. Szent István Társulat, Budapest, 1986. 265 o.

A lelki élet mesterei sorozat második kötete Loyolai Szent Ignác Lelkigyakorlatos könyvét tette hozzáférhetővé a magyar közönségnek. A harmadik kötet igen szerencsés választás. Carlo M. Martininek, a mai lelkigyakorlatos mesterek egyik legnagyobbra értékelt és legkorszerűbb képviselőjének elmélkedéseiből és homíliáiból közöl két sorozatot.

A szerző, világhírű biblikus és jezsuita szerzetes — ma Milánó bíboros érseke — sikeres, dinamikus és bámulatos egységbe olvasztotta hatalmas tudását és lelkigyakorlatos tapasztalatát. Visszavezet a Szent Ignác-i forrásokhoz: az Isten szavából táplálkozó személyes és maradéktalan elkötelezettséghez Krisztus követésében. A lelkigyakorlat vezetője csak eszköz, hogy a lélek minél inkább találkozzék Istennel, felismerje életére vonatkozó akaratát, s bensőséges egyesülésben szolgálja Egyházában. Hogy miképpen szól hozzánk Isten, miként válaszolhatunk nyílt lélekkel indítására, s milyen tévutakra tévelyedhetünk el a hozzá vezető útról, legjobban a Szentírás elmélkedésén keresztül tapasztalhatjuk meg. Ezért olyan modern s mégis klasszikus Martini lelkigyakorlatos módszere: Isten szavát hozza közelebb hozzánk, hogy — a Szent Ignáctól sugallt lépcsőket követve — alakítsuk szívünket Jézus Szíve szerint.

A szerző eddig már mind a négy evangélium, valamint Szent Pál, Mózes, Ábrahám példája nyomán tartott lelkigyakorlatokat rendtársainak és a papoknak. Elmélkedéseit, homíliáit hangszalagra vették, s először „belső használatra" sokszorosították. Az eredeti, olasz kiadások számos, a lelkigyakorlat adónak is értékes kérdést érintenek. A könyv alakban megjelent kiadások — a magyar is — a lényegre összpontosítanak.

A Szent János evangéliumára építő s egyúttal első, írásban is megjelent lelkigyakorlatát 1974-ben tartotta Martini. Mózes alakját pedig 1978-ban vette alapul. A magyar fordítás ezt a kettőt foglalja magába. Jól érzékelteti, micsoda gazdagságot találhatunk lelki megújulásunkra nemcsak az Új- hanem az Ószövetségben is. Főleg Szent János tanításának átelmélkedésénél figyelhetjük meg, hogy — bár Martini sok szempontból új köntösbe öltözteti a Szent Ignác-i lelkigyakorlatokat — hűségesen követi rendje alapítójának lelki útját. — A magyar olvasók többsége bizonyára örülne, ha zárójelben közölték volna az elég gyakori latin (pl. 18., 95., 117. o.), illetve idegen nyelvű (33. o. stb.) kifejezések fordítását. Egyébként csak gratulálhatunk a kiadónak, szerkesztőnek és fordítónak.

Benkő Antal

Basil Hume O.S.B.: A vándor útja. Lelki jegyzetfüzetek. OMC, Bécs, 1987, 186 o.

A bencés apátból lett westminsteri bíboros elmélkedéseinek kettős címe jól jellemzi a könyv célját és hangulatát. A bevezetőként közölt, s eredetileg a BBC rádióban elhangzott rádióbeszéd, „A vándor útja" fényt vet Hume bíboros személyiségére és alapbeállítottságára: vándor, aki kereste és keresi élete értelmét. Miután Jézusban igazértékű és boldogító útitársra talált, nemcsak ő rója vele életútját, hanem kereső embertársainak is felkínálja ezt a lehetőséget. Ez a megszilárdult és mégis továbbkereső magatartás tanúságtétel és baráti felhívás egyszerre, amely könnyen megnyitja szívünket.

Nem szándéka teljes és rendszeres aszketikai kézikönyvet nyújtani, mégis igen sok és fontos kérdéshez fűz elgondolkoztató, serkentő és életközeli gondolatokat. „Ha nem élünk lelki életet, életünk elszegényedett. Fontos kérdések megválaszolatlanul maradnak ..." (16. o.) — Öt részre osztja megjegyzéseit. Az első, „Az ember vándor", a keresés és tisztulás útját járó ember főbb állomásait vázolja. A másodikban gyönyörűen érzékelteti, hogy még mielőtt az ember útra indulna, „Isten a vándor" már keresi és kíséri őt. A harmadik részben „A vándor titka" foglalkoztatja: ötleteket fogalmaz meg és ajánl, amelyek segíthetnek abban, hogy valós életté változtathassuk Istennel való barátságunkat. Ötödik ajánlatában írja le, miképpen próbálkozott egy leleményes üzletember úgy viselkedni, mintha mindenkit szeretne (86. o.). — Rövid, de praktikus tanácsokat ad az ima módjairól és az imatervekről is (98—104. o.). A negyedik részben a vándor feladatait taglalja — a napirendtől, a politikai életben való szereptől az ökumenizmusig (148—149. o.) és a papok állapotbeli kötelességéig. „A vándor út vége" alkotja az ötödik részt. Alig pár oldal (179—183), de világos ecsetvonás arról, hogy mi vár ránk életünk végén.

Aki időt szentel arra, hogy Hume bíborossal járja életútját, az nap mint nap üdítő forrásvizet meríthet elmélkedéseihez.

Eke B. Antal

Naptár az Ige liturgiájához. 1988, Budapest.

Harmadszor jelenik meg ez a praktikus, 32 oldalas kis füzet a pannonhalmi bencések összeállításában, dr. Szennay András főapát szerkesztésében. Célja a liturgikus lelkiség ápolása, segítség az Ige olvasásához. Minden napra megtalálhatók benne a szentmise olvasmányainak és evangéliumának az adatai valamint a zsoltárvers. Ha valakinek nincs lehetősége arra, hogy a napi szentmisén hallgassa meg Isten igéjét, otthon elmélkedhetik a naptár alapján a szent szövegeken, vagy a zsoltárversen. Függelékben közli a magyarországi egyházmegyék és szerzetesrendek kiemelkedő ünnepei igeliturgiájának lelőhelyeit is. A szerkesztett füzet szerény kezdet a leendő magyar nyelvű „Szunyogh-Misszálé" új kiadása irányába.

S. A.

HALOTTAINK

Molnár Lázár ny. pléb. 1987. jan. 2-án Csíkszentsimonban (82,59)
Lázár Albert ny. esp.-pléb. Székelyszentléleken, febr. 2-án (87,62)
Dr. Egyed Lajos kanonok, c. apát nov. 9-én Veszprémben; tem. Diszelben (81,56)
Szabó Béla érd. esp.-pléb. nov. 10-én Győrben; tem. Ménfőn (69,46)
Trebits Jenő Tibor kanonok, főesp.-pléb., gyulafehérvári szem. rektor nov. 20-án Brassóban (63,39)
Rendi Mihály Andor OSB nov. 21-én Pannonhalmán (68,50,44)
Budavári László c. apát, v. mázaszászvári pléb. nov. 25-én Balatonkeresztúron; tem. Szekszárd-Újvárosban (79,53)
Borbély István SJ v. provinciális nov. 27-én Hamiltonban (Kanada); tem. Courtlandban (Kanada) (85,67,57)
Czinka Antal c. apát, ny. esp.-pléb. nov. 27-én Esztergomban (70,44)
Bányai József c. kanonok, ny. pléb. nov. 30-án Pezinkoban (Szlovákia); tem. Ipoly-Galsán (92)
Egyed Mihály pléb. dec. 3-án Kisorosziban; tem. Budapesten (63,28)
Bakó Gábor tb. főesp., ny. pléb. dec. 3-án Csíkmenaságon (85,62)
Hrubisko Valér OFMConv dec. 6-án Nagyenyeden (78,54)
Felnémeti Ferenc diósdi pléb. dec. 8-án (68,44)
Ágoston István v. nagybányai és nagysomkúti pléb. Nagybányán (71,45)
Kiss József SDB testvér Budapesten (87,63)
Árnics László pléb. dec. 15-én Győrött (61,37)
Kirsch Román c. esp. pléb. dec. 18-án Veszprémben; tem. Bakonykoppányiban (82,57)
Giczei Károly Biharharsályiba kinevezett pléb. dec. 20-án Nagyváradon; tem. Micskén (65,39)
Gajdos István tb. esp., borotai pléb. dec. 21-én (83,60)
Dr. Bubnó László tb. esp., homrogdi parókus dec. 23-án (67,42)
Gács Béla Emilian p. tan., vértesacsai pléb. 1988 jan. 8-án (76,50)
Biczó István drávasztárai lelkész (57,26)
Laczfy Emil tb. esp., v. bonyhádvarasdi pléb. jan. 7-én; tem. a Pécs-Belváros-i plébániatemplomban (84,61)
Dobosi Ferenc tb. főesp., ny. pléb. jan. 8-án Székesfehérvárott; tem. Csepelen (76,52)
Havadi Ferenc Ferdinánd p. tan., ny. csanádi egyhm. pap jan. 10-én Budapesten (86,63)
Patonyi József Rudolf OFMCap jan. 11-én Tatabányán (86,63)
Páll László Zénó OM betegápoló Budakeszin jan. 14-én; tem. Egerben a rendi kriptában (82,54)

Dr. Bálint József püspöki tan., templomigazgató jan. 16-án Székesfehérvárott; tem. Balatonfüreden (69,44)

Dr. Magyary Gyula apostoli protonotárius jan. 19-én Rómában (87,64)

Dr. Peisch Alajos SDB jan. 20-án Budapesten (81,64,55)

Krenyiczky István v. gádnai esperes, parókus; tem. Kisvárdán (73,49)

Hladik Nándor c. kanonok, ny. pléb. jan. 30-án Székesfehérvárott; tem. Tárnokon (83,58)

Dombi József SJ v. főiskolai tanár febr. 2-án Budapesten (89,66,58)

Bordás Alfréd prépost, nyug. szem. igazgató Egerben (78,53)

Elhunyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

+

Dr. BELON GELLÉRT pécsi segédpüspök
(1911—1987)

1911. szeptember 24-én született Füzesabonyban. Hároméves volt, amikor édesapja elesett a háborúban. Árvaházban nevelkedett. Kalocsán a jezsuita gimnáziumban érettségizett. Teológiai tanulmányait a Pázmány Péter Tudományegyetemen végezte. 1934. június 17-én szentelték pappá Kalocsán. Fajszon lett káplán. 1935-ben teológiai doktorátust szerzett Budapesten. Hamarosan teológiai tanár Kalocsán, majd kiküldetést kap Rómába, ahol a Gergely Egyetemen tanul. Ekkor jelentkezett először betegsége, ami aztán egész életét végigkísérte. 1939-től különböző egyházmegyei hivatalokat tölt be, majd plébános Sükösdön, 1957-ben pedig Baja-belvárosban. 1959. szeptember 23-án XXIII. János pápa elidei c. püspökké és pécsi apostoli kormányzóvá nevezte ki. Mivel a kormány nem járult hozzá kinevezéséhez, több mint 20 éven keresztül nem szentelték püspökké. 1962-től Miskén h. plébános, 1970-től 1987-ig Jánoshalmán plébános. Végül 1982. április 21-én mégis püspökké szentelték.

Országszerte ismert és keresett előadó, lelkigyakorlat-vezető volt. Rendszeresen írt az Új Emberben, a Vigiliában, Teológiában, Szolgálatban. Könyvei a Szent István Társulat kiadásában jelentek meg: 1978-ban az Imádkozzál (a szerző nevének említése nélkül), 1983-ban ugyanennek az imádságoskönyvnek az átdolgozott második kiadása, immár nevének feltüntetésével. 1984-ben a Jézus lelkülete, 1986-ban az Ellesett pillanatok, 1987-ben a Bibliai elmélődések című kötete.

Egyre súlyosbodó gyógyíthatatlan betegsége ellenére fáradhatatlanul állt hívei szolgálatára, akár a mindennapi lelkipásztori munkáról, akár előadásokról, lelkigyakorlatokról vagy éppen cikkírásról volt szó. Halála előtt néhány héttel (1987 nagyböjtjén) még lelkigyakorlatok sorozatát tartotta az ország különböző városaiban. Utolsó beszédét Bécsben mondta. Annyira szép volt a prédikáció, hogy az egyik hívő meg is jegyezte: A püspök úr mintha csak hattyúdalát mondta volna el. Néhány nap múlva, 1987. május 23-án a pécsi klinikáról szólította el a Mennyei Atya. A pécsi székesegyház kriptájába temették. A temetési szertartást Paskai László prímás, érsek végezte. Udvardy József szeged-csanádi püspök pedig beszédében így jellemezte püspök-testvére egyéniségének főbb vonásait:

„Deus semper major — mindig Isten a nagyobb. Ez volt valahogy az alapmagatartása életének. Nem az a lényeg, hogy mi történik itt a földön. Isten van mindenek fölött. Ez adott egyéniségének nyugalmat, békét szelídséget, tettrekészséget, hogy a külső körülmények sosem tudták letörni, sosem volt zúgolódó, sosem volt átkozódó, sosem volt elégedetlen. Isten közöttünk van, a lelkek itt vannak, akiket Krisztus megváltott, dolgoznunk kell, dolgozni és nem visszahúzódni vagy panaszkodni. Isten min-

dig nagyobb. Ő áll minden fölött. Ezért volt az, hogy bár különféle megbizatásai voltak — néha kiemelkedő állásokban, máskor félretéve, mellőzve — mindezt lényegtelennek, a hangyaboly nyüzsgésének tartotta. A lényeg: Isten közöttünk van, tudunk dolgozni a lelkekért. A többi mellékes. Ezért volt az, hogy bárhová került, olyan odaadással, olyan összeszedettséggel végezte munkáját, mintha a világtörténelem leglényegesebb teendőjéhez fogott volna hozzá. Pedig csak éppen falusi embereket tanított, hogy szépen énekeljenek, jobban bekapcsolódjanak a liturgiába.

A szellem erejét éreztük a közelében. Ahol megjelent, ott eltünt a közömbösség. Ő valahogy mindig Isten szemével nézte a dolgokat, és észrevett tényeket, amiket mi nem vettünk észre, olyan szentírási helyeket, amelyeket sokszor hallottunk, olvastunk, de amikor ő beszélt róluk, mégis csodálkoztunk: ez is benne van, ezt is mondta Jézus? Így volt ez prédikációival, így volt írásaival és így volt tanácsaival. Sokan fordultak hozzá tanácsért: hívek, papok egyaránt. Mindig tudott valamit mondani, amire az ember nem gondolt, ami új volt a számára és azt a kétkedő lelket fel tudta emelni és el tudta indítani az Isten felé vezető úton. Az emberi sorsok megértéséhez csodálatos érzéke volt — ebben nyilván több évtizedig tartó betegsége is segítette. Mondotta sokszor: ahogy a szenvedés beletartozik az emberi életbe, a testi—lelki sebek viselése teszi valahogy tökéletessé az emberi valóságot.

A halottak némák, de nem szótlanok. Amikor mellettük állunk, rezonál a lelkünkben valami, és mintha megszólalna bennünk egy hang, mintha ő mondaná: Isten mindig nagyobb! Istenért éljetek, érte dolgozzatok! És mintha azt mondaná élete tapasztalatából: Boldogok a szelídek, mert övéké lesz a föld."

Amikor Belon Gellért püspök elköltözésére emlékezünk, első szavunk a háláé: köszönjük Istennek, hogy nekünk adta őt. És kérjük, hogy aki egész életét övéiért szentelő pásztorunk volt, most már közbenjárónk is legyen.

Galántai Mária

HORVÁTH SÁNDOR S. J.
(1924—1987)

P. Horváth Sándor 1924. március 28-án született Budapesten. Iskoláit Budapesten és Szatmáron végezte. 1943. augusztus 14-én belépett a Jézustársaságba. A két éves noviciátust Pesten, a Manrézában, a budai ostrom idején pedig Kalocsán végezi. Filozófiát tanulni Szegedre küldték, de ő közben visszament Szatmárra nevelőnek, bár ott újra a románok voltak az urak. A jezsuitáknál szokásos „magisztériumot" a németországi Bürenben fejezte be. Onnan került Írországba teológiára. Dublinben szentelték pappá 1954-ben, és 1955-ben ment Japánba, ahol haláláig működött. Cuvanóban, Japánszerte ismert zarándokhelyen halt meg szívrohamban, három nappal 63-ik születésnapja után.

Már a noviciátusban föltűnt naiv kedvességével és gyakorlati érzékével. Nagyon szeretett a kertben dolgozni. A szegedi filozófián sem volt szükséges nógatni, ha a tanulás helyett másegyebet kellett csinálni. Büreni nevelősködése idején is rajongtak érte a gyerekek. Dublini tanulmányai során szintén sok barátot szerzett magának. Volt valami mágneses vonzás a személyiségében: az emberek mentek utána.

Nekem abban a szerencsében volt részem, hogy együtt lehettem vele a noviciátusban: egy napon léptünk be, egy napon fogadalmaztunk. Sőt: egy napon értünk Japánba. Ő Írországból indult, de Olaszországon keresztül, olasz hajóval, én pedig Angliából Franciaországon keresztül, francia hajón. Mivel a Sándor hajója csak Hongkongig ment, át kellett szállnia. Mekkora volt a meglepetésem, amikor egyszer csak elém áll a „Vietnam" fedélzetén (így hívták a mi hajónkat), hogy most aztán együtt megyünk ám Japánba! Azt tudtam, hogy ő is Japánba készül, de azt nem, hogy mikor jön.

Japánban nem egészen két évet töltöttünk együtt (a nyelviskolában és később Hirosimában). Aztán újra elváltak útjaink. Sándor két évet töltött Kóbében, az ottani jezsuita középiskolában. Habár az iskola nem neki való volt, Sándorunk mégis megsze-

rette a kopaszranyírt, feketeszemű japán diákokat, és ők is megszerették újdonsült tanárukat. Többen katekizmust kértek tőle, és ketten az ő kezéből vették fel a keresztség szentségét. Egyikük később egyházmegyés pap lett és most a tokiói papneveldében lakik. Horváth atya halálhírét tőle hallotta P. Nemeshegyi. Ezt írta: „Éppen vacsoránál ültünk, amikor egyszercsak hozzámszalad ez a pap, sírva ráborul a karomra és elkiáltja magát: ‚Meghalt páter Horváth!' Mindketten, félbeszakítva a vacsorát, átmentünk a kápolnába imádkozni; ő elől térdelt, én pedig hátul. Hosszú ideig hallottam zokogását. Így szerették az emberek P. Horváthot."

A hirosimai egyházmegyében különböző missziós állomásokon dolgozott (Tokusima, Simonoszeki), végül Cuvanóba küldték, egy régi, patinás japán kisvárosba, a hegyek közé. Akkor még nem volt olyan híres-nevezetes ez a Cuvanó, mint ma. Misszionárius sem igen akadt, aki örömmel és önkéntesen ment volna erre az eldugott helyre, ahol ráadásul nem sok kilátás kecsegtetett igazi missziós munkára (keresztelésre, hithirdetésre stb.). Sándor mégis örömmel ment. S éppen itt találta meg igazi hivatását. Tizenöt év alatt megszerette, felvirágoztatta Cuvanót; összenőtt vele.

Régi, történelmi városka Cuvanó Nyugat-Japánban, nagy hegyek közé ékelve. Az utóbbi 10—15 évben mint turista célpontnak nagyon megnövekedett a híre. Évente százezrek, talán egymillió ember is megfordul ott. S közülük nagyon sokan benéznek a kis katolikus templomba is. Egész Japánban nincs még egy ilyen látogatott templom, mint a cuvanói: jobbára nem keresztények látogatják. A városkában alig néhány tucat keresztény él, missziós szempontból tehát nehéz hely. Templomát annak köszönheti, hogy a múlt század vége felé több mint száz nagaszaki keresztényt hurcoltak ide, a kétszáz éves véres üldözést átvészelt keresztények kései unokáit. A kegyetlen bánásmód, éhség, hideg megtizedelte a kis csoportot: harminchatan vannak eltemetve nem messze a templomtól a hegyoldalban. A vértanúk emlékét a csepp kis kápolna (Otometóge néven ismeretes) valamint a síremlék őrzi. Így ma Cuvanó egyik legismertebb és legkedveltebb zarándokhely Japánban, s ebben nem kis része és érdeme volt P. Horváth Sándornak.

Szeretetreméltó kedvességével, derűs vendégszeretetével, egészséges humorérzékével, nagy emberszeretetével megnyerte az oldalátogató, bámészkodó, kíváncsiskodó keresők szívét. Hogy mennyien (nem keresztények!) vették komolyan Otometógét és milyen buzgón imádkoztak a maguk módján ezen a katolikus zarándokhelyen, abból is kitűnik, hogy P. Horváth az elmúlt tíz esztendőben 75.000 levelet kapott azoktól, akik meglátogatták és imádkoztak ott. Egyszer például az egyik levélben 500 yen volt. Írója bevallotta, hogy fizetés nélkül elvitt valamit a kitett kegytárgyak közül. Otthon annyi kellemetlensége volt a rendőrséggel s az apjával (eddig erre nem volt példa), hogy mindebben az Isten büntetését vélte felismerni.

P. Horváth értette, hogy kell pénzt előteremteni a semmiből is. Nem másegyébbel: bizalommal. Meg kell bízni az emberekben. Cuvanóban a templomnál is, fent Otometógében is egész nap ki van rakva a sok kegytárgy, könyvek, képek stb. Senki sem nézte, fizetnek-e vagy sem: mindenkinek a lelkiismeretére bízták. Az ára oda volt írva. S nemhogy becsapták volna az eklézsiát, több pénz folyt be, mint az árak szerint kellett volna. Cuvanóban mindig volt pénz, ezért tudta a páter 15 év alatt így felvirágoztatni, kitatarozni, megszépíteni ezt a számunkra ma már nélkülözhetetlen zarándokhelyet. De ami a legfontosabb: Cuvanó csakugyan az imádság helye. Csak ezután fog kitudódni, mit is veszített a város a mi P. Horváthunk halálával. Jelenleg a legnehezebb kérdés: őt helyettesíteni, s továbbfolytatni azt a munkát, amelyet ő megkezdett és felvirágoztatott.

Az utóbbi években el-eljárogattam hozzá, rendszerint újév után. Sokat betegeskedett, műtötték is nemegyszer. Utoljára ez év január elején voltam nála. Megijedtem, mert a szokottnál gyengébbnek találtam. Persze ő eltréfálta, elviccelte az egészet. Az utolsó nap is tréfálkozott, még a kórházban is. Igazán hősiesen viselte a keresztet.

Nagy volt a hite, hatalmas a Mária-szeretete. Nem csoda, ha mindenkivel annyira megszerettette magát.

Halála napján (márc. 31) még vonatra ült és elvánszorgott a havi jamagucsi találkozóra. A környéken dolgozó jezsuiták ugyanis minden hónapban össze szoktak jönni közös találkozóra. Rendszerint a szomszéd missziós állomáson dolgozó páter hozta el Sándort autóján. Aznap azonban nem jött, mivel évi lelkigyakorlatát végezte. A vonat annyira tömve volt, hogy P. Horváthnak egész úton (több mint egy óra) állnia kellett. Kifáradva ért Jamagucsiba, s le kellett fektetni. Délután mégis elment az egyik kórházba. Cuvanói híve feküdt ott, meg akarta áldoztatni, amint előzőleg megbeszélték. Erre az alkalomra a beteg felesége és egyik leánya is eljött Cuvanóból. A páter már olyan gyöngének érezte magát, hogy szívesen elfogadta az ajánlatot: menjenek autóval vissza. Itt, az autóban vesztette el eszméletét, alig 200 méterre a cuvanói templomtól. Kórházba szállították, de egy óra múlva szívrohamban meghalt.

Szinte utolsó pillanatáig igazi lelkipásztor volt.

Béky Gellért

KRISCHKER HUGÓ

(1930—1987)

Elhunyt paptestvérünk Pozsonyban született 1930. november 8-án. Családját a háború végén kitelepítették. Így került Hugó a veszprémi egyházmegyébe, ahol 1955. június 19-én részesült a papszentelés kegyelmében. Kápláni szolgálatát Andocson kezdte, 1956-tól 1959-ig; 1959-ben következett Somogysámson; Keszthely, Kis Szent Teréz plébánia 1959—61-ig. Noszlop plébánosaként dolgozott az Úr szőlőjében 1966-tól haláláig. Kerületi esperesként 1986-tól állt paptestvérei szolgálatára.

Az Úr csendes munkása volt, aki az igaz hitet hirdette. Nem vitatkozott és nem kiabált. Szavát nem lehetett hallani a tereken, de az irgalom csendjében odaállt a megroppant nád mellé, hogy el ne törjön, s megigazította a pislákoló mécsbelet, hogy ki ne aludjék (Mt 12,18-20). Mindig igyekezett, hogy a saját és a rábízottak mécsesét feltöltse olajjal, hogy ha megérkezik a vőlegény, bemehessenek vele a menyegzőre. S hirdette Krisztus szavát: „Legyetek éberek, mert nem tudjátok sem a napot, sem az órát" (Mt 25,13).

Nagyon sok időt és energiát fordított arra, hogy templomai valóban az Isten házai legyenek. Karbantartásuk mellett a noszlopi plébánia új épülete is az ő fáradságot nem ismerő akaratát bizonyítja. Hívei nagyon szerették, s örömmel értesültek arról, hogy lelkipásztorukat kerületi esperessé nevezte ki a megyéspüspök úr.

Csendes élete így teljesedett ki a súlyos betegségben és lett áldozattá az Úr oltárán.

Gy. G.

Dr. SOBOTKA RUDOLF

(1921—1987)

Temetésén mondotta Dr. László István kismartoni (Eisenstadt, Ausztria) püspök: Ritkán töltik meg ennyire a hívek a székesegyházat. — Szeretetük, nagyrabecsülésük jelét így is ki akarták fejezni volt hittanáruk és lelkipásztoruk iránt.

Népes és mélyen hívő családból származott. 1921. szeptember 4-én született Mosonszentpéteren. Gimnáziumi tanulmányait Győrben kezdte, majd Esztergomban folytatta mint kisszeminarista. Elöljárói 1942-ben a bécsi Pazmaneumba küldik teológiai tanulmányokra. 1944—45-ben otthon van, de utána ismét kijön Bécsbe. Itt szentelik

pappá 1948. június 29-én. Hét évig káplán különböző helyeken (Oggau, Mattersburg, Felsőőr, Kismarton), 1955 és 57 között pedig lelkész Neutalban, Felsőpulya közelében.

1957-től gimnáziumi hittanár Kismartonban. Az ifjúság nevelésének szenteli idejét és egész életét. Annak ellenére, hogy kemény egyéniség, diákjai és tanártársai becsülik, szeretik, mert nem hiányzott stílusából a kedélyesség sem. 1973-tól 1986-ig, nyugdíjaztatásáig hitoktatási tanfelügyelő a középiskolában. Az egyházmegyei törvényszéken is kap beosztást, 1980-tól kezdve pedig a Katolikus Főiskolai Szövetség lelkésze. Nyugdíjazása után az egyházmegye iskolahivatalának vezetésével bízták meg, s ellátta a kismartoni Szent György plébániát is.

Közismert és közkedvelt személyiség volt Kismartonban. Szinte kivétel nélkül reverendát hordott az utcán is, vasárnaponként pedig rendszeresen prédikált a székesegyházban. Főleg volt diákjai fordultak hozzá szívesen ügyes-bajos dolgaikkal, s ő készségesen fogadta az ajtaján kopogtatókat. Meleg baráti kapcsolat fűzte egykori évfolyamtársaihoz is. Rövid de fájdalmas betegség után, 1987. március 6-án költözött az égi hazába.

Richter Aladár

P. TAKÁTS SÁNDOR S. J.

(1919—1987)

Apostoli tűz nyughatatlanul lobogó lángja hunyt ki, amikor Sándor atya a Kékgolyó utcai rák-korházban meghallotta Jézus hívó szavát: Jöjj, Atyám áldottja! Vedd szolgálatban felemésztődött életed jutalmát!

Sándorunk 1919. július 25-én született a délbácskai Ókéren. Hatan voltak testvérek. Édesapja tanító volt. Sándor, mint második gyermek, korán megosztotta szüleivel a nehéz időkkel is együttjáró családi gondokat. Így már korán kifejlődött a családi élet gondjai-örömei iránti nagy érzéke — melyről egész apostoli működése tanúskodik. Öt éves korától élt benne a papi hivatás. Jó szülei ezt szívesen vették és nevelésében szem előtt tartották.

Jászapátin volt gimnazista. Jónak tartotta, hogy az átlagdiákok és nem a „kis-papok" életét élte, így később jobban beletalálhatta magát az emberek egyéni és családi problémáiba.

1937-ben lépett a Jézus Társaságába. A többségben szerzetes-papi sőt jezsuita gimnáziumokból jött novíciustársak között meglátszott, hogy másjellegű nevelést kapott. Egyénisége is maga volt az elevenség — egy kis szertelenséggel — eredetiség és tettrekészség. A soha színlelni nem tudó novíciusnak emiatt sok megaláztatást kellett elviselnie. Az atyák nem gondoltak arra, hogy milyen nagy hivatástudat és milyen komoly lelkiség rejtőzik a nem sablonos magatartás mögött.

1940-ben Kassára került a három éves bölcsészeti kurzusra. Éles eszével a tanulmányokban igen jól boldogult, pedig két és fél éven át epebántalmak kínozták, sárgaság, korház, műtét gyakran váltogatták egymást. Közben nagy kedvvel végzett kézi és fizikai munkákat is a közösség javára, és gyártotta a mikulási és farsangi előadások ötleteit. Ráadásul bal szemét alig használhatta. /Jó nekem, mondogatta, elég a fél szememet behunyni, ha nem tetszik valami . . ./

1944—48 között Szegeden teológus. A négy év alatt összesen fél évet töltött klinikán epeműtéttel, komplikációkkal, tüdő- és mellhártyagyulladással. Életében hat műtéten esett át!

A front előtti szétszóratáskor az Egyesült Izzóban vállalt technikusi munkát. Élete kockáztatásával mentett ki értékes műszereket a németek és nyilasok elől. Az ostrom életveszélyeit a Rózsadombon élte át. 1947. június 22-én szentelték pappá a szegedi dómban. A nyári vakáció alatt egy esztergályos mellett kitanulta a szakmát, hogy dé-

delgetett álmát: a munkáspapi életformát élhesse. Hiszen már 1945/46-ban kidolgozott társaival egy munkáspasztorációs tervezetet. Ez, és mellékletként „Ezt láttam a gyárban" című élménybeszámolója az 1946-os rendi nagygyűlés elé került.

Négy évnek kellett eltelnie, hogy ne elöljárói gondoskodás, hanem maga a Gondviselés tegye Sándor barátunkat inkognitóban dolgozó munkáspappá. Előbb azonban elvégezte a harmadik próbaévet és hitoktató volt Pécsett. 1949 nyarán P. Tibor felkérésére pontos rajzaival elkészítette és sajtó alá rendezte P. Fényi napprotuberancia észleléseit, ő volt a „kiadóhivatal" is.

Munkás évei alatt sokan kerültek közelebb Istenhez, mert — így mondták — jó haver, jópofa és értelmes: az életkérdésekhez bölcsen hozzászólni tudó társuk volt — és köztudottan vallásos ember. Ha feljebb akarták vinni, így szabadkozott: „De én vallásos vagyok." — „Éppen ezért bízunk magában" — volt rendszerint a válasz.

1957-ben a munkástanácsba való beválasztása következtében két évet és két hónapot kapott. Utána újra szakmunkás lett, majd — terveinek kilátástalansága miatt — kántor Csömörön. Szüleit magához vette, s míg édesapja kántorkodott, ő egyre jobban bekapcsolódhatott a papi munkába. 1964 őszén felajánlották neki, hogy rendtársai pörében tanú lehet. Vagy vádlott. Ez utóbbit választotta. Több mint negyven hónap után tért vissza Csömörre.

Római kiküldetése elé már nem gördítettek akadályt, amikor a készülő Lelkigyakorlatos Ház kiszemelt munkatársa lett. Egy római tanulmányi év után kanadai magyar népmissziós körútra indult. Szívós szervezettel bírta a munkát, pedig közben — és haláláig! — asztma is kínozta . . .

1984. júliusától kezdett Leányfalun lelkigyakorlatokat adni. 52 felnőtt és 15 ifjúsági csoport élvezhette lendületes, eredeti, nagy életismeretről tanúskodó, gyújtóhatású előadásait. 1986 decemberében már betegen, mégis nagy lendülettel adott lelkigyakorlatot, utoljára az év legvégén.

Medencecsontjáról 1987 januárban daganatot távolítottak el. Kissé fölerősödött, kezelésekre maga járt, és sokfelé, ahol segíteni remélt másokon. Április elején teljes erővel jelentkezett a rák, emésztési zavarokkal, fájdalmakkal.

Jézussal való eukarisztikus találkozásain sok lelki vigasz láttatta meg vele kínlódása értelmét. Tudott kedélyes, derűs lenni. Leveleket írogatott: vigaszt, jótanácsot küldött sokfelé.

Csütörtökön, a papság és az Eukarisztia napján áldozhatott utoljára, az agonizáló Krisztussal egyesítő szentkenetet pénteken kapta meg. Május 23-án, szombaton, a Szűzanya napján a földön véget ért gazdag élete. Istennel pedig elkezdődött számára — az igazi.

/Sanyi legkedvesebb imájából/

Könyörgöm, légy velem mindabban, ami még előttem van. Légy velem, ha szenvedés, hosszú betegség kísérné is utolsó lépéseimet. Maradj velem, mikor az egészség és az életkedv ajtóit egyre nehezebben tudja majd kinyitni elnehezülő kezem erőtlen érintése! Köszönöm, hogy kegyelmed ajtaját úgy tártad ki szélesre előttem, hogy azt már soha senki be nem zárhatja!

Rendtársa